

eIFL-IP. Advocacy pentru accesul la cunoștințe: dreptul de autor și bibliotecile

Manual cu privire la dreptul de autor
și alte probleme juridice conexe bibliotecilor

CZU 347.77:02

E37

This book was originally published as
*eIFL-IP Advocacy for Access to Knowledge: Copyright and Libraries.
Handbook on Copyright and Related Issues for Libraries*

Ediție îngrijită
Mariana Harjevschi

Traducere din limba engleză
Svetlana Boincean

Lector
Valeriu Rață

Paginare computerizată și design copertă
Nicu Jenunchi

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

eIFL-IP Advocacy pentru accesul la cunoștințe: dreptul de autor și bibliotecile. Manual cu privire la dreptul de aut. și alte probleme juridice conexe bibliotecilor / ed. îngrijită Mariana Harjevschi ; trad. din lb. engl. Svetlana Boincean. - Ch. : "Print-Caro" SRL, 2009. - 88 p.

Apare cu sprijinul financ. al Fundației Soros Moldova și Agenției Suedeze de Dezvoltare și Coop. Intern. - 1000 ex.

ISBN 978-9975-4069-0-1.

347.77:02

E 37

Această publicație este editată cu sprijinul Fundației Soros-Moldova și Agenției Suedeze de Dezvoltare și Cooperare Internațională. Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția Sida și FSM

ISBN 978-9975-4069-0-1

CUPRINS

Prefață	5
Relația dintre dreptul de autor și dreptul contractual: resurse electronice și consorții de bibliotecă.....	6
Măsurile tehnice de protecție – „blocarea triplă”.....	10
Dreptul de autor, durata de protecție și domeniul public.....	15
Excepții și limitări ale dreptului de autor.....	21
Lucrări orfane.....	28
Depozitul legal.....	36
Managementul drepturilor colective.....	43
Dreptul de împrumut public.....	49
Dreptul bazelor de date: experiența europeană.....	54
Creative commons: licențe cu acces deschis.....	60
Accesul deschis la comunicarea științifică.....	64
Dreptul de autor și acordurile comerciale.....	73
Dezvoltarea politicilor internaționale: elaborarea agendei pentru OMPI.....	78
Dezvoltarea politicilor naționale: influențarea lor asupra unei legi echitabile cu privire la dreptul de autor.....	85

eIFL-IP pledează pentru accesul la cunoștințe: dreptul de autor și bibliotecile

eIFL-IP este un program al eIFL.net, scopul căruia este de a proteja și promova interesele bibliotecilor în probleme de drept de autor, în țările în curs de dezvoltare și cele în tranziție. În acest sens, eIFL-IP creează o rețea unică de specialiști bibliotecari în domeniul dreptului de autor, în vederea susținerii capacității de dezvoltare în cadrul eIFL.net în cele 50 de țări în curs de dezvoltare, pledând pentru reforma dreptului de autor la nivel național și internațional. Prin aceste activități ale eIFL.net, bibliotecarii, membrii lui, vor deveni mai activi în vederea elaborării unei legi echitabile și echilibrate în domeniul dreptului de autor și vor fi lideri în cadrul comunității în ceea ce privește promovarea accesului la cunoștințe, în special în era digitală.

eIFL.net are membri în Albania, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Botswana, Bulgaria, Cambodgia, Camerun, China, Croația, Egipt, Estonia, Georgia, Ghana, Iran, Iordania, Kazahstan, Kosovo, Kirgizstan, Laos, Letonia, Lesotho, Lituania, Macedonia, Malawi, Mali, Moldova, Muntenegru, Mongolia, Mozambic, Nigeria, Palestina (West Bank & Gaza), Polonia, Federația Rusă, Senegal, Serbia, Slovacia, Slovenia, Africa de Sud, Sudan, Swaziland, Siria, Tadjikistan, Uganda, Ucraina, Uzbekistan, Zambia și Zimbabwe.

Citește mai multe la www.eifl.net

Doriți să oferiți un comentariu?

Dacă aveți comentarii sau opinii cu privire la manual, ne-am dori să le aflăm! Aveți alte subiecte, declarații sau exemple care sunt perspectiva unei țări în curs de dezvoltare sau tranziție? Vă rugăm să le expediați prin poșta electronică la următoarea adresă: teresa.hackett@eifl.net

Traduceri

Vă încurajăm să contribuiți și să traduceți parțial sau integral lucrarea. Împărtășiți-vă părerea cu comunitatea bibliotecară. Versiunea on-line și traduceri în alte limbi sunt disponibile la www.eifl.net.

Actualizări

Au fost incluse noi secțiuni: Excepții și limitări ale dreptului de autor și Depozitul legal. Secțiunile: Lucrările orfane, Accesul deschis la comunicarea științifică și Dezvoltarea politicilor internaționale: elaborarea agendei pentru OMPI, au fost actualizate. Aducem mulțumiri pentru Barbara Stratton (MB), Iryna Kuchma (Ucraina) și Melissa Hagemann (SUA).

Manualul este sub licența necomercială a Creative Commons Attribution-ShareAlike 2.0

PREFAȚĂ

Trăim într-o societate a cunoașterii, ce conferă încredere în viața de zi cu zi, facilitează o bună guvernare și dezvoltare a societăților democratice. A-ți ști drepturile de cetățean, a fi bine informat despre o condiție medicală sau a avea acces la cea mai recentă informație despre situația meteorologică, posibilitățile de călătorie în vacanță, permit fiecărei persoane să dețină controlul asupra situației, să ia decizii și să își exercite alegerea. A fi informat încurajează inovația, creativitatea și contribuie la apariția unei economii competitive.

Bibliotecile colectează și păstrează orice tip de informații, cunoștințe, resurse din domeniul culturii și educației pentru a le face disponibile pentru utilizatori, publicul larg – de astăzi și de mâine.

Tehnologiile informaționale au oferit bibliotecilor șanse pentru a îmbunătăți, dezvolta servicii inovatoare și servi comunitățile prin noi modalități. Anterior, resursele erau disponibile doar celor care puteau să se deplaseze la bibliotecă, iar actualmente pot fi accesate în mod electronic de către utilizatorii din bibliotecile situate la depărtare, iar cercetătorii și studenții pot accesa informația științifică de calitate. Prin digitizarea colecțiilor sale, bibliotecile își deschid comorile întregii lumi.

Barierile de acces la cunoștințe, în mod special în țările în curs de dezvoltare și de tranziție, sunt multiple. Problemele financiare, tehnologice și juridice împiedică dezvoltarea unei societăți a cunoașterii cu toate beneficiile sale. Acest manual este un ghid practic ce se referă la subiectele juridice care afectează activitatea informațională a bibliotecilor, mereu în mișcare în cadrul mediului digital. O mulțime de probleme ilustrează complexitatea mediului digital în care activează bibliotecile. Bibliotecarii trebuie să posede cunoștințe despre unele domenii-cheie, astfel încât comunitatea bibliotecară să-și poată apăra poziția sa și să-și îndeplinească misiunea în era digitală. Fiecare subiect este descris succint, subliniind principalele aspecte privind politicile în domeniul bibliotecilor oferind referințe bibliografice la sfârșitul fiecărui capitol.

eIFL.net aduce mulțumiri următoarelor persoane care au contribuit la elaborarea și revizuirea acestei ediții: Harald von Hielmcrone (Danemarca), Dick Kawooya (eIFL-IP Uganda), Jan Kováčik (eIFL-IP Slovacia) și Melissa Hagemann (SUA). Politica editorială, precum și orice alte erori sau omiteri sunt atribuite eIFL.net.

Sperăm că veți găsi manualul util pentru Dvs. Vă rugăm să-l promovați, să-l traduceți și să contribuiți la îmbunătățirea ediției.

*Teresa Hackett
octombrie, 2009*

RELAȚIA DINTRE DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTUL CONTRACTUAL: RESURSE ELECTRONICE ȘI CONSORȚII DE BIBLIOTECĂ

Dreptul de autor și dreptul contractual

O lege este un set de reguli publice promulgate pentru a governa societatea. Când legile sunt elaborate, acestea sunt discutate de către legislativ și uneori există oportunități pentru părțile interesate să își prezinte punctele sale de vedere. Legislația cu privire la dreptul de autor ar trebui să reflecte un echilibru între drepturile deținătorilor de drept de autor și cele ale utilizatorilor de drepturi de autor, cum ar fi persoanele individuale și bibliotecile. De fapt, aceasta poate conține dispoziții speciale pentru a permite bibliotecilor de a întreprinde activități de preservare sau de a utiliza documentele din colecțiile sale. Materialele tipărite, precum sunt cărțile, revistele, broșurile etc. sunt, de obicei, reglementate de legea dreptului de autor. Deci, atunci când o bibliotecă, cumpără o carte, asupra acesteia se răsfrâng normele naționale cu privire la dreptul de autor.

Un contract, pe de altă parte, este un acord juridic privat între părți care sunt libere de a negocia termenele și condițiile. O licență, care este de cele mai multe ori reglementată de legea contractelor, permite formal de a face ceva, care de altfel ar fi ilegal. Licențele au fost aplicate pe scară largă, ca un mijloc de a reglementa accesul și utilizarea produselor electronice, cum ar fi programele pentru calculator, jocurile electronice, filmele on-line, muzica și bazele de date. Aceasta înseamnă că majoritatea materialelor electronice achiziționate de bibliotecă sunt condiționate de obținerea unei licențe.

Există diferite tipuri de astfel de licențe. Licența „ambalată” („shrink-wrap”) care este frecvent utilizată de consumatorii de produse, cum ar fi, de exemplu, pentru programele sau jocurile pentru calculator, pe CD sau DVD. Licența „de acceptare” („click-wrap”) este, de asemenea, o licență pentru utilizatori, conținutul căreia este descărcat de pe un site, licența fiind acceptată prin simpla procedură „executați clic pentru acceptare”. Ambele tipuri de licențe, ca regulă, nu pot fi negociate, adică utilizatorii trebuie să accepte condițiile oferite de titularii drepturilor de autor pentru a accesa acest produs (în schimb, pot exista protecții statutare pentru a proteja consumatorii vis-à-vis de nerespectarea termenilor de licență).

O bibliotecă poate dispune de produse electronice în colecțiile lor, majoritatea dintre acestea fiind, de obicei, colecții de baze de date, reviste, cărți, ziare electronice etc. achiziționate prin intermediul furnizorilor comerciali. Toate produsele electronice sunt, de regulă, obiecte ale unui acord de licență și presupun existența unui deținător al drepturilor de autor (de multe ori acesta fiind un editor), care poate expedia o licență de tip standard pentru bibliotecari. Contrar produselor descrise anterior, este important de remarcat faptul că aceasta va fi o invitație a editorilor pentru a negocia termenele și condițiile în care produsul

poate fi accesat și utilizat. Bibliotecarii trebuie să citească licența cu atenție, s-o redacteze în mod corespunzător și să o returneze editorului. Cu alte cuvinte, bibliotecarul trebuie să negocieze termenele și condițiile cu editorul. Acest lucru nu poate fi întotdeauna ușor de realizat, deși este destul de important. Ignorând sau neînțelegând termenele și condițiile stipulate într-o licență, ar putea să nu-i oprească de la aplicarea acesteia, iar biblioteca poate fi obligată pentru a o respecta.

Practici

Utilizarea licențelor pentru produsele electronice a provocat o serie de noi probleme pentru bibliotecă:

- dreptul contractual, de obicei, are prioritate față de legea dreptului de autor, așa că orice punct negociat de bibliotecă în cadrul unei licențe are caracter obligatoriu, indiferent de ce prevede legea cu privire la dreptul de autor.
- părțile care sunt parte la un acord de licență, în acest caz, biblioteca și editorul, sunt libere să negocieze termenele și condițiile care le acceptă. Aceasta înseamnă că biblioteca poate negocia dispoziții adiționale față de ceea ce este permis în legea dreptului de autor sau invers: ele pot renunța la drepturile acordate prin legea dreptului de autor.
- acest principiu cu privire la „libertatea contractului”, totuși, de multe ori, dezavantajează biblioteca. În primul rând, pozițiile părților sunt inegale, deoarece editorul deține în exclusivitate monopol asupra materialului. Editurile, care sunt adesea instituții internaționale, își pot permite să angajeze avocați care elaborează proiecte de licență în limba engleză, care adesea conțin termeni speciali. Licența este, de obicei, reglementată de legea țării editorilor, astfel este favorabilă pentru editor, dar nu pentru bibliotecă.
- potențial, la materialele tipărite, biblioteca și utilizatorii au acces nelimitat. Proprietarul dreptului de autor nu introduce restricții privind durata de timp pentru care biblioteca păstrează o carte pe raft sau timpul acordat utilizatorului pentru a lectura după ce este împrumutată cartea. Dacă o bibliotecă își anulează abonamentul la o revistă, totuși, își poate păstra pentru viitor titlurile anterioare. Licența, de obicei, oferă acces la materiale electronice pentru o anumită perioadă de timp și în condițiile specificate. Acest lucru înseamnă că biblioteca trebuie să negocieze fiecare utilizare pe care o dorește să o ofere utilizatorului.

Doleanța bibliotecilor a fost de a coopera prin formarea consorțiilor de biblioteci în scopul de a-și spori puterea de negociere, face schimb de cunoștințe și micșora costurile. Consorțiile nu doar negociază prețuri, termene și condiții de acces la resursele electronice, dar în multe țări au evoluat pentru a furniza programe și servicii: formarea profesională, crearea e-portalurilor și bibliotecilor digitale. Creșterea disponibilității pe Internet a materialului digital la finele anilor '90, a dus la crearea *Fundației Informația Electronică pentru Biblioteci* (eIFL.net) în scopul negocierii licențelor și pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea de consorții de biblioteci în țările în curs de dezvoltare și cele în tranziție.

Consortiile pot fi naționale, de exemplu, Consorțiul Național de Informații Electronice din Rusia (NEICON); regionale, precum este NELINET, o rețea de biblioteci din SUA, sau consorții ce reprezintă tipuri similare de biblioteci, cum ar fi biblioteci universitare, Coaliția Bibliotecilor din Africa de Sud (COSALC).

Unul dintre rezultate a fost dezvoltarea unor modele de licențe, în care s-au stabilit termene și condiții favorabile pentru biblioteci sau consorții. Unele modele de licențe au fost redactate în comun de către editori și bibliotecari, astfel s-a facilitat procesul de negociere. Există modele de licențe disponibile pentru a fi utilizate în diverse situații, spre exemplu, pentru instituții academice individuale, consorții universitare, biblioteci publice sau biblioteci speciale. Cele mai multe sunt accesibile publicului în varianta on-line și se recomandă ca punct de pornire pentru orice negociere.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Ține de responsabilitatea bibliotecarului de a asigura ca acordul pentru licență să conțină totul de ce are nevoie biblioteca și ca acesta să se orienteze spre toți utilizatorii săi, fie un membru al unui consorțiu sau consorțiu propriu-zis, în cazul în care resursele se încadrează în afara celor din ofertă. Biblioteca trebuie de asemenea, să se asigure ca licența să nu fie prea oneroasă:

- biblioteca trebuie să se asigure că încheie cea mai bună afacere atât pentru utilizatorii săi (din punctul de vedere al accesului și utilizării), cât și pentru finanțatori (din punctul de vedere al prețului);
- biblioteca trebuie să se asigure că înțelege și respectă termenele și condițiile din fiecare licență semnată. Dacă sunt îndoieli, trebuie să apeleze pentru a obține consultanță;
- biblioteca trebuie să ia în considerare faptul că aderarea sau crearea unui consorțiu este în beneficiul acestora pentru a negocia și a susține formarea profesională, gestionarea resurselor electronice, colectarea de fonduri etc.

O bibliotecă ar trebui să evite o licență care:

- nu este reglementată de lege și nu este protejată de instanțele din țara în care este situată instituția;
- nu recunoaște drepturile statutare pentru utilizare în conformitate cu drepturile de autor;
- nu acordă acces permanent la materialul licențiat care a fost plătit;
- nu include o garanție pentru drepturile de proprietate intelectuală și o clauză împotriva creanțelor;
- consideră biblioteca răspunzătoare pentru fiecare încălcare a unui utilizator autorizat;
- are o clauză ce interzice anularea licenței;
- are o clauză ce nu permite rezilierea licenței;

- are o clauză rezonabilă privind obligațiile editorului;
- are clauze ambigue cu privire la termene;
- nu are o taxă de licență.

Sursa: Licensing Digital Resources: How to avoid the legal pitfalls (Licențierea resurselor digitale: cum pot fi evitate capcanele juridice). <http://www.eblida.org/ecup/docs/licensing.htm>

Declarații ale bibliotecilor

EBLIDA Position on User Rights in Electronic Documents (1998) / Declarația EBLIDA cu privire la drepturile utilizatorilor la documentele electronice (1998).
<http://www.eblida.org/ecup/docs/policy21.htm>;

ICOLC Statement of Current Perspective and Preferred Practices for the Selection and Purchase of Electronic Information (1998) / Declarația ICOLC referitoare la situația curentă și de perspectivă cu privire la practicile de selectare și achiziționare a informației electronice (1998).

<http://www.library.yale.edu/consortia/statement.html>

IFLA Licensing Principles (2001) / Principiile IFLA de licențiere (2001)

<http://www.ifla.org/V/ebpb/copy.htm>

Modele de licențe și resurse

eIFL.net model licences / Model de licențe ale eIFL.net.

http://www.eifl.net/services/services_model.html

eIFL.net resources for consortium building / Resurse propuse de eIFL.net pentru crearea consorțiilor.

http://www.eifl.net/resources/resources_consortium.html

Liblicense Standard Licensing Agreement / Standardul Liblicense cu privire la acordurile de licențiere.

<http://www.library.yale.edu/~llicense/modlic.shtml>

UK JISC model licence / Modelul britanic de licență al JISC.

<http://www.jisc-collections.ac.uk>

Model standard licenses for use by publishers, librarians and subscription agents / Modelul standard de licențe pentru utilizarea de către editori, bibliotecari și agenții de abonament.

<http://www.licensingmodels.com/>

MĂSURI TEHNICE DE PROTECȚIE – „BLOCAREA TRIPLĂ”

Ce este o măsură de protecție tehnologică (MPT)?

Măsura de protecție tehnologică (MPT) este o metodă de a controla accesul, inclusiv utilizarea conținutului digital prin mijloace tehnologice, cum ar fi echipamentele, programele sau chiar acestea două îmbinate. Utilizarea MPT ajută la prevenirea sau limitarea copierii neautorizate. Un astfel de mijloc se poate manifesta în diverse moduri, spre exemplu, un DVD player nu va accepta un disc DVD cumpărat într-o altă țară, din cauza codificării sau incapacității de a transfera muzica achiziționată legal către o terță parte pe un aparat de tip MP3. Managementul drepturilor digitale (Digital Rights Management – DRM) este adesea folosit ca termen alternativ pentru MPT, deși există unele diferențe în definirea acestor două noțiuni. Pentru detalieri, MDD este cunoscut sub numele de „Managementul restricțiilor digitale” (Digital Restrictions Management)¹.

Bibliotecarii și alți utilizatori au început să acorde atenție sporită acestui subiect, când MPT a obținut protecție juridică în 1996 în cadrul *Tratatului OMPI privind dreptul de autor*. Aceasta înseamnă că există o prevedere în cadrul tratatului internațional ce reglementează reținerea sau spargerea unui MPT „utilizat de către autori în legătură cu exercitarea drepturilor lor”². Reglementările juridice ale măsurilor de antieludare sunt puse în aplicare de legislația națională a țărilor care au semnat *Tratatul OMPI privind dreptul de autor*. Printre primele țări se numără SUA, care în 1998 a inițiat *Actul cu privire la dreptul de autor în era digitală* (Digital Millennium Copyright Act – DMCA), urmat de *Directiva Europeană cu privire la drepturile de autor* (2001)³. Ambele acte sunt, în general, considerate ca fiind interpretări restrictive ale dispozițiilor *Tratatului OMPI privind dreptul de autor*. Eludarea este ilegală, indiferent de scop. În SUA, actele de eludare fac obiectul unor sancțiuni penale și civile.

Acest lucru înseamnă că titularilor de drepturi li s-a acordat un nou instrument, care susține aplicarea drepturilor lor de autor. Prin utilizarea tehnologiei, aceștia pot stabili norme prin care conținutul este accesat și utilizat, în mod eficient, permițând evitarea reglementărilor cu privire la dreptul de autor, precum și a oricărei dispoziții care poate fi în beneficiul utilizatorilor, cum ar fi, de exemplu, reglementarea excepțiilor și limitărilor. Alături de predominantă utilizare a licențelor, care guvernează accesul la conținutul digital, precum și tendința licențelor de a prevala asupra reglementărilor stipulate de dreptul de autor, titularii drepturilor de autor sunt pe poziții foarte avantajoase în era digitală, plasând utilizatorii în „blocare triplă” (a se vedea de asemenea *Relația dintre dreptul de autor și dreptul contractual: resurse electronice și consorții de bibliotecă*).

.....
1 <http://www.drm.info/>

2 WCT Arts 11 & 12, WPPT Arts 18 & 19

3 EU copyright Directive Arts 6 and 7

Există o îngrijorare în rândul celor ce susțin consumatorii, precum că în timp ce sistemele MPT și MDD sunt ineficiente în prevenirea copierii ilegale, acestea în același timp restricționează utilizarea firească a materialelor, cum ar fi cea de schimbare a parametrilor, formatelor și a perioadei de timp. Pentru consumatori, posibilitatea de alegere este divizată în diferite modele, cu funcționare restrânsă sau extinsă. MPT blochează tehnologiile utilizate de către persoanele cu dizabilități. De exemplu, lipsa de interoperabilitate a blocării consumatorilor într-o singură platformă poate duce la un comportament anticoncurențial, la discriminarea prețului pe piață și segmentarea pieței de desfacere.

Preocupările privind protecția vieții private și de securitate au fost confirmate în cazul „Sony rootkit” care a fost adus la cunoștința publicului în noiembrie 2005⁴. Compania *Sony BMG Music Entertainment* distribuia compact discuri cu muzică care, fiind utilizate cu programe de protecție a muzicii, instalau pe computerele clienților, fără acordul acestora, programe rootkit (frecvent utilizat de malware). Programul începea executarea fără atenționarea sau acordul proprietarului de computer, creând un defect major în securitatea sistemului de operare a computerului, făcându-l pe acesta vulnerabil la viruși. Revolta a fost atât de mare, impunându-i companiei Sony să elimine din magazine CD-urile cu programele protejate, deși era în perioada sărbătorilor de Crăciun, nu înainte ca un număr estimat la o jumătate de milion de rețele la nivel mondial să fie infectate. A urmat apoi o explozie de procese judiciare în SUA. Pentru cei cu acces rapid la internet, precum și pentru computerele cu capacitatea de a descărca în regim ușor, acesta a fost un inconvenient major. Dar cine este responsabilul într-o școală primară, dintr-o țară în curs de dezvoltare fără acces la internet, de costurile privind repararea calculatoarelor în astfel de situații?

Practici

Legislatorii sunt conștienți de faptul că astfel de prevederi majore au nevoie de a fi verificate.

Registrul SUA al drepturilor de autor (The US Register of Copyrights) deține autoritatea de a emite dispoziții, ca răspuns la cerințele înaintate de părțile afectate. Recent, într-o instrucțiune aprobată în decembrie 2006, persoanele care se angajează să respecte modul de utilizare a lucrărilor protejate de drepturile de autor (care acoperă cele șase categorii de lucrări) nu vor face obiectul interdicției pentru următorii trei ani. E vorba că utilizarea lucrărilor audio-vizuale în cadrul bibliotecilor de învățământ primar sau superior permit funcționarea Arhivei internetului pentru a prezerva legal programele pentru calculator și ale jocurilor video pe formatele de tip vechi⁵.

4 <http://www.wired.com/news/privacy/0,1848,69601,00.html>

5 <http://geemodo.blogspot.com/2006/11/internet-archive-secures-exemption-to.html>

Legislatorul european are o abordare diferită. *Directiva cu privire la dreptul de autor* stipulează că statele membre trebuie să intervină pentru a permite beneficiarilor să se folosească de anumite excepții pentru conținuturile MPT protejate (de exemplu, excepțiile pentru biblioteci⁶) și are libertatea de a interveni pentru altele (de exemplu, reproducerea pentru utilizarea privată⁷). Totuși, unele măsuri de siguranță nu se aplică asupra unor lucrări precum sunt licențele „de acceptare” („click-wrap”), lăsând utilizatorul la discreția titularului de drepturi de autor în ceea ce privește eludarea conținutului on-line. În caz contrar, prezenta directivă încurajează titularii de drepturi și utilizatorii de a ajunge la acorduri voluntare, o soluție firească care favorizează partea mai puternică.

În SUA, organizațiile specializate în protejarea drepturilor civile, spre exemplu, *Electronic Frontier Foundation*, inițiază studii privitoare la dispozițiile de anțieludare reflectate în *Actul cu privire la dreptul de autor în era digitală* (DMCA) și utilizate pentru a înnăbuși activitățile legitime ale unor utilizatori, dar și pentru a stopa încălcările dreptului de autor. Aceste studii ilustrează faptul că reglementările sunt împotriva consumatorilor, oamenilor de știință și concurenților, dar nu și împotriva persoanelor vinovate de piraterie⁸.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Succesul societății informaționale depinde de accesibilitatea conținutului digital. Regimul juridic de protecție acordat pentru MPT și MDD este în contradicție cu excepțiile dreptului de autor. În 2006, în cadrul audierilor Grupului parlamentar specializat pe probleme de internet din Marea Britanie, Biblioteca Britanică a avertizat că MPT ar putea „amenința conceptele înrădăcinate și unanim acceptate de *utilizare loială și privilegiile bibliotecilor* și submina sau chiar împiedica accesul public legitim al utilizatorilor”⁹.

Bibliotecile se confruntă cu următoarele probleme:

- bibliotecile nu trebuie să fie private de a beneficia de drepturile lor legale stipulate în cadrul legislației naționale cu privire la dreptul de autor. MPT nu poate distinge care este utilizarea legitimă și care este ilegală. Același mecanism de control, care împiedică o persoană de a multiplica ilegal, de asemenea interzice și unui student sau unei persoane cu deficiențe de vedere de a multiplica legitim conform doctrinei de utilizare loială (*fair dealing*) sau după cum prevăd excepțiile dreptului de autor;
- prezervarea și arhivarea pe termen lung, esențiale pentru păstrarea identității culturale și menținerea diversității lingvistice și culturale, nu trebuie să fie compromise de MPT / MDD. Durata MDD este declarată a fi între trei și cinci ani. Un MDD învechit va denatura înregistrările publice pe viitor, cu excepția cazului în care biblioteca are dreptul de eludare;

6 Article 5.2 (c)

7 Article 5.2 (b)

8 http://www.eff.org/IP/DMCA/unintended_consequences.php

9 <http://www.apig.org.uk/current-activities/apig-inquiry-into-digital-rights-management.html>

- domeniul public trebuie să fie protejat. MDD nu încetează să dureze după expirarea termenului dreptului de autor, astfel conținutul va rămâne blocat chiar și atunci când drepturile nu sunt subsidate, în felul acesta limitând domeniul public.

Bibliotecile sunt oponenți puternici ai reglementărilor de antieludare, care permit titularilor drepturilor de autor de a prevala asupra excepțiilor și limitărilor stipulate în legislația dreptului de autor. Bibliotecilor trebuie să li se permită pe cale juridică să evite MPT și MDD care interzic utilizarea legală a operelor.

Declarații ale bibliotecilor

American Library Association, Libraries and Copyright in the Digital Age (Asociația Bibliotecilor Americane, Bibliotecile și dreptul de autor în era digitală).

<http://www.ala.org/ala/washoff/WOissues/copyrightb/copyright.htm#LnC>

eIFL/IFLA Joint Statement WIPO SCCR/14, Draft Basic Proposal for the WIPO Treaty on the Protection of Broadcast Organizations, May 2006 / Declarația comună a eIFL/IFLA propusă către Secțiunea cu privire la dreptul de autor și drepturi conexe din cadrul OMPI, Propunerea de proiect pentru OMPI referitor la Tratatul cu privire la protejarea organizațiilor audiovizuale.

http://www.eifl.net/services/ipdocs/sccr_14_written.pdf

IFLA Committee On Copyright And Other Legal Matters (CLM) Limitations and Exceptions in the Digital Environment: an International Library Perspective / Comisia IFLA pentru drepturile de autor și alte probleme juridice. Limitări și excepții în era digitală: o perspectivă internațională pentru biblioteci.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/ilp.htm>

Bibliografie

Digital Restrictions Management / Managementul Restricțiilor Digitale.

<http://www.drm.info/>

Digital Rights Management: A Failure in the Developed World, a Danger to the Developing World, Cory Doctorow / Managementul Drepturilor Digitale: Un eșec al țărilor dezvoltate, un pericol pentru țările în curs de dezvoltare, Cory Doctorow.

http://www.eff.org/IP/DRM/drm_paper.php

Electronic Frontier Foundation, Unintended Consequences: Seven Years under the DMCA April 2006 / Electronic Frontier Foundation: Consecințele neintenționate: șapte ani, în conformitate cu DMCA, Aprilie, 2006.

http://www.eff.org/IP/DMCA/unintended_consequences.php

WIPO International Seminar on Intellectual Property and Development, 2005 / Seminar internațional al OMPI cu privire la proprietatea intelectuală și dezvoltare, 2005.

http://www.eifl.net/services/ipdocs/isipd_eifl.pdf

European Commission, Directive 2001/29/EC (Copyright Directive) / Comisia Europeană, Directiva 2001/29/CE (Directiva privind drepturile de autor).

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/copyright-infso/copyright-infso_en.htm

US, Digital Millennium Copyright Act (1998) / Actul SUA cu privire la dreptul de autor în era digitală, 1998.

[http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:HR2281:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:HR2281)

World Intellectual Property Organization Copyright Treaty (WCT) (1996) / Tratatul privind dreptul de autor (TDA) al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, 1996.

<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>

DREPTUL DE AUTOR, DURATA DE PROTECȚIE ȘI DOMENIUL PUBLIC

Dreptul de autor și domeniul public

Dreptul de autor oferă protecție juridică creatorilor de „opere intelectuale” prin acordarea unui drept exclusiv acestora de a controla crearea și utilizarea operelor de către alții. Creatorul are dreptul de a controla reproducerea (multiplicarea), distribuția de copii, prezentările publice, difuzarea și traducerea acestora. Aceasta se referă la operele literare, teatrale, muzicale etc. Pentru a putea beneficia de protecția drepturilor de autor, ele trebuie să fie originale și „fixate”, în formă tangibilă sau materială, spre exemplu, trebuie să fie tipărite sau înregistrate pe un purtător de informație.

De asemenea, alte drepturi, cunoscute ca drepturi conexe se referă la cele înserate în înregistrările sonore (pentru persoanele care se angajează să facă aranjamente muzicale), filmele și produsele video (pentru producătorii de filme), emisiunile și transmisiunile prin cablu (pentru furnizorii de servicii), și, în unele țări, la activitățile tipografice pentru edițiile publicate (pentru editori).

Dreptul de autor este un drept economic, cu alte cuvinte, nu este un drept personal sau un drept uman. Aceasta înseamnă că dreptul de autor se poate atribui sau oferi prin licență unei terțe părți, de exemplu, un autor poate oferi drepturile sale de autor pentru o carte pe care a scris-o unei edituri, în schimbul unei remunerații. Ulterior editorul deține drepturile de autor și controlează modul de utilizare a cărții, de exemplu, distribuția și traducerea acesteia. Dreptul de autor poate fi, de asemenea, moștenit de către succesori.

Scopul dreptului de autor este de a asigura creatorilor și antreprenorilor dreptul de a primi recompense financiare pentru operele lor sau pentru lucrările create de alții. Acesta este un stimulent pentru a încuraja în continuare creativitatea și inovarea, precum și susținerea unui mediu artistic și cultural prosper de care va beneficia societatea. Acest scop a fost reglementat în primul act cu privire la dreptul de autor din lume – *Un act pentru încurajarea pentru studiu* (1710), cunoscut și sub numele de *Legea engleză a Reginei Anna* (*English Statute of Anne*). *Legea Reginei Anna* recunoaște, de asemenea, un alt principiu important: dreptul exclusiv al creatorilor trebuie să fie limitat în timp (în acest caz, paisprezece ani de la data primei publicări). După acest timp, lucrările nu mai sunt protejate de dreptul de autor, astfel devenind o operă ce aparține domeniului public.

Domeniul public este considerat a fi o parte din patrimoniul cultural și intelectual comun al umanității și poate fi o sursă de inspirație, imaginație și descoperire pentru creatori. Operele din domeniul public nu sunt supuse niciunei restricții și pot fi folosite fără permisiunea autorilor în scopuri comerciale și noncomerciale. De exemplu, un editor poate edita la prețuri mici o carte din

domeniul public, o compozitoare poate parodia o baladă cunoscută, fără a avea frica de a fi acuzată, un profesor poate distribui copii ale unui poem pentru elevii din clasă, o bibliotecă poate digitiza un set de fotografii din domeniul public pentru o expoziție on-line cu privire la istoria locală.

Durata de protecție a drepturilor de autor

Durata sau termenele operelor protejate de dreptul de autor a fost extinsă de mai multe ori după aprobarea *Legii Reginei Anna*. Reglementarea juridică internațională, prevăzută în *Convenția de la Berna (1886)*, stabilește reguli naționale pentru protecția drepturilor de autor – pe durata de viață a autorului plus cincizeci de ani după moartea acestuia. Durata este reglementată, de asemenea, în cel mai recent document: *Acordul OMC privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (1995)*, cunoscut sub numele de TRIPS.

Există excepții de la această regulă de bază pentru anumite categorii de lucrări. Pentru filme, termenul este de 50 de ani după ce lucrările au fost puse la dispoziția publicului, în caz contrar 50 de ani de la realizarea filmului. Aceste termene se răsfrâng, în general, și asupra lucrărilor anonime sau în cazul în care proprietarul nu este o „persoană fizică”, ci o instituție sau un editor. Pentru fotografii și alte lucrări de artă aplicată, durata de protecție este de 25 de ani de la realizarea acestora.

Cu toate acestea, conform *Convenției de la Berna*, statul poate să depășească termenul de 50 de ani după decesul autorului, astfel pentru membrii OMC, care au semnat *Acordul TRIPS*, termenul de 50 de ani este un standard minim pe care trebuie să-l accepte toate țările care vor adera la el ulterior. Majoritatea țărilor din lume au aderat la *Convenția de la Berna*, adică au acceptat norma ce stabilește durata de viață a autorului plus 50 ani după deces, alte țări au ales pentru a prelungi durata de protecție la viață a autorului plus 70 ani după deces.

Practici: prelungirea duratei de protecție

Durata dreptului de autor care se extinde pe durata vieții autorului plus 50 de ani după decesul acestuia a fost prevăzută de *Convenția de la Berna* și în *TRIPS*. Ambele tratate, fiind negociate la nivel internațional, au constituit un echilibru între interesele autorilor, deținătorii de drepturi de autor și nevoile societății. Dar aceasta a făcut să apară și monopol al autorilor pentru a beneficia de dreptul de autor nu doar pe parcursul vieții lor, dar să beneficieze de el moștenitorii lor, cum ar fi, de exemplu, copiii și nepoții.

Cu toate acestea, pe parcursul anilor '90, ai secolului trecut, durata de protecție a fost extinsă în mai multe țări, cu încă 20 de ani, adică durata vieții autorului plus 70 de ani. Acest lucru a fost accelerat de către cele două mari sisteme comerciale din lume, Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii, care au influențat dincolo de spațiul lor. În 1993, Uniunea Europeană (UE) „a armonizat”

durata de protecție a drepturilor de autor și drepturilor conexe, care a solicitat majorității statelor UE să extindă durata de protecție a dreptului de autor pe durata vieții autorului plus 70 de ani. În 1998, *Legea cu privire la extinderea termenului dreptului de autor* a prelungit termenele de protecție în Statele Unite, inclusiv și pentru lucrările oferite prin închiriere (drepturi conexe) acordându-le 95 de ani după decesul autorului. Așa precum drepturile de autor au devenit tot mai des parte a acordurilor comerciale, iar tratatele comerciale între UE/SUA și țările terțe necesită termene extinse, multe țări din lume au preluat experiența lor (a se vedea *Dreptul de autor și acordurile comerciale*).

Observatori din mai multe țări consideră că durata vieții autorului plus 70 de ani este un termen excesiv și că scopul inițial al drepturilor de autor a fost de a servi un stimulent pentru creatori. O caracteristică importantă a actualei situații cu privire la elaborarea politicilor este prezența unor medii de afaceri puternice și influența „industrii drepturilor de autor” la nivel global și național asupra cadrului normativ cu privire la dreptul de autor. De fapt, în Statele Unite ale Americii *Legea cu privire la extinderea termenului dreptului de autor* (1998) a devenit cunoscută sub numele de *Legea cu privire la protecția Mickey Mouse*, în timp ce adversarii, care au manifestat o împotrivire la această lege în cadrul Curții Supreme de Justiție, au adoptat un slogan neoficial: *Eliberați-l pe Mickey Mouse*. Dreptul de autor asupra filmelor cu desene animate, precum *Mickey Mouse*, *Donald Duck* și a unor caractere din lumea lui Disney, urma să expire în următorii ani, ceea ce permitea intrarea acestora în domeniul public. Compania Walt Disney, care ironic a creat adaptări ale unor caractere intrate în domeniul public, cum ar fi *Alba ca Zăpada și cei șapte pitici*, a depus eforturi considerabile pentru extinderea dreptului de autor în scopul protejării intereselor economice profitabile pentru următoarele două decenii. Rezultatul a afectat zeci de mii de lucrări de toate tipurile, care au fost planificate pentru a intra în domeniul public din Statele Unite ale Americii, dar au rămas în proprietate privată cel puțin până în 2019.

În SUA, extinderea a fost retroactivă pentru toate lucrările aflate încă sub protecția dreptului de autor. În Europa, prelungirea a fost retroactivă nu doar asupra lucrărilor cu drept de autor, dar și a celor care deja trecuse în domeniul public în ultimii douăzeci de ani. Cu alte cuvinte, unele lucrări din domeniul public au fost reprotectate, aducând în felul acesta un câștig pentru unii autori decedați. Aceasta a făcut să apară o serie de cazuri la *Curtea Europeană*, semnificativ fiind litigiul dintre un producător de muzică și un teatru finanțat din fonduri publice privind dreptul asupra punerii în scenă a operei *La Bohème*¹⁰ de Puccini. Prin minune, un amendament de urgență cu privire la modificarea *Legii irlandeze privind dreptul de autor* a permis festivalului *Renaște-te Dublin 2004* („Rejoyce Dublin 2004”) să fie continuat conform agendei planificate. Festivalul

10 Hessen v Ricordi G & Co Buhnen-und Musikverlag GmbH (C360/00), 2002 WL 30004, Celex No. 600C0360, UE: Cazul C-360/00, CJCE, 28 februarie 2002

urma să fie organizat pentru a sărbători centenarul lui Leopold Bloom (Bloom'sDay), eroul romanului *Ulisse* de J. Joyce. Dreptul de autor asupra lucrărilor lui James Joyce, publicate în timpul vieții sale, au expirat în 1991, adică după cei 50 de ani după decesul autorului. Timp de trei ani și jumătate operele autorului au fost în domeniul public. Ca rezultat al modificării legislației europene din 1993, drepturile de autor au fost prelungite până în 2011, ceea ce a generat subiecte noi de discuție, precum: oare aceasta poate fi un stimulent pentru James Joyce, decedat în anul 1941, de a crea noi opere?

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Bibliotecile au fost mult timp preocupate de domeniul public care oferă o sursă fertilă de conținut pentru creatori ce pot elabora noi lucrări, precum și permit bibliotecilor de a asigura accesul public la capodoperele artistice și literare prin proiecte de digitizare. Cu toate acestea, domeniul public trebuie să fie protejat de uzurpare. Ca depozitari ai patrimoniului cultural și științific global, bibliotecarii ar trebui să pledeze pentru interesul public, să explice utilizatorilor valoarea domeniului public și să discute cu factorii de decizie. Aceasta include descrierea costurilor ascunse pe care le plătește biblioteca pentru drepturile de autor, cum ar fi taxele în plus pentru licențe și achiziții de carte și abonări pentru reviste, taxe și echipamente, consumatoare de timp și procese frustrante privind lichidarea drepturilor de autor, precum și beneficiile domeniului public pentru sfera educațională și a dezvoltării societății.

Pentru țările în curs de dezvoltare și în tranziție, în cazul în care problema de a accesa informații este un element-cheie și determinant în dezvoltarea lor, extinderea termenilor dreptului de autor semnifică excluderea informației din proprietatea colectivă, ce aparține tradițional fiecărui membru al comunității, devenind în defavoarea domeniilor învățământ și inovare. Mai mult ca atât, extinderea termenelor influențează asupra disproporționalității titularilor de drept de autor și a proprietăților acestora din țările dezvoltate, în detrimentul utilizatorilor de informații și potențialii creatori din țările în curs de dezvoltare, care reflectă fluxurile de informații de la Nord la Sud.

„Un domeniu public extins și accesul echitabil la operele protejate prin dreptul de autor stimulează creativitatea și producerea de noi lucrări. Creșterea economică beneficiază dacă se protejează drepturile de autor, în timp ce unele concesii trebuie făcute în favoarea unor excepții de la dreptul de autor din motive pur sociale. De fapt, aceasta este o falsă dihotomie. Multe industrii au nevoie de acces la materiale protejate de drepturile de autor în scopuri de cercetare, de dezvoltare, educație, interoperabilitate de programe pentru calculator sau echipamente tehnice. Lipsa unui acces rezonabil poate influența negativ creșterea economică”.

*Comisia pentru drepturile de autor și alte subiecte juridice din cadrul IFLA.
<http://www.ifla.org/III/clm/p1/ilp.htm>*

Declarații ale bibliotecilor

Importance of the Public Domain, Special Libraries Association (SLA) Information Outlook, Vol. 5, No. 7, July 2001 / Importanța domeniului public, Asociația Bibliotecilor Speciale, Information Outlook, Vol.. 5, nr. 7, iulie, 2001.

<http://www.sla.org/content/Shop/Information/infoon-line/2001/jul01/copyright.cfm>

Joint statement by IFLA and Electronic Information for Libraries (eIFL.net) on the proposal by Chile for WIPO to undertake an appraisal of the public domain (2006) / Declarația comună IFLA și eIFL.net referitoare la propunerea făcută de către Chile în cadrul OMPI de a efectua un studiu de evaluare a domeniului public, 2006.

http://www.eifl.net/services/ipdocs/pcda1_chile.pdf

Proposal by Chile to WIPO on the public domain (2006) / Propunerea Chile în cadrul OMPI cu privire la domeniul public, 2006.

http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=55592

Limitations and Exceptions to Copyright and Neighbouring Rights in the Digital Environment: An International Library Perspective (2002) IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters / Limitări și excepții ale dreptului de autor și ale drepturilor conexe în mediul digital: O perspectivă internațională a bibliotecilor, 2002. Comisia pentru drepturile de autor și alte subiecte juridice din cadrul IFLA.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/ilp.htm>

Bibliografie

Legislație

Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886) / Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, 1886.

<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>

US Copyright Term Extension Act (Legea SUA privind extinderea termenelor dreptului de autor).

<http://www.copyright.gov/legislation/s505.pdf>

European Council Directive 93/98/EEC. harmonising the term of protection of copyright and certain related rights European Commission Official Journal L 290, 24/11/1993 P. 0009 – 0013 / Directiva Consiliului European 93/98/CEE privind armonizarea duratei de protecție a drepturilor de autor și a anumitor drepturi conexe, Revista oficială a Comisiei Europene L 290, 24/11/1993 P. 0009 – 0013.

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/term-protection/term-protection_en.htm

Articole

Bloomsday: Copyright Estates and Cultural Festivals, (2005) 2:3 SCRIPT-ed 345 by M Rimmer (Bloomsday: proprietăți ale dreptului de autor și festivalurile culturale, 2005 2:3 SCRIPT-ed 345 de M RIMMER.

<http://www.law.ed.ac.uk/ahrb/script-ed/vol2-3/bloomsday.asp>

Calson Analytics Profile: Duration of Copyright / Profilul analitic Calson: durata dreptului de autor.

<http://www.caslon.com.au/durationprofile.htm>

The case against copyright creep. Sonny Bono: A warning from. history by Chris Williams (Cazul împotriva drepturilor de autor. Sonny Bono: Un avertisment istoric de Chris Williams).

http://www.theregister.co.uk/2006/11/29/jonathan_zittrain_interview

How do I find out whether the book is in the public domain? / Cum pot afla dacă cartea se află în domeniul public?.

<http://on-linebooks.library.upenn.edu/okbooks.html> # whatpd

The Mouse that Ate the Public Domain: Disney, the Copyright Term Extension Act, and Eldred v. Ashcroft by Chris Sprigman. Findlaw Tuesday, Mar. 05, 2002 / Mickey Mouse a mâncat domeniul public: Disney, Legea cu privire la termenul de extindere a drepturilor de autor, și Eldred vs Ashcroft de Chris Sprigman. Findlaw Marți, 5 martie, 2002.

http://writ.news.findlaw.com/commentary/20020305_sprigman.html

List of countries' copyright length / Lista țărilor și a termenelor drepturilor de autor.

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries%27_copyright_length

Notă: sursele privind durata de protecție a dreptului de autor în diferite țări nu este întotdeauna completă sau exactă.

EXCEPȚII ȘI LIMITĂRI ALE DREPTULUI DE AUTOR

Care sunt excepțiile și limitările dreptului de autor?

Scopul inițial al legii dreptului de autor este de a încuraja creativitatea și inovarea. Acesta se poate realiza prin două modalități. Pe de o parte, acordă protecție juridică, oferind posibilitatea autorilor și creatorilor de a exploata operele lor, de exemplu, pentru a primi recompense financiare pentru munca lor. Pe de altă parte, acesta oferă acces rezonabil societății pentru a încuraja inovarea, cercetarea și creativitatea în continuare. Deci, din start, legea dreptului de autor a fost menită să echilibreze necesitatea de a proteja creatorii cu necesitatea utilizatorului de a accesa informații și cunoștințe.

Protecția juridică acordată creatorului poate fi sub forma unui drept exclusiv de a controla producția și utilizarea operei de către alții, de exemplu, multiplicarea, distribuirea, traducerea, prezentarea publică și radiodifuzarea. Acesta este un puternic drept monopolist. În scopul de a oferi acces rezonabil societății, drepturile exclusive sunt limitate prin două căi:

- dreptul este acordat doar pentru o perioadă limitată de timp, cunoscută ca durata de protecție. Termenul standard internațional de protecție a unei opere literare constituie durata de viață a autorului plus 50 de ani după deces (a se vedea, de asemenea, *Dreptul de autor, durata de protecție și domeniul public*);
- dreptul acordat supus anumitor excepții și limitări pentru a permite accesul la operele protejate de drepturile de autor.

Excepțiile și limitările pot fi clasificate în trei mari categorii. *Prima categorie* protejează drepturile fundamentale ale utilizatorilor. Exemplele din această categorie includ: discursurile publice, dreptul de a face referințe, de raportare a evenimentelor curente, dreptul de a parodia și reproducerea pentru utilizare privată noncomercială. *A doua categorie* reflectă un interes comercial, practica industrială și concurența. Această excepție include exemple precum comunicatele de presă, compilațiile, programele de calculator pentru interoperabilitate. *A treia categorie* se referă la societate în general și promovează difuzarea cunoștințelor și informațiilor. Aceasta include prevederi pentru biblioteci, profesori care predau și cercetează, persoanele cu dizabilități, precum prescripții de raportare a procedurilor parlamentare și judiciare.

Unele țări au o excepție generală. În SUA, acest lucru este cunoscut sub numele de doctrina „utilizării echitabile” (*fair using*). Codificată în legea dreptului de autor din SUA, aceasta este supusă celor patru criterii și a evoluat prin deciziile instanțelor de judecată de-a lungul anilor. Marea Britanie are un concept cunoscut sub numele de „utilizarea loială corectă” (*fair dealing*), care este o abordare foarte îngustă, specifică și acoperă, în principal, activitățile de cercetare și studii private, de critică și de revizuire, precum și emiterea știrilor. Definiția precisă și interpretarea corectă sunt determinate de instanțele de judecată. În

țările care au moștenit legislația britanică, conceptul de „utilizarea loială corectă” a fost introdus în legislația dreptului de autor.

Excepțiile și limitările pot fi *compensate* sau *necompensate*. Excepțiile compensate semnaleză că titularul drepturilor de autor are, de obicei, dreptul la o plată în cazul în care excepția este utilizată. Cu alte cuvinte, utilizatorul nu are nevoie pentru a cere permisiunea, dar titularul este remunerat pentru utilizare. Excepțiile necompensate prescriu că titularul drepturilor de autor nu este compensat în cazul în care se exercită excepția.

Excepțiile de autor și cadrul juridic internațional

Sistemul internațional cu privire la dreptul de autor din primele zile a recunoscut excepțiile și limitările dreptului de autor, care sunt considerate drept o parte esențială a unui sistem de drepturi de autor. În consecință, *Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice* (1886) conține mai multe excepții și a permis semnatarilor ulterior să elaboreze limitări pentru a fi incluse în legislația națională. Aceasta prevede o excepție obligatorie necompensatorie de a face referințe la lucrările protejate de dreptul de autor compatibilă cu „practica utilizării corecte” (articolul 10 alineatul (1)) și oferă putere discreționară statelor membre să creeze excepții necompensate și limitări pentru o serie de utilizări, cum ar fi de raportare a știrilor, ilustrare și de înregistrare în anumite condiții a operelor muzicale.

Anexele *Convenției de la Berna* (1971), de asemenea, cuprind dispoziții speciale pentru țările în curs de dezvoltare și plasează limitările alături de dreptul de a traduce și dreptul de a reproduce, sub rezerva unor condiții stricte. (Ca urmare a procedurilor complexe și domeniului de aplicare limitat, anexele *Convenției de la Berna*, în consecință, limitează beneficiile țărilor în curs de dezvoltare).

Convenția de la Berna continuă să permită elaborarea unor excepții suplimentare necompensate pentru dreptul de reproducere cu condiția ca acestea să îndeplinească trei condiții ale unui *test din trei etape* (articolul 9 (2)) care a fost înserat și extins în TRIPS (articolul 13). Domeniul de aplicare a testului din trei etape este supus dezbaterii de către cercetători și decidenți. În orice caz, acest test este un instrument simplu de redactare pentru legiuitori și, odată aplicat, nu ar trebui să fie inclus în legislațiile naționale.

Excepții și limitări pentru conținutul digital

Tratatul OMPI privind dreptul de autor (1996) și *Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele*, cunoscute și ca „tratatele Internet”, au adus actualizări dreptului internațional privind dreptul de autor pentru mediul digital. Ambele tratate conțin declarații importante cu privire la excepții și limitări în mediul digital. În preambul, este recunoscută necesitatea de a menține un echilibru între dreptul titularilor de drepturi și interesul public, în special în domeniile educației, cercetării și accesului la informație.

O declarație care este anexă la acest tratat reafirmă că semnatarii pot duce mai departe și să extindă în mediul digital excepții și limitări în legislațiile lor naționale, totodată pot să conceapă noi excepții și limitări care sunt adecvate în mediul digital¹¹.

Practici

Cu excepția alineatului (1) al articolului 10 din *Convenția de la Berna* (vezi mai sus), excepțiile și limitările sunt lăsate la discreția guvernelor naționale de a fi incluse în legislațiile statelor membre. Acest lucru oferă țărilor posibilitatea de a crea modele de acces pentru nevoile naționale educaționale, culturale și de dezvoltare. Cu toate acestea, există dovezi că aceste flexibilități adesea nu sunt transpuse în legislația națională pentru beneficiul publicului, fapt ce formează un mozaic de excepții naționale care de multe ori nu corespund nevoilor mediului digital la nivel global. Două studii realizate de către OMPI: *Excepții și limitări ale dreptului de autor pentru biblioteci și arhive* (Crews, 2008) și *Excepții și limitări ale dreptului de autor pentru persoanele cu deficiențe de vedere* (Sullivan, 2007), confirmă această tendință, în special, în relația cu țările în curs de dezvoltare. Un studiu efectuat de către Consumers International (2006) a constatat că niciuna din cele 11 țări în curs de dezvoltare din regiunile Asiei și Pacificului nu au pus în aplicare toate flexibilitățile de care dispun în temeiul tratatelor internaționale.

În plus, noi tratate de-a lungul anilor au introdus noi drepturi exclusive, subiecte și modalități de exploatare. Excepțiile și limitările nu au evoluat în același ritm ca și dezvoltarea drepturilor autorilor și titularilor de drepturi, ceea ce serios a dezechilibrat drepturile de autor. Licențele pentru materialele electronice oferite în biblioteci, frecvent subminează excepțiile și limitările, precum și aplicarea măsurilor de protecție tehnologică care împiedică utilizarea lor (a se vedea, de asemenea, capitolele *Relația dintre dreptul de autor și dreptul contractual: resurse electronice și consorții de bibliotecă și Măsuri de protecție tehnologică: „blocarea triplă”*).

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Excepțiile și limitările sunt piatra de temelie privind accesul la conținutul protejat de drepturile de autor. Fără ele, proprietarii drepturilor de autor ar deține un monopol complet asupra utilizării materialelor cu drepturi de autor. Lucrările protejate de dreptul de autor pot fi doar vândute și împrumutate. Bibliotecile și persoanele care le utilizează ar putea doar să le vizualizeze sau să le citească. Toate celelalte utilizări ar avea nevoie de permisiune. Acest lucru ar constitui o amenințare pentru funcționarea bibliotecilor și intersfera cu libera circulație a informației. Astfel, bibliotecile apreciază obiectivele de politici publice consacrate excepțiilor și limitărilor, și insistă asupra aplicabilității continue a lor în era digitală.

11 WCT Agreed Statement to Article 10, WPPT Agreed Statement to Article 16

Declarația, anexă la articolul 10 din *Tratatul OMPI privind dreptul de autor* (a se vedea mai sus) a fost o încercare de a oferi un remediu pentru astfel de probleme în viitor. Mai mult de un deceniu problemele sunt prea complexe pentru a fi abordate numai de către această declarație generală. Acesta este motivul pentru care bibliotecile și unele grupuri de utilizatori, inclusiv cadrele universitare din domeniul juridic, au pledat pentru un set minim de excepții și limitări, de exemplu, care ar face parte dintr-un *Tratat internațional privind accesul la cunoștințe*. Autorii *Studiului OMPI privind excepțiile și limitările dreptului de autor pentru biblioteci și arhive* au ajuns la concluzia că există cererea din rândul bibliotecarilor pentru a aproba legi favorabile și explicite care s-ar referi la aplicarea serviciilor pe care le furnizează.

Începând cu anul 2004, eIFL.net, IFLA și Alianța pentru dreptul de autor din SUA au adus aceste probleme la masa de discuții din cadrul OMPI, având susținerea poziției de către statele membre, inclusiv Chile, Brazilia, Nicaragua și Uruguay. În noiembrie 2008, *Comitetul permanent OMPI privind dreptul de autor și drepturile conexe* a început examinarea excepțiilor și limitărilor pentru persoanele slab văzătoare, cu deficiențe de vedere, a altor persoane cu dizabilități, pentru biblioteci și mediul educațional.

În mai 2009, eIFL.net, IFLA și LCA au publicat o *Declarație de principii privind excepțiile și limitările dreptului de autor pentru biblioteci și arhive*, care stabilește excepții minime de bază pentru bibliotecile din secolul XXI. Acest document servește ca reper pentru discuții și acțiuni ulterioare în cadrul comunității bibliotecare internaționale. Principiile acestuia sunt:

- **conservarea:** o bibliotecă trebuie să fie autorizată să reproducă opere publicate și nepublicate din colecțiile sale în scopuri de conservare, inclusiv de a trece la conținuturi în formate diferite;
- **depozitul legal:** legislația privind depozitul legal trebuie să fie extinsă pentru a include lucrările publicate în toate formatele și pentru a permite conservarea lor;
- **împrumutul interbibliotecar și furnizarea electronică a documentelor:** bibliotecile ar trebui să furnizeze documentele din colecțiile sale pentru utilizatori direct sau prin intermediul unei alte biblioteci, indiferent de formatul și mijloacele de comunicare;
- **educația și studiul în auditorii:** trebuie să se autorizeze ca lucrările care au fost obținute în mod legal de către o bibliotecă sau o instituție de învățământ să fie puse la dispoziție în sprijinul predării în clasă sau a învățământului la distanță într-un mod care nu aduce prejudicii titularului de drept de autor. Unei biblioteci sau instituții de învățământ ar trebui să i se permită să facă copii ale unor opere în sprijinul predării în auditoriu;
- **reproducerea pentru activități de cercetare sau în scopuri private:** reproducerea elementelor individuale pentru sau de către utilizatorii individuali ar trebui să fie permisă pentru cercetări, studii și alte scopuri private;
- **asigurarea pentru persoanele cu dizabilități:** unei biblioteci trebuie să-i fie autorizată convertirea materialelor de la un format în altul pentru a le face accesibile persoanelor cu dizabilități. Excepția de a se adapta nevoilor utilizatorilor și progreselor

tehnologice ar trebui să se aplice pentru toate formatele. Pentru a evita dublarea costisitoare de producție a formatelor alternative, ar trebui să fie permis transferul transfrontalier;

- **excepțiile generale de utilizare gratuită aplicate în cadrul bibliotecilor:** o excepție generală de a utiliza gratuit documentele în conformitate cu „practica utilizării loiale” contribuie la asigurarea eficientă a serviciilor de bibliotecă;
- **lucrările orfane:** o excepție este necesară pentru a rezolva problema operelor orfane, în cazul în care titularul drepturilor de autor nu poate fi identificat sau localizat;
- **termenele dreptului de autor:** conform *Convenției de la Berna*, termenul drepturilor de autor pentru operele literare nu trebuie să depășească durata de viață a autorului plus 50 de ani;
- **măsurile de protecție tehnologică care să împiedice utilizarea ilicită:** ar trebui să se permită pentru biblioteci și utilizatorii lor de a anula măsurile de protecție tehnologică, în scopul de a utiliza opera fără eludare. Punerea în aplicare a legislației cu privire la antieludare în multe țări depășește cerințele Articolului 11 din *Tratatul OMPI cu privire la dreptul de autor*, ceea ce în mod evident elimină excepțiile existente din legea dreptului de autor;
- **contractele și excepțiile statutare:** în contracte nu ar trebui să se permită excluderea excepțiilor și limitărilor. Obiectivele și politicile care prevăd excepții sunt declarații importante naționale și internaționale și nu trebuie să fie modificate prin contracte;
- **limitarea răspunderii:** trebuie să existe o limitare privind răspunderea pentru biblioteci și personalul lor care activează cu bună-credință, să aibă motive întemeiate de a crede că au acționat în conformitate cu legea dreptului de autor.

Declarații ale bibliotecilor

eIFL-IP Draft Law on Copyright Including Model Exceptions and Limitations for Libraries and Consumers. Recommendations by eIFL.net / Proiectul eIFL-IP cu privire la Legea privind dreptul de autor ce include excepțiile și limitările impuse pentru biblioteci și consumatorii de informații. Recomandări ale eIFL.net.

http://www.eifl.net/cps/sections/docs/ip_docs/draft-law

Statement of principles on copyright exceptions and limitations for libraries and archives. eIFL.net, IFLA, and the Library Copyright Alliance, May 2009 / Declarația de principii cu privire la excepțiile dreptului de autor și limitările pentru biblioteci și arhive. eIFL.net, IFLA și Alianța bibliotecilor cu privire la dreptul de autor, mai 2009.

http://www.eifl.net/cps/sections/docs/ip_docs/statement-principles

World Book and Copyright Day, 23 April 2009. Statement by eIFL-net on the importance of users' rights for libraries, education and development / Ziua Mondială a Cărții și a Dreptului de Autor, 23 aprilie 2009. Declarația eIFL-net cu privire la importanța drepturilor utilizatorilor pentru biblioteci, educație și dezvoltare.

http://www.eifl.net/cps/sections/docs/ip_docs/world-book-copyright-day

IFLA Copyright and other Legal Matters Committee (CLM) / Comisia IFLA cu privire la dreptul de autor și alte probleme juridice (CLM).

<http://www.ifla.org/en/clm> (vezi Declarațiile și publicațiile comisiei)

Bibliografie

Legislație și proiecte de legi

Berne Convention 1886 (amended 1971) / Convenția de la Berna, 1886 (modificată în 1971).

<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>

WIPO Copyright Treaty (WCT), 1996 / Tratatul OMPI cu privire la dreptul de autor, 1996.

<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>

WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT) 1996. / Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele, 1996.

http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/trtdocs_wo034.html

WTO TRIPS Agreement / Acordul OMC, TRIPS.

[http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04_e.htm # 1](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04_e.htm#1)

Proposal by Brazil, Ecuador and Paraguay, relating to limitations and exceptions: treaty proposed by the World Blind Union (WBU). WIPO SCCR/18/5 25 May 2009 / Propunerea Braziliei, Ecuadorului și Paraguay-ului, referitoare la limitările și excepțiile dreptului de autor: Tratatul propus de Uniunea Mondială a Nevăzătorilor (WBU). OMPI SCCR/18/5 25 mai 2009.

http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=122732

Rapoarte, articole și prezentări

Consumers International. Copyright and Access to Knowledge: Policy Recommendations on Flexibilities in Copyright Laws (2006) / Consumers International. Dreptul de autor și accesul la cunoaștere: Recomandări în domeniul politicii privind flexibilitatea în legislația cu privire la dreptul de autor, 2006.

<http://a2knetwork.org/copyright-and-a2k-book>

Crews, Kenneth. WIPO study on copyright limitations and exceptions for libraries and archives (2008) / Crews, Kenneth. Studiul OMPI privind limitările drepturilor de autor și excepțiile pentru biblioteci și arhive, 2008.

http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=109192

Declaration of the Three-Step Test. A Balanced Interpretation Of The "Three-Step Test" In Copyright Law, Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition and Tax Law / Declarația cu privire la testul din trei etape. O interpretare echilibrată a „testului din trei etape” în legea dreptului de autor, Institutul Max Planck pentru Proprietatea Intelectuală, Concurență și Drept Fiscal.

http://www.ip.mpg.de/ww/en/pub/news/declaration_on_the_three_step_.cfm

Hackett, Teresa. "Exceptions and limitations" in copyright vital for South countries. TWN Briefing Paper No. 54 / Hackett, Teresa. „Excepții și limitări” în dreptul de autor pentru țările de Sud. TWN Briefing Paper No. 54.

http://www.twinside.org.sg/title2/briefing_papers/No54.pdf

Hinze, Gwen. Action needed to expand exceptions and limitations to copyright law. TWN Briefing Paper No. 49 / Hinze, Gwen. O acțiune e necesară pentru a extinde excepțiile și limitările privind legea dreptului de autor. TWN Briefing Paper No. 49.

http://www.twinside.org.sg/title2/briefing_papers/No49.pdf

Hugenholtz, P. Bernt & Okediji, Ruth L. Conceiving an international instrument on limitations and exceptions to copyright (2008) / Hugenholtz, P. Bernt & Okediji, Ruth L. Conceperea unui instrument internațional privind limitările și excepțiile dreptului de autor, 2008.

http://www.ivir.nl/publications/hugenholtz/limitations_exceptions_copyright.pdf

Okediji, Ruth L. The International Copyright System: Limitations, Exceptions and Public Interest Considerations for Developing Countries. UNCTAD - ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development (2006) / Okediji, Ruth L. Sistemul Internațional cu privire la dreptul de autor. Considerații de interes pentru țările în curs de dezvoltare. Proiectul UNCTAD - ICTSD privind drepturile de proprietate intelectuală și dezvoltare durabilă, 2006

www.unctad.org/en/docs/iteipc200610_en.pdf.

Sullivan, Judith. WIPO Study on Copyright Limitations and Exceptions for the Visually Impaired (2007) / Sullivan, Judith. Studiu OMPI cu privire la limitările și excepțiile privind dreptul de autor și excepții pentru persoanele cu deficiențe de vedere, 2007.

http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=75696

Users' rights: making copyright work for libraries. Proceedings from Copyright and other Legal Matters session at IFLA World Library and Information Congress, Quebec (2008) / Drepturile utilizatorilor: dreptul de autor pentru biblioteci. Documentele de la sesiunea comisiei pentru dreptul de autor și altor probleme juridice la Congresul IFLA, Quebec, 2008.

<http://archive.ifla.org/IV/ifla74/Programme2008.htm#14August>

LUCRĂRILE ORFANE

Care sunt lucrările orfane?

„Opera orfană” este opera protejată prin dreptul de autor, dar proprietarul dreptului de autor nu poate fi găsit. Este foarte dificil și costisitor de a depista deținătorii drepturilor de autor deoarece:

- autorul nu este cunoscut sau poate fi decedat nelăsând moștenitori (data decesului poate fi cunoscută);
- o societate care deținea drepturile sau informații despre titularii de drepturi și-ar fi încetat activitatea comercială, fără un succesor legal sau poate a fuzionat cu o altă societate (datele de înregistrare ale titularului de drepturi au fost pierdute);
- opera de exemplu, fotografia, a fost inclusă în cadrul altei lucrări, astfel una din acestea a devenit orfană.

Motivul principal pentru care o bibliotecă, de obicei, trebuie să contacteze deținătorul dreptului de autor este de a obține permisiunea de a utiliza ceea ce de multe ori nu este acoperit juridic de excepțiile dreptului de autor la nivel național. O parte semnificativă a patrimoniului nostru cultural și științific este declarat a fi orfan. BBC (British Broadcasting Corporation) estimează fiind orfane un milion de ore ale emisiunilor din cadrul arhivelor sale, iar Biblioteca Britanică consideră că aproximativ 40% din colecțiile sale sunt orfane. Țările nordice, guvernul Marii Britanii, Comisia Europeană și Oficiul Dreptului de Autor din SUA, au recunoscut că nu este în interesul publicului pentru astfel de lucrări care urmează să fie reținute din partea lui, datorită incapacității de a anula drepturile, deoarece proprietarii nu pot fi localizați.

Problema afectează bibliotecile, arhivele și muzeele, autorii, precum și alți creatori de lucrări noi sau derivate, editori și producători de înregistrări sonore, filme și emisiuni. Acest lucru este valabil, în special, pentru proiectele de conservare și digitizare, publicațiile noi despre subiecte istorice și pentru operele audiovizuale. Deja problema identificării filmelor și a emisiunilor televizate orfane împiedică și proiectele de digitizare din cadrul bibliotecilor și arhivelor. Între timp, numărul de lucrări orfane este în creștere, în special, pentru operele on-line, în cazul în care materialul este postat pe site-uri, fără metadatele de identificare a titularului dreptului sau fără informații cu privire la modul de a contacta persoana responsabilă.

Practici

De ce lucrările orfane au devenit o problemă?

Convenția de la Berna (1886, modificată în 1971) **interzice orice formalitate**, pentru „a-și exercita” drepturile de autor. Dreptul de autor oferă titularului drepturi legale din momentul în care lucrarea este „fixată” într-o formă corpo-

rală sau materială și titularul dreptului de autor nu este obligat să înregistreze dreptul de autor sau să notifice în mod formal orice autoritate. Sarcina de a găsi titularul dreptului de autor ține de persoana care utilizează opera. Identificarea unui titular de drepturi poate deveni imposibilă, mai ales dacă acesta locuiește în străinătate și nu are un mod sistematic sau centralizat de control asupra proprietății sale. Acesta este un factor semnificativ de descurajare pentru a oferi on-line operele orfane publicului și de a le încorpora în alte lucrări noi.

De fiecare dată, când **durata de protecție a drepturilor de autor** se extinde, apar dificultăți în localizarea titularilor drepturilor de autor și obținerea anulării dreptului de autor pentru cărțile vechi devine din ce în ce mai dificil. Cu alte cuvinte, mai puține lucrări sunt în domeniul public, mai multe lucrări pot necesita permisiunea pentru digitizare. În conformitate cu *Convenția de la Berna*, un autor deține dreptul de autor pe parcursul vieții sale plus 50 de ani după deces. De exemplu, moștenirea unui autor memoriile căruia despre Primul Război Mondial au fost publicate în 1920 și care a decedat în 1970 la vârsta de 75 s-ar bucura de drepturile de autor până în 2020. Dacă biblioteca ar dori să digitizeze un poem din opera autorului în 2006 pentru o expoziție la aniversarea a 90-a de la Bătălia de pe Somme, ar trebui să obțină permisiunea de la moștenitorii lui. Pentru țările europene, care retrospectiv au prelungit durata de protecție, cât autorul este în viață, plus 70 de ani după deces, această lucrare rămâne în posesia titularilor de drepturi de autor pentru 120 de ani de la data în care cartea a fost scrisă, adică până în 2040. În cazul în care autorul este foarte cunoscut, șansele de a localiza moștenitorii săi sau administratorul moștenirii pentru a fi utilizate la centenarul lui din 2016 sunt în mod evident diminuate. Biblioteca trebuie să decidă dacă vrea să riște sau să renunțe la utilizarea poemului în cadrul expoziției.

Prelungirea termenului dreptului de autor devine critică în țările în care excepțiile de reproducere pentru conservare exclud documentele audiovizuale, împiedicând conservarea înregistrărilor sonore care, de obicei, sunt vechi și fragile. În cazul în care transferul la un alt suport este esențial pentru arhivarea acestor materiale, bibliotecile riscă încălcarea drepturilor de autor.

Problema operelor orfane nu este doar cea a lucrărilor vechi, ci apare și pentru diversele materiale digitale contemporane. Conținutul nou, ce se găsește on-line poate rămâne indisponibil spre reutilizare de către alte persoane, cu excepția cazului dacă documentul va include informații despre titularii de drepturi.

Ce nivel de căutare ar trebui să întreprindem?

Nivelul de căutare întreprins pentru a localiza titularul dreptului de autor este un subiect controversat, de exemplu, bibliotecarii susțin că „prelevarea de probe” este un nivel corespunzător de căutare pentru proiectele de digitizare. O eventuală modalitate de căutare formală pentru identificarea operelor orfane care există până acum sunt *Liniile directe de căutare pentru Europa* (**Euro-**

pean Diligent Search Guidelines), elaborate de Comisia Europeană pentru *Proiectul European privind digitizarea cărților*. Aceste linii directoare pot fi adaptate de la caz la caz și pot fi utile atât în cazul căutărilor ad-hoc, cât și cele întreprinse individual, deși au fost criticate ca fiind prea dificile pentru utilizare în proiectele mari de digitizare.

Există câteva surse de informații complete on-line pentru a ajuta la găsirea titularilor de drepturi care nu pot fi identificați. Un loc bun pentru a începe căutarea este baza de date **WATCH** și cea derivată **FOB**. Alte resurse sunt în curs de dezvoltare: proiectele **ARROW** și **MILE**, finanțate de către Comisia Europeană. Registrul Google pentru căutarea drepturilor de autor (**Google Book Search Rights Registry**) (a se vedea mai jos) poate fi o altă sursă. Sfaturi utile referitoare la căutarea titularilor de drepturi pot fi găsite pe pagina web a **Oficiului consultativ pentru dreptul de autor din cadrul Universității Columbia, SUA**.

Eventuale soluții

Dreptul la informațiile metadata pe web

Inițiativele, cum ar fi Creative Commons (a se vedea capitolul despre *Creative Commons: licențe cu acces deschis*), prin care creatorii pot obține licența pentru operele lor on-line pentru utilizări specifice, includ drepturile informaționale asupra metadatelor. Unii editori utilizează protocolul ACAP (**Automated Content Access Protocol**) – un instrument fără drept de proprietate folosit la nivel mondial. Aceste inițiative ar putea îmbunătăți situația, dar nu rezolvă problema de bază.

Soluții legislative

Uniunea Europeană

Grupul superior de experți din cadrul Comisiei Europene *Inițiativa pentru Bibliotecile Digitale* a demonstrat că există „un vacuum” al secolului XX, și anume, lucrările orfane sau cele care sunt epuizate din stoc (out-of-print) din cadrul *Proiectului Europeană*. Comisia finanțează proiecte, precum sunt **ARROW** și **MILE** pentru a oferi instrumente de susținere la identificarea sau localizarea titularilor drepturilor de autor. Aceasta a redactat o licență-model pentru lucrările protejate de dreptul de autor, dar considerate imposibil de găsit în vânzare și a inițiat *Liniile directoare privind căutarea diligentă* urmate de un *Memorandum de înțelegere (Memorandum of Understanding)*. Cu toate acestea, liniile directoare nu au forță juridică și nu pot despăgubi utilizatorii, astfel bibliotecile, arhivele și muzeele rămân vulnerabile în cazul urmăririi penale, chiar dacă riscul este minim. Prin urmare, la cererea bibliotecilor, *Memorandumul de înțelegere* conține un angajament pentru care *Comisia* va căuta soluții legislative. Lucrările orfane au fost incluse în *Cartea verde a Comisiei privind dreptul de autor și economia bazată pe cunoaștere*, 2008 (*Green Paper on Copyright and the Knowledge Eco-*

nomy), deoarece există temerea că această comisie poate direct să impună, în cele din urmă, toate statele membre să le legitimeze la nivel național și să ceară recunoașterea mecanismelor reciproce.

Statele Unite ale Americii

Raportul Oficiului dreptului de autor din SUA privind lucrările orfane (The US Copyright Office report on orphan works, 2006) a recomandat ca potențialii editori de opere orfane să realizeze inițial o „căutare diligentă rezonabilă” pentru a localiza titularii. În cazul când titularii drepturilor de autor apar mai târziu, solicită plăți pentru utilizare, având dreptul la o „compensație rezonabilă”, dar nu și despăgubiri pentru încălcarea drepturilor de autor. Abordarea americană are un neajuns major, deoarece nu elimină răspunderea pentru încălcare, deși daunele pot fi eliminate. În schimb, micșorează plățile pentru compensații care ar trebui plătite pentru titularii de drepturi la un nivel rezonabil. În plus, căutarea diligentă nu poate fi considerată ca acțiune practică pentru proiectele masive de digitizare, altele decât cele pe bază de eșantionare. Niciuna din legile Congresului nu au oferit posibilități de aplicare a recomandărilor realizate până în prezent. Pentru informații privind legislația americană cu privire la lucrările orfane, a se vedea pagina web a Asociației Bibliotecilor Americane.

Un eventual acord cu privire la *Aranjamentul Google privind Digitizarea Cărților* (Google Book Settlement) ar putea avea puțin probabil o importanță pentru operele orfane, motivul fiind dimensiunea și complexitatea lucrărilor incluse în proiectul *Biblioteca digitală*. Propusul Birou de înregistrare (Books Rights Registry) ar deveni de fapt un „mandatar” pentru lucrările orfane incluse în baza de date, transferându-i într-un monopol imens de control. Pe de altă parte, Biroul de înregistrare ar fi o resursă importantă pentru depistarea deținătorilor de drept de autor și a drepturilor de compensare (a se vedea pagina web a Asociației Bibliotecilor Americane și *Aranjamentul Google privind Digitizarea Cărților*).

Canada

Consiliul drepturilor de autor din Canada (Copyright Board of Canada) acordă licențe nonexclusive pentru utilizarea operelor publicate în cazul în care titularul dreptului de autor este identificat, dar nu poate fi localizat. Pentru a obține o licență, este necesar să se completeze un formular de cerere în care se enumeră eforturile depuse pentru a localiza titularul drepturilor de autor. Dacă consiliul stabilește că „eforturile și-au atins scopul”, se stabilesc termenele și taxele pentru utilizarea propusă. În cazul în care titularul dreptului de autor nu se prezintă în decurs de cinci ani, taxele sunt plătite societății de gestiune colectivă. Sistemul canadian nu tratează situațiile în care deținătorii drepturilor de autor rămân neidentificați. Întrucât sistemul a fost introdus în 1990, doar în 125 de cazuri au fost eliberate licențe; dovezile confirmă faptul că solicitanții găsesc procesul complicat și lent și că acesta nu satisface nevoile lor.

Țările nordice

Unele țări nordice au un **sistem extins asupra regimurilor de acordare a licențelor colective care este mandatat prin lege**. Sistemele de acordare a licențelor pentru operele orfane sunt disponibile prin intermediul societăților de gestiune colectivă, ce oferă licențe, de exemplu, bibliotecilor, cu indemnizație de urmărire penală și a altor sancțiuni de natură juridică, ceea ce face de a utiliza lucrările în condiții de siguranță. Înseși societățile de gestiune colectivă sunt indemnizate de către stat care le permite prin lege să reprezinte clasa lor de titulari de drepturi, indiferent dacă sunt sau nu deținători ai drepturilor individuale, dacă sunt membri reali ai societății ori au mandatat societatea să acționeze în numele lor. Astfel de sisteme pot include, de asemenea, dispoziții pentru sumele de bani plătite și nerevendicate prin taxele pentru licențele puse pentru beneficiul social al autorilor și creatorilor (informații despre conceptul de acordare a licențelor extinse colective, din punctul de vedere al titularului dreptului de autor, a se vedea site-ul web al *Kopinor*, o societate de gestiune colectivă norvegiană).

Regatul Unit

Marea Britanie are o prevedere juridică foarte limitată legală care acoperă doar o mică parte a operelor orfane și anume faptul că sunt opere care au cel puțin 100 de ani și ar putea fi acoperite de drepturile de autor, iar deținătorii drepturilor de autor sunt necunoscuți sau nu pot fi localizați. La fel ca și legislația canadiană, aceasta nu oferă indicații cu privire la ceea ce constituie o cercetare „rezonabilă”.

În 2009, guvernul britanic și-a anunțat intenția de a introduce o clauză referitoare la operele orfane în *Legea cu privire la economia digitală*, termenul limită de aprobare fiind în toamna anului 2009. Acest lucru va permite legislației ulterioare de a susține societățile de gestiune colectivă pentru oferirea licențelor extinse legale bazate pe modelul nordic menționat mai sus. O astfel de legislație nu poate fi aprobată înainte de 2011.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Problema lucrărilor orfane subminează rolul principal al bibliotecilor în conservarea patrimoniului cultural care se realizează prin intermediul digitalizării colecțiilor. Acest lucru se datorează faptului că includerea operelor orfane adesea implică cheltuieli costisitoare, studii realizate în timp îndelungat pentru a găsi titularul dreptului de autor, care se pot dovedi în final zadarnice.

În unele țări, bibliotecile au dreptul legal de a reproduce lucrări în scopul conservării, inclusiv drepturi în activitățile de digitizare, dar ulterior acestea pot avea nevoie de a obține permisiunea în vederea furnizării accesului la distanță. Aceasta înseamnă că biblioteca ar putea investi atât timp, cât și efort în proiecte de digitizare, în scopul de a produce un tip de „arhivă secretă”, care pot fi accesate numai de către un grup limitat de utilizatori.

Bibliotecile și arhivele continuă să fie supuse unor riscuri și nu pot avea acces la consultanță juridică. Chiar și în cazul operelor orfane, furnizarea resurselor în cadrul programelor de studiu, acestea pot fi excluse, deoarece biblioteca poate fi atacată într-un litigiu. Acest lucru duce la unele lacune în colecțiile digitale.

Lucrările orfane sunt o problemă pentru editori, posturi de televiziune, înregistrări sonore și producători de film, precum și pentru biblioteci. Societățile de gestiune colectivă sunt interesate în încurajarea unor soluții colective extinse de acordare a licențelor, care să le aducă profit. Acest lucru înseamnă că nu există un teren comun ce ar permite acestor grupuri, împreună cu bibliotecile, arhivele și muzeele, să pledeze pentru schimbare. Bibliotecile ar trebui să ia în considerare diferite modele, de exemplu, o excepție a dreptului de autor, un sistem extins sau un sistem colectiv de acordare a licențelor, sau o abordare duală a economiei. Ele au nevoie de a identifica care modele vor răspunde cerințelor naționale și ar trebui să ia măsuri acum, împreună cu alte părți interesate și legiuitori, pentru a găsi soluții viabile, de preferință, garantate prin lege.

Declarații ale bibliotecilor

Association of Research Libraries / Asociația Bibliotecilor de Cercetare.

<http://www.arl.org/pp/ppcopyright/orphan/index.shtml>;

<http://www.arl.org/pp/ppcopyright/orphan/orphanresources.shtml>

American Library Association. Google Book Search Settlement / Asociația Bibliotecilor Americane. Declarația Google cu privire la căutarea cărților).

<http://wo.ala.org/gbs/>

Orphan works / Lucrări orfane.

<http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/wo/woissues/copyrightb/federallegislation/orphanworks/orphanworks.cfm>

IFLA/IPA joint statement on orphan works. June 2007 / Declarația comună a IFLA/IPA privind operele orfane, iunie, 2007.

<http://www.ifla.org/en/statements/joint-iflaipa-statement-on-access-to-orphan-works>

IFLA/IPA joint statement on orphan works and mass digitisation (2007) / Declarația comună IFLA/IPA privind operele orfane și de digitalizare în masă, 2007.

<http://archive.ifla.org/VI/4/admin/ifla-ipaOrphanWorksJune2007.pdf>

Orphan works and mass digitisation. British Library, 2008 / Operele orfane și digitalizarea în masă. British Library, 2008.

<http://www.bl.uk/ip/>

Position statement on orphan works. LACA: the Libraries and Archives Copyright Alliance, December 2007 / Declarația cu privire asupra lucrărilor orfane. LACA: Bibliotecile și arhivele, Alianța cu privire la dreptul de autor, decembrie 2007.

<http://www.cilip.org.uk/policyadvocacy/copyright/statements>

Bibliografie

ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards European) / ARROW (Registre accesibile ale drepturilor de informare și lucrări orfane spre proiectul European).

<http://www.arrow-net.eu/>

Center for the Study of the Public Domain, Duke Law School / Centrul pentru Studii în Domeniul Public, Duke Law School.

<http://www.law.duke.edu/cspd/orphanworks.html>

Columbia University's Copyright Advisory Office / Oficiul consultativ pentru drepturile de autor, Universitatea Columbia.

<http://copyright.columbia.edu/permissions>

Copyright Board Canada - Unlocatable Copyright Owners / Consiliul cu privire la dreptul de autor din Canada – titularii drepturilor de autor care nu pot fi localizați.

<http://www.cb-cda.gc.ca/unlocatable-introuvables/index-e.html>

European Commission Digital Libraries Initiative High level Expert Group (scroll down to 5th meeting - 4 June 2008):

- Press Release;
- Final report on Orphan Works and Out-of-Print Works and Annexes 1-7;
- Memorandum of Understanding on Orphan Works;
- Sector-specific guidelines on diligence search criteria for orphan works - Joint Report & Appendix to the Joint Report - Sector Reports.

/ Comisia Europeană Inițiativa Bibliotecii Digitale la nivel înalt de experți. http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/experts/hleg/meetings/index_en.htm (avizați pentru a se reuni în cadrul celei de-a 5-a sesiuni - 4 iunie, 2008):

- Comunicat de presă;
- Raportul final privind operele orfane, precum și cele epuizate din stoc, inclusiv anexele 1-7;
- Memorandumul de înțelegere privind operele orfane;
- Linii directoare sectoriale-specifice privind criteriile de căutare corecte pentru operele orfane - Raport comun și anexele la Raportul comun – Rapoarte Sectoriale.

FOB (Firme Out of Business)

www.fob-file.com

Google Books Settlement Agreement / Declarația Google.

<http://books.google.com/googlebooks/agreement/>

Kopinor. Extended Collective License - the Nordic Solution / Kopinor. Licențele colective extensive – soluția nordică.

<http://www.kopinor.org/opphavsrett/avtalelisens>

MILE (Metadata Image Library Exploitation) Orphan Works Database / MILE – Bază de date cu opere orfane.

<http://orphanworks.ssl.co.uk/>

UK Intellectual Property Office / Oficiul pentru proprietate intelectuală din Marea Britanie.

http://www.ipo.gov.uk/ipo_c-orphanworks_paper0809.pdf

US Copyright Office / Oficiul pentru dreptul de autor din Statele Unite.

<http://www.copyright.gov/orphan/>

<http://www.copyright.gov/orphan/orphan-report.pdf>

The WATCH File (Writers and Artists and Their Copyright. holders) (**WATCH File** / Scriitorii, artiștii și deținătorii drepturilor de autor.

<http://tyler.hrc.utexas.edu/>

DEPOZITUL LEGAL

„Depozitul legal” este o obligație legală care impune editorii să prezinte unul sau câteva exemplare din publicațiile lor într-o anumită perioadă de timp unei instituții desemnată la nivel național. Instituția dată poate fi o bibliotecă, de obicei, aceasta este Biblioteca Națională. Potrivit specialiștilor Bibliotecii Britanice, principiul ca o arhivă națională ce deține materiale tipărite ar trebui să fie reglementată juridic a fost stabilit acum patru secole. Depozitul legal nu se aplică, de obicei, la lucrările nepublicate sau operele de artă, iar în prezent nu se răsfrânge asupra materialelor audiovizuale, electronice și cele publicate pe site-urile web.

Depozitul legal asigură ca publicațiile de patrimoniu să fie achiziționate de către stat, astfel încât să poată fi păstrate și puse la dispoziția generațiilor viitoare. Autorii și editorii prin depunerea de tipărituri beneficiază la fel, deoarece lucrările devin parte a colecțiilor naționale și sunt conservate din cheltuielile publice. Colecțiile de acest tip sunt resurse valoroase pentru înșiși editorii în scopul accesării edițiilor proprii mai târziu, deoarece prin intermediul tehnicilor actuale de conservare și căutare acestea sunt aplicate și asupra exemplarelor de depozit legal.

În conformitate cu *Linii directoare IFLA pentru legislațiile depozitului legal* (IFLA Guidelines for Legal Deposit Legislation), cele mai multe țări se bazează pe un instrument juridic în scopul de a asigura caracterul exhaustiv de colectare al depozitului național. Reglementările statutare pentru depozitul legal sunt, de obicei, obiectul unui act separat ori acestea pot fi incluse în legislația drepturilor de autor sau a celei cu privire la biblioteci. Olanda a preluat o abordare diferită: o colecție de depozit național a fost creată prin acorduri binevoale între Biblioteca Regală și editori.

Practici

Un „editor” este persoana sau instituția care lansează și distribuie publicații pentru public. Astfel, lucrările publicate sau distribuite într-o țară sau regiune devin în mod firesc exemplare de depozit legal. În mod tradițional, depozitul legal constituie totalitatea de materiale tipărite, inclusiv cărți, atât cărți cartonate, cât și cărți din hârtie reciclată (inclusiv toate edițiile și revizuirile, dar nu și re-imprimările), edițiile periodice, de exemplu, reviste, buletine informative, rapoarte anuale, toate edițiile ziarelor cotidiene și săptămânale, partituri, hărți, planuri, diagrame, tabele, cataloage, broșuri și pamflete. De obicei, trebuie să fie furnizate cele mai calitative exemplare. În general, materialele, cum ar fi rapoartele interne, orarul rutelor de transport local, jurnalele și calendarele, afișele și documentele de examinare medicală nu se prezintă, dar instituțiile deținătoare de exemplare de depozit legal pot solicita prezentarea unor exemplare specifice pentru depozitare. Materialele transmise sunt puse la dispoziția utilizatorilor bibliotecii în sălile de lectură.

Materialele depozitate pot fi, de asemenea, menționate în *Bibliografia Națională* și catalogul on-line al bibliotecii, reprezentând instrumentele de bază folosite de către cercetători pentru diverse studii. *Bibliografia Națională* este, de asemenea, folosită de bibliotecari și furnizorii de carte pentru a selecta materiale pentru achiziții, nu doar din țară, ci și din străinătate.

Depozitul legal de opere audiovizuale și electronice

Toate tipurile de lucrări trec rapid la formate electronice, atât în regim offline, cât și on-line. Edițiile tipărite, noile înregistrări sonore, precum și filmele devin digitale. Materialele electronice încep să domine producția globală, prevalând, în special, publicațiile științifice. Biblioteca Britanică estimează că „până în anul 2020, 40% din monografiile din Marea Britanie vor fi disponibile doar în format electronic, în timp ce mai mult de 50% vor fi publicate în ambele formate: tipărit și digital. Doar 10% din titluri noi vor fi disponibile până în 2020 numai în format tipărit”. Prin urmare, dacă se dorește ca patrimoniul digital cultural din secolul XXI să fie conservat, țările trebuie să legifereze includerea lucrărilor electronice în colecțiile depozitului legal.

În unele țări, materialele în formatele electronice offline, precum ar fi cele pe CD-uri, DVD-uri și discuri pentru calculator (de exemplu, materialele audiovizuale, cărțile audio, filmele, programele pe calculator), sunt considerate drept exemplare de depozit legal și se aplică în toată lumea.

Informații detaliate despre depozitul legal de publicații digitale din 20 de țări și progresul general din întreaga lume privind depozitul legal al lucrărilor electronice pot fi găsite pe pagina web a Bibliotecii Naționale Australiene cu referire la programul *Prezervarea accesului la informația digitală (PADI, Preserving Access to Digital Information)* (adresa accesată în octombrie 2009):

- următoarele țări dețin legislații cu privire la depozitul legal pentru depunerea lucrărilor electronice offline, dar nu și on-line: Austria (din propria inițiativă depozitează lucrări on-line), Japonia (deține un sistem benevol de depozit pentru lucrări on-line) și Singapore (și-a impus sistemul de depozitare a lucrărilor on-line).
- următoarele țări au legislații cu privire la depozitul legal pentru depunerea lucrărilor electronice offline și on-line sau sunt în proces de elaborare a unor astfel de legislații (în unele țări, proiectele de legi sunt transmise spre aprobare, dar nu sunt puse în aplicare, deși sistemele benevole aplicabile funcționează): Canada, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Islanda, Noua Zelandă, Norvegia, Africa de Sud, Suedia (prezervează sectorul internet suedez), Marea Britanie.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Cea mai mare provocare cu care se confruntă bibliotecile se referă la depozitul legal al **materialelor digitale**. Rezoluția Conferinței Generale UNESCO din 2001 privind conservarea patrimoniului digital a încurajat statele membre să introducă prevederi în cadrul legislațiilor naționale cu privire la depozitul legal

al materialelor electronice. Aproape de un deceniu, legislațiile referitoare la depozitul legal nu se răsfrâng asupra documentelor digitale. Unele țări nici nu au început să abordeze problema, în timp ce altele, chiar și cele cu infrastructuri informaționale dezvoltate, progresează lent. Între timp, materialele on-line valoroase se pierd pentru colecțiile naționale și viitorii cercetători. Urmând tradițiile, ca bibliotecă cu drept de depozit legal pentru materialele tipărite, Biblioteca Regală a Olandei a negociat acorduri benevole de a depozita publicațiile on-line cu editurile mari, specializate în domeniul științific, tehnic și medical.

Depozitul legal pentru materiale electronice este un instrument important de păstrare a revistelor, cărților electronice, înregistrărilor sonore și filmelor, să ținem cont de spusa filozofică *Mai multe exemplare - mai multă siguranță* (cunoscută sub numele de LOCKSS/Lots of Copies Keep Stuff Safe). Este important, așadar, ca excepțiile legale privind *reproducerea pentru conservare* să permită bibliotecilor de a multiplica exemplarele în cât mai diferite formate, pentru a asigura în viitor accesul continuu la colecții.

Măsurile de protecție tehnologică (MPT) pot împiedica bibliotecile de a reproduce legitim. Versiunile „curate” ale materialelor electronice ar trebui să fie depuse la depozitul legal sau biblioteca ar trebui să fie echipată cu mijloace pentru a eluda MPT. În Germania, Biblioteca Națională a ajuns la un acord benevol cu editorii pentru a permite acestora să eludeze MPT. În Norvegia, Biblioteca Națională a obținut o excepție statutară, cu permisiuni limitate, de a permite bibliotecii să reproducă materiale în scopul conservării.

O altă problemă este nivelul de acces public la operele electronice cu drept de autor, înainte ca lucrările să intre în domeniul public. De obicei, publicul poate accesa arhiva națională pe internet doar pe site-ul bibliotecii de depozitare sau în cadrul unei rețele securizate. Dacă lucrările electronice depozitate care sunt acoperite cu drept de autor urmează să fie puse la dispoziția publicului prin intermediul unei rețele, de obicei, este necesară permisiunea din partea titularilor drepturilor de autor. În plus, unele biblioteci de depozit legal pot permite cercetătorilor de a accesa de la distanță materialele autorilor în arhiva disponibilă gratuit.

Dezvoltarea colecțiilor naționale este în mod tradițional determinată de **hotarele geografice**. Prin intermediul site-urilor web și materialelor de pe internet poate fi mult mai dificil de a determina ce materiale sunt adecvate pentru depozitul legal și, în special, care ar trebui să fie *selectate pentru prezervare*. Ambele modele, atât cele benevole, cât și cele statutare, sunt în curs de dezvoltare în scopul creării arhivei web naționale pentru domeniul public relevant pentru fiecare țară în parte. Ar trebui să fie luate în considerare obligațiile de protecție a datelor în legislația națională pentru prelucrarea datelor cu caracter personal (date care se referă la viața personală, cum ar fi cele de sănătate și alte informații personale).

Disponând de politici naționale de dezvoltare a colecțiilor adaptate pentru era electronică, bibliotecile ar trebui să coopereze cu factorii de decizie și titularii drepturilor de autor pentru a se asigura că există prevederi legale adecvate pentru a dezvolta o colecție solidă națională de depozitare a lucrărilor electronice, care pot fi puse la dispoziția publicului și a generațiilor viitoare în condiții rezonabile.

Declarații ale bibliotecilor

British Library predicts 'switch to digital by 2020'. British Library Press Release, 29 June 2005 / Biblioteca Britanică prezice "comutare la mediul digital până în 2020". British Library Comunicat de presă, 29 iunie 2005).

<http://www.bl.uk/news/2005/pressrelease20050629.html>

Guidelines for audiovisual and multimedia materials in libraries and other institutions. IFLA Audiovisual and Multimedia Section, 2004 / Linii directoare pentru materialele audiovizuale și multimedia în biblioteci și alte instituții. Secția IFLA pentru materiale audiovizuale și multimedia, 2004.

<http://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04.htm>

Larivière, Jules. Guidelines for legal deposit legislation. IFLA and UNESCO, 2000 / Larivière, Jules. Linii directoare pentru legislația depozitului legal. IFLA și UNESCO, 2000.

<http://archive.ifla.org/VII/s1/gnl/legaldep1.htm>

Lor, Peter Johan and Sonnekus, Elizabeth A.S. Guidelines for legislation for national library services. IFLA Section of National Libraries, 1997 / Lor, Peter Johan și Sonnekus, Elizabeth A.S. Liniile directoare privind legislația pentru serviciile bibliotecilor naționale. Secțiunea IFLA, Biblioteci Naționale, 1997 (Rev).

<http://archive.ifla.org/VII/s1/gnl/gnl-i3.htm#env>

Music industry and book branch sign an agreement with the German National Library upon the duplication of material protected by technical measure. Joint Press Report. Die Deutsche Bibliothek, Börsenverein des Deutschen Buchhandels, Bundesverband der Phonographischen Wirtschaft, January 2005 / Industria muzicii și filiala de carte semnează un Acord cu Biblioteca Națională a Germaniei privind dublarea materialelor protejate prin măsuri tehnice. Raport comun pentru presă, ianuarie, 2005.

<http://www.sub.uni-goettingen.de/frankfurtgroup/drms/drms.html>

Preserving the Memory of the World in Perpetuity: a joint statement on the archiving and preserving of digital information. IFLA/IPA Steering Group, 2002. / Păstrarea Memoriei Mondiale pentru un timp îndelungat: o declarație comună privind arhivarea și păstrarea de informații digitale. IFLA / IPA Steering Group, 2002.

<http://archive.ifla.org/V/press/ifla-ipa02.htm>

Statement on the development and establishment of voluntary deposit schemes for electronic publications. Conference of European National Librarians and

the Federation of European Publishers, Luxembourg, September 2005. / Declarația cu privire la dezvoltarea și stabilirea unor programe de depozitare binevolă pentru publicațiile electronice. Conferința Bibliotecilor Naționale Europene și a Federației Europene a Editorilor, Luxemburg, septembrie, 2005.

http://www.nlib.ee/cenl/docs/05-11CENLFEP_Draft_Statement050822_02.pdf

Working Group of the Conference of Directors of National Libraries (CDNL). The legal deposit of electronic publications. UNESCO, 1996. <http://www.unesco.org/webworld/memory/legaldep.htm> See also CDNL Vision for the Global Digital Library, October 2008. / Grupul de lucru al conferinței directorilor de biblioteci naționale. Depozitul legal al publicațiilor electronice. UNESCO, 1996.

<http://www.unesco.org/webworld/memory/legaldep.htm> (a se vedea, de asemenea, Viziunea pentru Biblioteca Digitală Globală, octombrie 2008.

http://www.cdnl.info/2008/CDNL_Vision_for_the_Global_Digital_Library.pdf)

Bibliografie

Legislație

Draft Resolution on the preservation of digital heritage (31C/DR.79 (COM.V). UNESCO General Conference 31st Session, Paris, 2001 / Rezoluția proiectului privind conservarea patrimoniului digital (31C/DR.79 (COM.V). Conferința generală UNESCO, cea de-a 31-a ședință, Paris, 2001.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001239/123975e.pdf>

National Library of Australia. PADI (Preserving Access to Digital Information). Legal Deposit pages covering 20 countries. / Biblioteca Națională a Australiei. Programul privind păstrarea accesului la informațiile digitale). Informații cu privire la depozitul legal include 20 de țări.

<http://www.nla.gov.au/padi/topics/67.html>

Rapoarte, articole și comunicări

Several relevant papers on legal deposit, too numerous to list. here, were given at World Library and Information Congresses in Glasgow 2002 and Quebec 2008. / O serie de documente relevante cu privire la depozitul legal (prea multe pentru a fi incluse aici) au fost oferite în cadrul Congresului Mondial al Bibliotecilor și Informației din Glasgow 2002 și Quebec 2008.

WLIC Glasgow 2002 / Congresul Mondial al Bibliotecilor, Glasgow, 2002.

<http://archive.ifa.org/IV/ifa68/prog02.htm>

Scroll down to / Derulați în jos pentru a citi:

Tuesday 15.15-17.45 124. National Libraries: Legal Deposit and Copyright Laws: how they meet the National Libraries Mission / Marți 15.15-17.45 124. Biblioteci naționale: depozitul legal și legislația cu privire la drepturile de autor: cum acestea să întrunească misiunea bibliotecilor naționale

Wednesday 14.00-16.30 140. Bibliography and National Libraries: Bridging the gap between the publishing industry and national bibliographies / Miercuri 14.00-16.30 140. Bibliografie și biblioteci naționale: reducerea decalajelor dintre industria de publicare și bibliografiile naționale

WLIC Quebec 2008 / Congresul Mondial al Bibliotecilor, Quebec, 2008.
<http://archive.ifa.org/IV/ifla74/Programme2008.htm>

Scroll down to / Derulați în jos pentru a citi:

Monday 13.45-18.00 95. Audiovisual and Multimedia, Copyright and other Legal Matters, National Libraries and Bibliography: The legal deposit of audiovisual and multimedia materials: practice around the world / Luni 13.45-18.00 95. Documente audiovizuale și multimedia, Probleme ale dreptului de autor și alte subiecte juridice: practica globală

Kenney, Anne R., Entlich, Richard, Hirtle, Peter B. et al. E-Journal archiving metes and bounds: a survey of the landscape. CLIR pub 138. Washington D.C, Council on Library and Information Resources, 2006. 120 pp. ISBN 1-932326-26-X; ISBN 978-1-932326-26-0 / Kenney, Anne R., Entlich, Richard, Hirtle, Peter B. și al. Avantajele și dezavantajele arhivelor revistelor electronice: studiu. CLIR Pub 138. Washington DC, Consiliul cu privire la biblioteci și resurse informaționale, 2006. 120 pp.. ISBN 1-932326-26-X; ISBN 978-1-932326-26-0.

<http://www.clir.org/PUBS/abstract/pub138abst.html>

LOCKSS (Lots of Copies Keep Stuff Safe) / LOCKSS (Mai multe exemplare - mai multă siguranță).

<http://www.lockss.org/>

Muir, Adrienne. Preservation, access and intellectual property rights challenges for libraries in the digital environment. London, Institute for Public Policy Research, June 2006 / Muir, Adrienne. Conservarea, accesul și provocările dreptului proprietății intelectuale pentru biblioteci în mediul digital. Londra, Institutul de politici publice pentru cercetare, iunie, 2006.

<http://hdl.handle.net/2134/2181> (parcurgeți în jos pentru a descărca PDF)

Scott, Marianne. Legal Deposit of on-line materials and national bibliographies. 67th IFLA Council and General Conference, Boston 16-25 August 2001 / Scott, Marianne. Depozitul legal al materialelor on-line și bibliografiile naționale. Cea de-a 67-a Conferință IFLA, Boston 16-25 august 2001.

<http://archive.ifa.org/IV/ifla67/papers/157-199r.pdf>.

<http://archive.ifa.org/IV/ifla67/papers/157-199e.pdf> (rusă)

Skarstein, Vigdis Moe. Strategies for a digital national library. WLIC, Milan, 23-27 August 2009 / Skarstein, Vigdis Moe. Strategii pentru o bibliotecă digitală națională. Congresul mondial al bibliotecarilor, Milano, 23-27 August, 2009.

<http://www.ifa.org/files/hq/papers/ifla75/190-skarstein-en.pdf>

Verheul, Ingeborg. Networking for digital preservation: current practice in 15 national libraries. IFLA Publications 119. Munich, K. G. Saur, 2006 / Verheul, Ingeborg. Cooperarea pentru conservarea digitală: practica curentă în 15 biblioteci naționale. Publicații IFLA 119. Munchen, KG Saur, 2006. <http://archive.ifla.org/IV/pr/saur119.htm> Descărcare liberă la următoarea adresă.

<http://www.ifla.org/files/hq/publications/ifla-publications-series-119.pdf>

Von Hielmcrone, Harald. Electronic publication: problems of archiving and access to archived information: legal deposit, data protection and related topics. WLIC, Quebec, 10-14 August 2008 / Von Hielmcrone, Harald. Publicarea electronică: probleme de arhivare și de acces la informațiile arhivate: depozit legal, protecția datelor și subiecte conexe. Congresul mondial al bibliotecarilor, Quebec, 10-14 August 2008.

<http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/087-Hielmcrone-en.pdf> Pentru limba franceză accesați. <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/087-Hielmcrone-trans-fr.pdf>

MANAGEMENTUL DREPTURILOR COLECTIVE

Ce este managementul drepturilor colective?

În conformitate cu legea dreptului de autor, scriitorii, artiștii, fotografiile și alți deținători ai drepturilor de autor au drepturi exclusive de a autoriza utilizarea lucrărilor sale. Ei pot transfera administrarea drepturilor lor organizațiilor, cunoscute sub numele de „societăți de gestiune colectivă” sau pur și simplu „colectivități”, pentru a gestiona drepturile în numele lor. Ei pot face acest lucru printr-un acord benevol sau să apeleze la modalități legislative. De fapt, drepturile sunt oferite prin intermediul societății de gestiune colectivă cu scopul ca lucrările să ajungă la utilizatorii finali mai repede decât prin contactarea individuală a titularilor de drepturi.

Există diferite societăți de gestiune colectivă pentru diferite drepturi. În general, pentru drepturile de privire la interpretare, colectivitățile oferă licențe pentru a recita versuri și a cânta muzică în locuri publice, cum ar fi la radio și TV, în restaurante și magazine. Interpretarea muzicii în locuri publice, de exemplu, în bar, necesită, de asemenea, o licență de la o societate colectivă care activează în numele titularului de drepturi de autor, de obicei, de la o companie pentru înregistrări sonore. Societățile pentru „drepturile de autor mecanice” oferă licențe pentru înregistrarea muzicii pe diferite formate, cum ar fi melodiile care deja au fost lansate, muzică pentru nuntă și înregistrări video. Colectivitățile pentru artiști și designeri licențiază operele producătorilor de desene animate, ale arhitecților, animatorilor etc. În plus, pot exista societăți de gestiune colectivă specializate în diferite domenii: muzică creștină, emisiuni TV și radio, pentru utilizarea în domeniul învățământului etc.

În general, rolul societăților de gestiune colectivă este de a:

- licența folosirea operelor protejate pentru utilizatori, *atunci când acest lucru nu este permis de lege*, spre exemplu, persoanelor fizice, bibliotecilor, organizațiilor de radiodifuziune, agențiilor de fotocopiare etc.;
- colecta fonduri și a le distribui membrilor săi și titularilor de drepturi;
- pune în aplicare drepturile titularilor de drepturi;
- stabili acordurile reciproce cu societățile de gestiune colectivă din alte țări, pentru a permite acordarea de licențe transfrontaliere.

Nici o societate de gestiune colectivă nu se aseamănă. Ele pot varia conform cadrului legal, prin intermediul căruia acestea au fost stabilite, conform structurii și mecanismului de funcționare și conform drepturilor acordate. Unele societăți colective nu oferă licențe. În schimb, ele colectează venituri din vânzările de echipamente pentru multiplicare, cum ar fi copiatoarele și aparatele fax, computerele, cunoscute ca „mașini pentru taxare”. Societățile de gestiune colectivă sunt, de obicei, organizații nonprofit susținute de membrii lor și reprezentate de titularii drepturilor de autor.

Organizațiile pentru drepturile de reproducere (ODR)

Bibliotecile au nevoie să achiziționeze licențe de la societățile colective. În acest sens, bibliotecile vor colabora cel mai mult cu organizațiile drepturilor de reproducere (ODR). O organizație de acest fel, de obicei, licențiază fotocopierea cărților, revistelor și a altor materiale tipărite și publicate, precum și acordă licențe pentru reproduceri digitale.

O organizație pentru drepturi de reproducere, ca și alte organizații de gestiune colectivă, este un intermediar între drepturile titularilor de drepturi de autor și utilizatori. Titularii drepturilor de autor, cum ar fi scriitorii și editorii, mandatează ODR să administreze în numele lor reproducerea reprografică (fotocopierea). Societățile pentru gestiunea drepturilor colective pot elibera licențe persoanelor fizice și instituțiilor pentru anumite utilizări ale materialelor protejate de dreptul de autor. ODR colectează taxele pentru licențe, reduc costurile de administrare și acordă redevențe titularilor drepturilor de autor. Există ODR în aproximativ 55 de țări din Europa, Asia/Oceania, America Latină, Caraibe, și Africa. Multe ODR negociază acorduri bilaterale, astfel încât ele pot oferi licențe pentru lucrări de la fiecare țară, acordând redevențe unor ODR-surori, de exemplu, taxele pentru fotocopierea unei lucrări americane, Universitatea din Africa de Sud le va plăti societății de gestiune colectivă din SUA¹².

Practici

De obicei, sunt trei mari tipuri de licențe. Unele licențe nu sunt negociabile, ci au liste prestabilite cu prețuri standard, conform capacității și tipului organizației și gradului de multiplicare. Licențele pentru unele domenii/sectoare întregi, cum ar fi învățământul superior, de obicei, pot fi negociate.

Licența individuală. Aceasta este o licență care se referă la o lucrare specifică utilizată individual de către o persoană pentru o singură dată. De exemplu, o bibliotecă poate digitiza un articol dintr-o revistă tipărită pentru a-l oferi spre lectură unui student pentru lista bibliografică.

Licență propriu-zisă de grup. O licență de acest tip cuprinde lucrări ale titularilor de drepturi de autor dintr-o anumită categorie. De exemplu, o societate de difuzare a programelor poate să obțină permisiunea de a utiliza un anumit gen de muzică pentru o anumită perioadă, să zicem, rock 'n' roll-ul din anii '60 ai secolului trecut.

Licență legală. În unele țări, o licență de acest tip permite multiplicarea în mod legal, iar titularul drepturilor de autor primește o remunerare, taxele fiind colectate de ODR. În acest caz, nu este necesar nici un acord din partea titularului. Dacă rata de redevențe este stabilită prin lege, ar avea de a face cu o „licență legală”. Dacă titularii drepturilor de autor pot negocia o remunerare cu utilizatorii, aceasta este cunoscută cu denumirea de „licență obligatorie”.

12 Robinson, Gérard Legal Access-The Mediating Role Of The RROs In Copyright Licensing

Licență colectivă extinsă. În mod firesc, o societate de gestiune colectivă poate negocia o licență în numele titularilor drepturilor de autor doar dacă este împuternicit de membrii societății de gestiune colectivă. O licență colectivă extinsă amplifică efectele unei licențe pentru dreptul de autor pentru a acoperi drepturile titularilor ce nu sunt reprezentați în cadrul societății de gestiune colectivă. Aceasta oferă utilizatorilor securitate pentru a multiplica materialele fără a remunera titularii individuali care nu sunt membri ai societăților de gestiune colectivă. Adoptată inițial de către țările nordice, în prezent este utilizată într-un număr mic de alte țări.

Pe parcurs, rolul societăților de gestiune colectivă a evoluat și au inclus respectarea și punerea în aplicare a drepturilor de autor. De exemplu, compania *Copywatch* din Marea Britanie inițiată de Agenția pentru licențierea dreptului de autor (Copyright Licensing Agency) a anunțat public ca să i se raporteze reproducerea nelicențiată, fapt pentru care se ofereau premii de până la 30 mii Euro (40 mii dolari SUA)¹³. Federația Internațională a Organizațiilor pentru Reproducerea a Drepturilor (FIORD) deține un acord de cooperare cu Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) de a „promova protejarea drepturilor proprietății intelectuale în întreaga lume”¹⁴ care include seminare și programe de formare profesională.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Pentru utilizatori, cum ar fi bibliotecile și instituțiile de învățământ, societățile de gestiune colectivă pot oferi următoarele beneficii:

- permit utilizatorilor reproducerea legală, care, de altfel, *nu este permisă prin lege*. Cu alte cuvinte, ele permit bibliotecilor și utilizatorilor de a reproduce mai mult decât este prevăzut prin intermediul excepțiilor (desigur pentru o taxă);
- facilitează obținerea permisiunii de către biblioteci, necontactând individual titularii drepturilor de autor pentru a obține licența. În multe cazuri, aceasta ar putea fi imposibilă (a se vedea *Lucrări orfane*);
- obțin permisiunea de la mai mulți titulari ai drepturilor de autor, oricât de complexă nu ar fi solicitarea, atât pentru o operă literară, cât și pentru o lucrare multimedia. Fără un mod eficient de lichidare a drepturilor de autor, accesul legal pentru utilizatorii de bună-credință ar fi dificil sau chiar interzis;
- asigură bibliotecile de încălcări neintenționate în ceea ce privește lucrările licențiate.

În realitate, însă, totul decurge altfel. Deși bibliotecile sunt cei mai mari consumatori ai ODR, relațiile nu se construiesc întotdeauna ușor. Deși autorii și editorii sunt reprezentați în cadrul tuturor ODR, utilizatorii mai rar. O organizație pentru drepturile de reproducere este un intermediar între drepturile proprietarilor și utilizatori, dar ea nu formează o organizație neutră. Scopul unei ODR

¹³ <http://www.copywatch.org/index.htm>

¹⁴ Collective Management in Reprography WIPO/IFRRO

este de a obține remuneri financiare maxime pentru membrii săi (autori și editori)¹⁵ și a asigura ca interesele lor să fie supreme¹⁶.

Bibliotecarii s-au confruntat cu o serie de probleme privind organizațiile de gestiune colectivă:

- *lipsa de eficiență*. Uneori societățile de gestiune colectivă acționează foarte lent când e vorba de a răspunde bibliotecilor la cererile cu privire la primirea licențelor;
- *lipsa de transparență*. Uneori poate fi neclar care sunt principiile de stabilire a prețurilor și care sunt costurile de administrare;
- bibliotecile se află într-o poziție de negociere dificilă, în mod similar, ca atunci când negociază accesul la resursele electronice cu editorii. ODR deține monopolul în numele titularilor de drepturi, iar bibliotecile trebuie să plătească prețul pe care îl cer editorii conform regulii „sau iei, sau refuzi”;
- licențele pot include clauze nefavorabile pentru bibliotecă, de exemplu, eliminarea statutară a unor excepții în conformitate cu Legea cu privire la dreptul de autor, astfel solicitând bibliotecii să obțină o licență și să plătească pentru astfel de utilizări.

Vezi, de asemenea, *Relația dintre dreptul de autor și dreptul contractual: resurse electronice și consorții de bibliotecă*.

Pentru a soluționa unele dintre aceste probleme, bibliotecile susțin codul de conduită pentru a se asigura că organizațiile de gestiune colectivă sunt deschise, responsabile, transparente și eficiente și implementează corect în practică, atunci când interacționează cu toate părțile interesate. Trebuie să existe proceduri facile pentru soluționarea plângerilor, de exemplu, litigii independente de soluționare sau un mecanism echitabil pentru supravegherea din exterior.

Bibliotecile trebuie:

- să creeze sau să adere unui consorțiu pentru a negocia obținerea licențelor;
- să semneze o licență doar pentru ceea de care are nevoie. O licență este necesară doar pentru reproducerea unui *surplus de informație*, care nu este permis de lege. În cazul în care practica bibliotecii cu privire la fotocopiere se încadrează în excepțiile dreptului de autor, atunci o licență nu este necesară;
- să nu semneze o licență dacă depășește drepturile statutare pentru utilizare, deși sunt în conformitate cu *Legea dreptului de autor*;
- să insiste ca să nu fie doar semnatar juridic, dar și negociator;
- să insiste ca administrarea internă, colectarea și distribuirea fondurilor financiare să fie transparente și eficiente.

Numărul de organizații de gestiune colectivă implicate în acordarea de licențe pentru o singură utilizare economică a unei opere protejate este problematică. Anumite categorii de lucrări, chiar și anumite drepturi ale titularilor, pot fi

15 www.ifrro.org/upload/documents/Emergent-RROs-1997.pdf

16 <http://www.cla.co.uk/about/vision.html>

excluse din licență. Bibliotecile pot negocia cu mai multe ODR pentru diferite categorii de lucrări, de exemplu, cărți, hărți, note muzicale, fotografii. ODR ar putea să nu dețină drepturi digitale, care pot fi deținute doar de titularii drepturilor de autor. Ca urmare, bibliotecile, ar beneficia de o licență ce ar include atât lucrările, cât și drepturile, inclusiv asupra celor digitale.

Provocări în țările în curs de dezvoltare

La reuniunea centenară din 1996, Asociația internațională a editorilor (AIE) a adoptat o *Rezoluție pentru crearea unor organizații independente pentru drepturile de reproducere*, în fiecare țară din lume. Federația Internațională a Organizațiilor pentru Reproducerea Drepturilor a instituit comitete regionale pentru Asia, Oceania, Africa, Orientul Mijlociu, America Latină și Caraibe, al căror mandat este de a încuraja procesul de dezvoltare a unui cadru legal, de creare și de încurajare a AIE de combatere a tuturor formelor de reproducere ilegală din regiune.

FIDOR este conștientă de faptul că ODR au fost create în țările cu mai puține resurse și cu multe probleme politice, economice și sociale ¹⁷. Surprinde faptul că primul sector de piață care este vizat de ODR este sectorul educației. Aceasta se confirmă parțial, deoarece școlile și universitățile sunt instituțiile cu cea mai mare rată a materialelor reproduse. Ca obiectiv stă sarcina de a genera maximum de venituri în cel mai scurt timp. Organismele finanțate din fondurile publice, departamentele guvernamentale, bibliotecile, instituțiile culturale și de cercetare sunt de asemenea în vizor.

Accesul la informație și cunoștințe este esențial pentru educație și formarea profesională în cadrul țărilor sărace, iar capitalul uman este esențial pentru dezvoltarea acestora. Este important ca fondurile limitate să nu fie deturnate de la nevoile educaționale, inclusiv de la cele mai importante activități sau achiziționarea resurselor primare de care studenții depind.

Un alt factor este faptul că regiunile, cum ar fi Africa, sunt consumatorii categorici ai lucrărilor ce dețin drepturi de autor, ceea ce a dus la un motiv de îngrijorare, deoarece societățile de gestiune colectivă din Africa ar putea deveni „organizații de gestiune colectivă externe” ¹⁸, de exemplu, ar expedia mai mulți bani din țară, decât ar primi în schimb. Deși pot exista modalități de acordare a licențelor bilaterale pentru ODR, este nevoie de vigilență pentru a asigura ca negocierile cu bibliotecile, precum și colectarea și distribuirea remunerării drepturilor de autor la nivel local să fie deschise și transparente.

Ar fi, totuși, echitabil dacă ODR ar începe activitățile lor comerciale, cum ar fi cele din sectorul serviciilor financiare, al companiilor farmaceutice și al altor domenii (firme de avocatură, contabilitate, arhitectură etc.), în loc de a se orienta către cele mai sărace și mai vulnerabile din sectorul noncomercial.

17 www.ifrro.org/upload/documents/Emergent-RROs-1997.pdf

18 Nwauche S. Enyinna (2006). A Development Oriented Intellectual Property Regime for Africa

Declarații ale bibliotecilor

Australian Library and Information Association (ALIA) Copyright collecting societies: proposed code of conduct / Asociația Australiană a Bibliotecilor și Informației (ALIA) și Societățile de gestiune colectivă: propun un cod de conduită.

<http://alia.org.au/advocacy/submissions/code.of.conduct.html>

EBIDA Response to the European Commission Working Document on the management of copyright and related rights / Răspunsul EBLIDA către Comisia Europeană asupra Proiectului privind gestionarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe.

http://www.eblida.org/position/CollectiveManagement_Response_July05.htm

Bibliografie

Collective Management in Reprography (2005) IFRRO/WIPO / Managementul colectiv în reprografie (2005) IFRRO / OMPI.

<http://www.ifrro.org/show.aspx?pageid=library/publications&culture=en>

Gervais, Daniel (2006). The Changing Roles of Copyright RROs. In Press /Gervais, Daniel (2006). Schimbarea rolurilor de drept de autor a ODR. În publicare.

Nwauche S. Enyinna (2006). A Development Oriented Intellectual Property Regime For Africa / Nwauche S. Enyinna. O dezvoltare a regimului orientat spre proprietatea intelectuală în Africa, 2006

www.codesria.org/Links/conferences/general_assembly11/papers/nwauche.pdf

DREPTUL DE ÎMPRUMUT PUBLIC

Ce este dreptul de împrumut public?

Dreptul de împrumut public (DÎP) poate fi aplicat în cadrul a două concepte:

1. Dreptul de împrumut public poate fi sub incidența dreptului de autor ca fiind un drept monopolizat acordat titularului de drepturi de autor al unei lucrări protejate. În acest caz, se acordă proprietarului drepturi de a autoriza sau de a interzice împrumutul public al unei opere protejate după ce lucrarea editată a fost distribuită publicului. Titular al dreptului de autor poate fi însuși autorul sau poate fi o societate comercială la care autorul a transferat drepturile de autor, de exemplu, unei companii de editare. Împrumutul public poate fi autorizat printr-un mecanism de oferire a licențelor și a unei remunerări prin intermediul unei societăți de gestiune colectivă (care gestionează drepturile în numele titularilor). În unele țări, o alternativă la DÎP se stabilește în legislația privind dreptul de autor, fiind cunoscută sub numele de *dreptul cu privire la remunerare*.

2. Împrumut public poate fi, de asemenea, un drept al „remunerăției”. Aceasta vizează mai mult autorul (nu neapărat titularului dreptului de autor) de a primi compensații financiare pentru împrumutul public al lucrării lui. În acest caz, o țară poate stabili propriile criterii pentru a selecta persoana eligibilă de a primi plata și s-ar putea să conceapă susținere conform obiectivelor culturale, de exemplu, plățile pot fi oferite pentru autorii care scriu în limba națională, cu scopul de a sprijini dezvoltarea culturii naționale.

Dreptul de împrumut public se aplică doar pentru lucrări în format tipărit, de exemplu, cărți tipărite, înregistrări audio. Acesta nu se aplică asupra materialelor electronice, asupra informației extrase din bazele de date, care sunt supuse unei licențe.

A se vedea *Relația dintre dreptul de autor și dreptul contractual: resurse electronice și consorții de bibliotecă*.

Practici

În conformitate cu Rețeaua Internațională de DÎP ¹⁹, 19 țări ²⁰ au stabilit scheme de DÎP și 21 de țări ²¹ și-au propus să dezvolte astfel de sisteme.

.....
19 The PLR International Network, coordinated by the UK registrar for PLR, provides assistance to countries on PLR. <http://www.plrinternational.com/>

20 Australia, Austria, Canada, Denmark, Estonia, Faroe Islands, Finland, Germany, Greenland, Iceland, Israel, Latvia, Lithuania, Netherlands, New Zealand, Norway, Slovenia, Sweden, United Kingdom

21 Belgium, Croatia, Cyprus, Czech Republic, France, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Japan, Kazakhstan, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Mauritius, Poland, Portugal, Romania, Slovak Republic, Spain, Switzerland

Cu toate acestea, este important să se realizeze că nu există nici un drept economic internațional pentru dreptul de împrumut public, cu alte cuvinte, nu există nici un tratat internațional sau convenție care solicită țărilor să stabilească un sistem de DÎP (de fapt, s-a decis de a exclude DÎP când *Tratatul OMPI privind dreptul de autor* a fost negociat în 1996, din cauza că aceasta ar fi putut afecta bibliotecile și educația din țările în curs de dezvoltare).

DÎP în Uniunea Europeană

Există, totuși, o cerință legală către membrii Uniunii Europene (UE) de a stabili un sistem de DÎP. Aceasta se datorează faptului că legislatorul european a introdus în 1992 o directivă (o lege cu caracter obligatoriu pentru statele membre) cu privire la dreptul de închiriere și de împrumut. Astfel, pe lângă cele 35 de state membre ale Uniunii Europene (au 27 în 2007), directivele trebuie să fie puse în aplicare și de către țările terțe care doresc să beneficieze de piața unică europeană, cum ar fi țările Zonei Economice Europene, Norvegia, Islanda și Liechtenstein.

De fapt, DÎP este o invenție europeană, provenind din secolul al XIX-lea de la autorii operelor literare care considerau că pierd veniturile proprii din vânzări din cauza disponibilității cărților în biblioteci prin intermediul împrumutului în cadrul bibliotecilor publice. Prima țară care a stabilit DÎP în 1946 a fost Danemarca, urmată la scurt timp de către Norvegia și Suedia.

Pe scurt, legislația europeană impune ca autorii de cărți, filme, precum și orice alte lucrări cu drept de autor și (la discreția statelor membre) ale altor titulari de drepturi, să aibă dreptul de a autoriza sau de a refuza împrumutul operelor lor de către alte instituții, cum ar fi bibliotecile publice, sau să fie remunerați pentru împrumutul public. Cu alte cuvinte, aceasta s-ar potrivi ambelor concepte ale DÎP.

Studiile arată că majoritatea statelor membre ale UE nu au preluat DÎP cu mare entuziasm. În conformitate cu directiva din 1992, Comisia Europeană urma să emită un raport privind punerea în aplicare a acestuia până în 1997. Din cauza întârzierii îndelungate a mai multor state membre, Comisia nu a putut redacta raportul său până în 2002, la zece ani de la intrarea în vigoare a directivei. Comisia a impus 13 din cele 15 state membre să accepte DÎP, inclusiv Franța, Grecia, Irlanda, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie. În unele cazuri, s-au inițiat proceduri privind încălcarea dreptului comunitar la Curtea Europeană de Justiție fie pentru evitarea punerii în aplicare a Directivei, fie pentru aplicarea incorectă a acesteia (Belgia, Italia, Portugalia și Spania au fost supuse unor litigii). În plus, au existat îngrijorări că țările scandinave au aplicat DÎP într-un mod discriminatoriu, au beneficiat autorii cu cetățenie din țările respective sau rezidenții acestora (Suedia) și cei care au articole publicate în limba națională (Danemarca, Finlanda).

Acest lucru se întâmplă, în mare parte, din cauza directivelor, un instrument flexibil al legislației europene, care lasă loc pentru statele membre de a interpreta după bunul plac directiva sau cantitatea de obligații prescrise de directivă. Într-adevăr, una dintre cele mai importante arii problematice a fost faptul că, deși directiva a permis scutiri pentru anumite tipuri de instituții, câteva state membre le-au exclus lista instituțiilor cu drept de împrumut. În opinia Comisiei Europene, dacă în practică majoritatea instituțiilor de împrumut vor fi scutite, există riscul ca DÎP să nu fie eficient.

Un alt motiv poate fi faptul că pentru mai multe țări dreptul de împrumut public nu a făcut parte din tradiția națională, dar a fost un concept străin, ceea ce a necesitat să se stabilească noi sisteme de administrare și de remunerare. Unele state membre susțin autorii prin alte mijloace, precum ar fi scutirea de taxe.

Cum sunt calculate plățile?

Fiecare țară calculează plăți în mod diferit. În UE, remunerarea se face pentru utilizarea operelor (ceea ce înseamnă că aceasta poate include lucrări de referință care, de obicei, nu se împrumută în cadrul bibliotecii). Alte țări calculează plățile luându-se în calcul numărul de împrumuturi ale unei opere, ale unui autor sau numărul de exemplare deținute în colecțiile bibliotecii, numărul de utilizatori înregistrați, precum și subvențiile directe ale organizațiilor reprezentative negociate pentru autori.

Ratele de plată pentru autori sunt, în general, modeste, și e posibil să existe un plafon maxim care poate fi plătit pentru un singur autor. Cu toate acestea, sumele cumulative pot fi substanțiale. Costurile pentru DÎP în Danemarca sunt de € 20 milioane (\$ 26,6 milioane), acumulând în fiecare an aproximativ 5% din bugetul unei biblioteci publice²². În 2006, DÎP în Marea Britanie a costat peste €11 milioane (\$15 milioane).²³

În toate țările, cu excepția Olandei, remunerarea și costurile de administrare a DÎP sunt îndeplinite de către stat.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci²⁴

În 1917 în cadrul primei conferințe anuale a Asociației daneze pentru biblioteci, un autor danez a pretins la o remunerare pentru împrumutul public al cărților. Bibliotecile și editorii s-au opus ideii, lansând o dezbatere cu tema: împrumutul în biblioteci este un beneficiu sau un dezavantaj pentru autori? Presupunerea că bibliotecile publice ar reprezenta rezultatul pierderii vânzărilor nu a fost demonstrat. Bibliotecile sunt cumpărători ai lucrărilor publicate, de multe ori achiziționând mai multe exemplare. Ele permit utilizatorilor bibliotecilor să

22 <http://www.kum.dk/sw5573.asp>

23 [http://www.plr.uk.com/trends/pressrelease/feb2006\(1\).htm](http://www.plr.uk.com/trends/pressrelease/feb2006(1).htm)

24 IFLA CLM Background Paper on Public Lending Right

descoperire noi autori de carte, prin lansări de carte sau lecturi, oferind o platformă largă de diseminare a lucrărilor autorilor la nivel național.

În cazul în care DÎP a fost stabilit, bibliotecile publice sunt piatra de temelie ale sistemului. Bibliotecile furnizează date cu privire la împrumutul de carte, numărul de exemplare în stoc sau numărul de utilizatori înregistrați către administratorii sistemului de DÎP în scopul calculării anuale a plăților. Cooperarea cu bibliotecile este esențială pentru crearea, menținerea și administrarea unui sistem de DÎP. În țările în care sistemul de DÎP este funcțional și unde bibliotecarii sunt consultați cu privire la înființarea și administrarea regimului de împrumut, experiența bibliotecilor a fost în mare parte pozitivă. Se creează noi oportunități pentru a fundamenta parteneriatele cu autorii și a promova rolul bibliotecilor publice în societate, de exemplu, prin lecturile publice și susținerea de către autori a activităților din biblioteci.

Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare (IFLA) nu pledează în favoarea principiilor drepturilor de împrumut public, pe care le consideră că pot pune în pericol accesul liber la serviciile accesibile publicului.²⁵ Împrumutul public este esențial pentru cultură și educație și trebuie să fie liber și disponibil tuturor. Această poziție se bazează pe o serie de principii declarate, inclusiv:

- valorile fundamentale ale IFLA;
- biblioteca publică trebuie să fie, ca atare, gratuită;
- împrumutul materialelor publicate de către biblioteci nu trebuie să fie restricționat prin legislație sau prin clauze contractuale;
- fondurile pentru plata dreptului de împrumut public trebuie să fie asigurate de către stat și nu ar trebui să provină din bugetele de bibliotecă.

Se insistă asupra unor recomandări cu privire la introducerea sau modificarea sistemelor DÎP, finanțare, cadrul legal, definiții legislative, consultarea și participarea bibliotecarilor la înființarea și funcționarea sistemelor de DÎP.

DÎP și țările în curs de dezvoltare

IFLA deasemenea stabilește că dreptul de împrumut public trebuie să fie respins în interesul public în situațiile în care o țară nu-și poate permite să finanțeze DÎP fără deviere de la mai multe resurse fundamentale ale serviciilor publice. În special, aceasta nu ar trebui să fie stabilit în țările care conform Băncii Mondiale au venituri mari sau mijlocii.

Prima prioritate este că sumele alocate pentru scopuri culturale și educative sunt utilizate pentru a furniza extinderea accesului la educație și dezvoltarea unor servicii și infrastructuri eficiente în cadrul bibliotecilor publice. Bibliotecile trebuie să calculeze bugetele pentru îmbunătățirea ratelor de alfabetizare și

25 <http://www.ifla.org/III/clm/p1/PublicLendingRigh.htm>

acooperirea nevoilor educaționale, oferind studenților acces la mijloacele moderne de învățare. Trebuie de inițiat servicii inovative pentru a oferi informația necesară comunităților rurale sau defavorizate, de exemplu, servicii care susțin medicina, tehnicile agricole sau procesele de democratizare a societății.

Dreptul de împrumut public în era digitală

DÎP se aplică numai pentru materiale tangibile, cum ar fi cărțile tipărite. Acesta nu se aplică asupra cărților electronice sau materialelor on-line. Există o problemă a rolului DÎP în era digitală în cazul în care titularii de drepturi au mai mult control asupra accesului și utilizării materialelor electronice prin intermediul unei combinații de mecanisme legale (licențe) și mijloace tehnologice (sisteme tehnologice de protecție). De exemplu, dacă un utilizator împrumută o carte de la o bibliotecă publică, titularul de drepturi nu poate controla cine citește cartea dată, dar în cazul când se citește o sursă digitală se poate exercita un astfel de control. Bibliotecarii trebuie să fie vigilenți pentru a se asigura că acești factori sunt luați în considerare la orice etapă a evoluției DÎP pentru materialele digitale.

Declarații ale bibliotecilor

EBLIDA statement on the infringement procedures over Public Lending Right / Declarația EBLIDA cu privire la procedurile privind încălcarea dreptului comunitar asupra dreptului de împrumut public.

http://www.eblida.org/position/PLR_Statement_March04.htm

IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM) / Comisia IFLA pentru drepturile de autor și alte probleme juridice (CLM)

Background paper on public lending right / Documentul fundamental cu privire la dreptul de împrumut public.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/PublicLendingRight-Backgr.htm>

IFLA Position on Public Lending Right / Poziția IFLA privind dreptul de împrumut public.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/PublicLendingRigh.htm>

Bibliografie

European Commission Rental and Lending Right / Comisia Europeană de închiriere și dreptul de împrumut.

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/rental-right/rental-right_en.htm

PLR Internațional

<http://www.plrinternational.com/>

DREPTUL BAZELOR DE DATE – EXPERIENȚA EUROPEANĂ

Bazele de date: dreptul de autor și dreptul bazelor de date

O bază de date este o colecție ce permite căutarea unor lucrări individuale, date sau alte materiale clasificate sistematic. O bază de date poate fi atât electronică, cât și nonelectronică – de exemplu, catalogul cărților din cadrul bibliotecii. Fapte și date ca atare – cum ar fi formulele matematice sau datele despre mările oceanice – nu sunt eligibile pentru protecția drepturilor de autor, dar colecțiile ce conțin astfel de date sunt protejate de dreptul de autor. Cu alte cuvinte, o bază de date este protejată în cazul dacă aceasta este „fixată” într-o formă tangibilă și este originală.

Există două criterii pentru originalitate. În țările cu sistem de drept civil ce respectă tradiția „droit d'auteur”, este necesar elementul „creației intelectuale”. În țările de drept comun, protecția dreptului de autor se acordă în cazul când compilarea necesită calificări considerabile de muncă sau de judecată (cunoscut sub numele de „muncă prin sudoarea frunții”). Aceasta înseamnă că, în general, în cadrul țărilor de drept civil sunt mai puține baze de date, pentru că criteriile de evaluare sunt cele de „originalitate”.

În 1991, Curtea Supremă a SUA (țară cu tradiții de drept comun) a explicat cazul Feist²⁶, că, totuși, compilațiile neoriginale ale lucrărilor cu caracter factual nu sunt protejate de dreptul de autor. Solicitând criteriul de „originalitate” conform terminologiei dreptului de autor, dar nu a criteriului „muncă prin sudoarea frunții”, Curtea a decis că elaborarea unui indice alfabetic al numerelor de telefon nu poate beneficia de protecția dreptului de autor.

Între timp, Comisia Europeană a considerat că piața europeană a fost “fragmentată de multe bariere tehnice, juridice și lingvistice”²⁷. Protecția bazelor de date în statele membre cu tradiții de drept civil diferă de cea din țările cu drept comun (Marea Britanie și Irlanda). Comisia crede că aceasta a lezat libera circulație a produselor de baze de date în Europa și a consemnat că doar Marea Britanie, care deține cel mai mic număr de lucrări elaborate conform principiului “muncă prin sudoarea frunții”, produce 50% din întreaga piață europeană a serviciilor privind elaborarea bazelor de date (desigur, această situație ar putea fi explicată de alți factori, precum ar fi limba în care baza de date este produsă). Comisia consideră că, prin creșterea protecției pentru baze de date în Europa, s-ar stimula dezvoltarea industriei bazelor de date, ceea ce ar permite să intre în competiție cu SUA.

26 Feist Publications, Inc. v. Rural Tel. Service Co.
<http://www.techlawjournal.com/cong106/database/19910327feist.htm>

27 DG Internal Market and Services Working Paper. First evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases

Prin *Directiva privind protecția juridică a bazelor de date*²⁸, aprobată în 1996 de către Comisie, s-a încercat să se găsească un consens. Aceasta a armonizat legislațiile naționale cu privire la dreptul de autor prin ridicarea criteriului de „originalitate” la cel mai înalt standard aplicat în țările „droit d’auteur”, în sensul protecției dreptului de autor, aplicat asupra așa-numitelor baze de date „originale”. Un alt pas, a fost creat un nou drept pentru a proteja bazele de date „neoriginale” care au beneficiat de protecție conform criteriului “muncă prin sudoarea frunții”, dar care nu au mai fost calificate conform criteriului de „originalitate”. Cunoscut sub numele de drept al bazelor de date sau *sui generis*, aceasta acordă protecție *creatorilor* de baze de date care au investit substanțial în producerea lor. Uneori acest drept este numit ca „drept al editorilor”²⁹ și se aplică asupra bazelor de date care sunt importante, dar sunt considerate ca opere creative conform conținutului.

Sui generis înseamnă „unic în felul său” sau original prin caracteristicile sale. Formulate în scopul de a câștiga un avantaj competitiv asupra producătorilor de baze de date din SUA, aceste drepturi acordă fără precedent protecție juridică bazelor de date nonoriginale în orice convenție internațională (cum ar fi directoriile numerelor de telefon). Aceasta înseamnă că principiul de egalitate, aplicat asupra bunurilor importate și produse local, le tratează deopotrivă. La rândul lor, producătorii de baze de date din SUA nu pot aplica noile legi. Astfel, în Europa s-a dat startul noii experiențe cu privire la crearea bazelor de date.

Practici

În esență, dreptul asupra bazelor de date îl deține producătorul bazelor de date (de obicei, editorul), care a făcut o investiție substanțială, fie în obținerea, fie în verificarea sau prezentarea conținutului: (a) dreptul exclusiv de extracție (similar cu dreptul de reproducere), (b) dreptul de reutilizare (cum ar fi dreptul de comunicare publică), la care se adaugă (c) dreptul de distribuție. Durata de protecție este de 15 ani, fiind prelungită cu încă 15 ani, ori de câte ori se face o modificare substanțială în cadrul bazei de date. Directiva prevede un număr mic de derogări și limitări.

Precum e dreptul de autor, așa și dreptul asupra bazelor de date se aplică în mod automat, și s-ar putea aplica la toate bazele de date europene indiferent dacă acestea sunt de asemenea protejate de drepturile de autor. Pentru a avea protecția dreptului de autor, bazele de date trebuie să fie originale prin *alegerea* sau *dispunerea* conținutului. Pentru ca dreptul bazelor de date să fie aplicat, urmează a fi depuse eforturi în selectarea și aranjarea acestora³⁰. Astfel va deveni posibil să se satisfacă în același timp atât cerințele dreptului de autor, cât și dreptul asupra bazelor de date. Conținutul real al bazei de date în funcție de natura conținutului acesteia poate să facă sau nu obiectul dreptului de autor.

28 Directive 96/9/EC on the legal protection of databases

29 <http://news.independent.co.uk/people/obituaries/article1838327.ece>

30 http://www.intellectual-property.gov.uk/resources/other_ip_rights/database_right.htm

Faptul acesta a provocat o mulțime de confuzii pentru utilizatorii de baze de date, inclusiv și pentru biblioteci. Complexitatea celor două abordări de multe ori face neclară situația sau nu explică faptul cât timp este protejat obiectul. Excepțiile și limitările nu sunt în concordanță cu directivele aprobate mai târziu³¹, astfel nu e clar care directivă prevalează. Cadrele universitare au susținut că dreptul asupra bazelor de date împiedică cercetarea, limitează accesul privind utilizarea datelor științifice, care, prin caracterul său, nu pot fi protejate de dreptul de autor. Termeni vagi și ambigue, cum ar fi „investiții substanțiale”, au dus discuțiile la diferite interpretări în instanțele naționale, ceea ce a creat o incertitudine juridică.

Evoluțiile recente

Recent au avut loc două evoluții importante. În 2004, Curtea Europeană de Justiție (instituția supremă de justiție a Uniunii Europene) a aprobat primele sale decizii privind aplicarea *Directivei cu privire la bazele de date* ce se referă la cele patru cazuri de fixare a rezultatelor pentru meciurilor de fotbal și ale curselor de cai. Într-o decizie care reflectă problemele de politici publice, Curtea a redus sfera de aplicare a dreptului *sui generis* asupra protecției bazelor de date pentru așa-numitele baze create dintr-o singură sursă. Conform hotărârii, British Horseracing Board, care alcătuiește liste ale curselor de cai (fiind drept una dintre activitățile sale de bază), nu i se acordă protecție *sui generis*, deoarece aceasta ar putea crea un monopol, având ca argument dreptul cu privire la crearea bazelor de date, ceea ce se consideră că ar limita crearea produselor spin-off. Deci, ghidurile alfabetic de telefon, listele programelor TV etc. nu se mai bucură de protecție *sui generis*. În plus, domeniul de protecție a fost redus, iar unica dovadă privind încălcarea este dovadă că ceea ce este preluat dintr-o bază de date reflectă investițiile substanțiale ale producătorilor.

În 2005, Comisia Europeană a efectuat o evaluare a efectelor dreptului bazelor de date. Într-o formă oarecum neobișnuită, dar binevenită, s-a ajuns la o evaluare empirică a ulteriorului „experiment”. Putem concluziona că „impactul economic” al dreptului *sui generis* asupra bazelor de date nu este demonstrat. Introdus pentru a stimula producția bazelor de date, în Europa, noul instrument s-a dovedit a fi fără impact asupra producției de baze de date³². Evaluarea a scos în evidență patru opțiuni politice: abrogarea întregii directive; abrogarea dreptului *sui generis*; modificarea dispozițiilor cu privire la *sui generis* sau menținerea *status quo*-ului. În urma unor consultări publice, în 2006, Comisia urma să redacteze o evaluare finală cu privire la problema dacă modificările legislative sunt necesare sau nu.

31 http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/copyright-info/copyright-info_en.htm

32 Evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases p.5

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Bibliotecile colectează, organizează și păstrează informațiile și cunoștințele în scopul de a le pune la dispoziția studenților, cercetătorilor și publicului larg. În mediul digital, cea mai mare parte a conținuturilor sunt stocate în bazele de date. În acest sens, bibliotecile au un rol dublu. Ele devin cei mai mari utilizatori ai bazelor de date, obținând acces prin intermediul licențelor de la editorii informației electronice. Bibliotecile sunt, de asemenea, producătoare de baze de date, cum ar fi cele rezultate din proiectele de digitizare, cataloagele de bibliotecă și registrele cu metadate create de biblioteci.

În principiu, bibliotecile se opun introducerii de noi drepturi, deoarece acestea impun bariere suplimentare de acces la cunoștințe, în special, la conținutul din domeniul public. Noi bariere asupra informației înseamnă noi bariere pentru biblioteci în negocierea sau anularea drepturilor, în cazul când cresc costurile și este îngreunat accesul. *Directiva cu privire la bazele de date* a introdus un nou drept asupra lor, ceea ce favorizează producătorii, stimulând în felul acesta investițiile în industria bazelor de date. În același timp, editorii s-au solidarizat, invocând ocazional concurența autorităților³³, prin urmare, s-a dovedit că un număr mai mare de documente sunt supravegheate de mai puține instituții. Producerea bazelor de date în Europa a scăzut, în timp ce directiva ca atare s-a dovedit a fi complicată, neînțeleasă chiar și de experți, iar în final nu se aplică corect.

Din punctul de vedere al bibliotecilor, mediul informațional a parcurs mai multe etape. Creșterea gradului de cooperare între biblioteci a însemnat fuziunea bazelor de date locale cu cele regionale, devenind resurse naționale; proiectele de digitizare la scară largă sunt în curs de desfășurare între biblioteci și partenerii comerciali; metadatele au evoluat ca un instrument valoros și util pentru a adăuga coerență bazelor de date și noilor metode de căutare pe internet. Unele biblioteci au început să facă uz de dreptul *sui generis* ca o modalitate de a menține controlul asupra bazelor de date, în special, atunci când desfășoară parteneriate cu entități comerciale. De exemplu, acestea pot permite bibliotecilor de a asigura accesul la bazele lor de date, deși aceste produse devin parte componentă a unei baze de date comerciale.

În acest context, Fundația *Informația Electronică pentru Biblioteci* (eIFL.net) a solicitat Comisiei Europene să îmbunătățească radical *Directiva cu privire la bazele de date* prin modificarea dreptului *sui generis*, și anume obligativitatea acordării licențelor și asigurării coerenței între *Directiva cu privire la bazele de date* și *Directiva cu privire la Societatea Informațională* (Info Soc Directive).

33 http://www.competition-commission.org.uk/rep_pub/reports/2001/457reed.htm#summary

Dimensiunea internațională

Comisia Europeană a încercat de mai mulți ani să propună în cadrul forumurilor internaționale (precum Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale) ce abordează politici globale un Tratat internațional cu privire la bazele de date. În 2002, Comisia Europeană a obținut cu „succes” protecția *sui generis*, apelând la statele membre pentru a extinde protecția bazelor de date la nivel internațional în cadrul OMPI³⁴. Statele Unite ale Americii, țară cu mulți producători de baze de date, au fost sceptice. Având în vedere că în 1991, după derularea cazului *Fest*, câteva companii americane producătoare de baze de date au fost în căutarea unei soluții juridice speciale în vederea protecției bazelor de date. Oricum, un număr mai mare de producători, sprijiniți de Camera de Comerț din SUA, s-au opus introducerii unui astfel de drept că aceștea ar putea fi protejați în mod adecvat prin alte mijloace legale, cum ar fi contractele și mijloacele tehnice, sau prin diverse parole de control. Mai mult decât atât, ei susțineau că protecția prea aspră a bazelor de date ar face dificilă generarea bazelor de date, reducând stimularea creării de noi baze de date și limitarea concurenței în furnizarea de informații³⁵. Cu alte cuvinte, aceste măsuri se considerau a fi un act împotriva producerii.

Ținând seama de propriile sale evaluări referitoare la directiva cu privire la bazele de date, este puțin probabil ca Comisia Europeană să reintroducă în viitorul apropiat un *Tratat internațional cu privire la bazele de date* în cadrul OMPI. Cu toate acestea, prezenta Directivă încurajează extinderea dreptului *sui generis* asupra țărilor în curs de dezvoltare³⁶. Orice țară în cazul negocierii unui acord de comerț cu UE, cum ar fi un acord de parteneriat economic, trebuie să fie conștientă de propria experiență a UE având dreptul asupra bazelor de date și trebuie să evite încorporarea noilor dispoziții în legislația națională (a se vedea, de asemenea, *Dreptul de autor și acordurile comerciale*).

Declarații ale bibliotecilor

Responses to the Commission consultation, March 2006 / Răspunsurile primite în cadrul consultării Comisiei, martie 2006)

- eIFL. <http://www.eifl.net/services/databaserules.html>
- EBLIDA. http://www.eblida.org/position/Databases_Response_March06.htm
- UK Libraries and Archives Copyright Alliance (Alianța din MB în probleme de drept de autor a bibliotecilor și arhivelor.
<http://www.cilip.org.uk/professionalguidance/copyright/lobbying/laca3.htm>

34 The Legal Protection of Databases (Submitted by the European Community and its Member States) WIPO SCCR/8 http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=2323

35 James Boyle: A Natural Experiment, *Financial Times*, 22.11.2004

36 Article 11(3) & Recital 56

Bibliografie

European Commission. Protection of databases in the European Union: Database Directive, Evaluation of database rules, etc. / Comisia Europeană. Protecția bazelor de date în cadrul Uniunii Europene: Directiva cu privire la bazele de date, Evaluarea regulilor asupra bazelor de date etc.

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/prot-databases/prot-databases_en.htm

Two database cheers for the EU. James Boyle, Financial Times, 2.1.2006 / Norocul celor două baze de date ale UE. James Boyle, Financial Times, 2.1.2006.

<http://www.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>

Institute for Information Law, University of Amsterdam. The Database Right File. A unique collection of case law on the European (sui generis) database right / Institutul în probleme de legislație informațională, Universitatea din Amsterdam. Arhiva legislațiilor cu privire la bazele de date. O colecție unică de jurisprudență cu privire la legislația europeană a bazelor de date (sui generis).

<http://www.ivir.nl/files/database/index.html>

CREATIVE COMMONS: LICENȚE CU ACCES DESCHIS

Ce este creative commons?

Creative Commons (CC) este o organizație nonprofit din SUA, fondată de Lawrence Lessig în anul 2001, dedicată pentru a extinde gama de lucrări de creație disponibile în mediul on-line. Internetul oferă noi oportunități pentru distribuirea, partajarea și reutilizarea conținutului creativ. O mare parte din acest conținut este sub protecția drepturilor de autor. Dreptul de autor protejează o lucrare imediat ce există, oferindu-i creatorului un set de drepturi exclusive asupra reproducerii, traducerii și distribuirii publice. Creative Commons oferă o modalitate ușoară pentru autori, artiști, muzicieni și alți creatori de a alege modul și condițiile care vor face disponibile operele lor pentru utilizatori, de a identifica condițiile în care o operă poate fi utilizată.

Creative Commons utilizează licențe ușor de înțeles și un logo pentru a ajuta utilizatorii să identifice materialele licențiate. O versiune electronică a licenței conține date ce descriu licența și indică statutul dreptului de autor și permite unui material de a primi licența CC, iar în final de a fi găsit rapid prin intermediul motoarelor de căutare și altor utilități on-line.

Creative Commons acoperă o gamă largă de conținut creativ. Acesta include, de exemplu, muzică audio, sunete, discursuri, imagini, fotografii, ilustrații, desene, video, filme, animații, text, cărți, eseuri, site-uri web, bloguri, materiale educaționale, planuri de lecții, manuale, prezentări.

Mai multe milioane de pagini web utilizează actualmente licențele Creative Commons. Unele site-uri bine cunoscute care utilizează conținuturi sub licența CC, includ fotografiile (Flickr), arhive web și resurse multimedia (Arhiva internet), MIT Open Courseware, o inițiativă ce oferă on-line materiale educaționale de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts.

Creative Commons este o licență „cu conținut deschis”, creat pentru a oferi o multitudine de licențe care permit în mod explicit posibilitatea de a reproduce și reutiliza. Alte exemple ale licențelor cu conținut deschis, ce acționează în diverse condiții, sunt *GNU Free Documentation License* (utilizat de Wikipedia), precum și licența *Free Art*.

Practici – cum sunt aplicate licențele Creative Commons

Creative Commons oferă un set de opțiuni de licență, liber și flexibil selectate în funcție de nivelul de protecție și al libertății, pe care un autor sau un artist dorește să-l posede. Licențele se oferă conform conceptelor „Toate drepturile sunt rezervate” dreptului de autor pentru a utiliza un spectru de lucrări, „Cu unele drepturi sunt rezervate” sau din domeniul public cunoscute ca „Nici un drept rezervat”.

Fiecare licență conține anumite drepturi fundamentale și un număr de opțiuni alese de către titulari, în funcție de modul în care aceștia doresc ca opera lor să fie utilizată. Printre acestea menționăm:

- *atributive*: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua și prezenta o operă cu drept de autor, inclusiv lucrări derivate, dar numai în cazul în care se recunosc meritele;
- *necomerciale*: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua și prezenta o operă cu drept de autor, inclusiv lucrări derivate, dar numai în scopuri noncomerciale;
- *lucrări nederivate*: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua și prezenta doar exemplare și nu produsele derivate;
- *partajate*: aceasta permite altor persoane de a distribui produse derivate, dar numai în cadrul unei licențe identice uneia care reglementează o lucrare originală.

Se identifică șase tipuri principale de licență, inclusiv câteva alte aplicații specializate, de exemplu, pentru prelevarea probelor de licențe. Fiecare tip de licență are trei versiuni:

- cu o “acțiune commons”, care explică în termeni simpli ce este permis în conformitate cu licența și ce se utilizează pentru a recunoaște simbolurile;
- cu un “cod juridic” pentru avocați, care, de fapt, este textul integral al licenței;
- care conține metadatele RDF / XML ce descriu licența, permițând lucrărilor cu licența CC să fie localizate de către motoarele de căutare pe web.

Science Commons este o versiune al Creative Commons, care are ca scop eliminarea barierelor juridice și tehnice în cadrul colaborării științifice și de inovare. Viziunea acesteia pe termen lung este de a oferi nu doar contracte utile, dar și pentru a facilita publicarea, procesul de cercetare prin abordări de licențiere integrate și corecte.

Politici privind licențele Creative Commons

Licențele Creative Commons își au originea în Statele Unite ale Americii, astfel ele au la bază legislația acestui stat. E de menționat că unele dintre concepte nu se aplică în cazul altor țări din lume. Creative Commons International, o altă versiune a CC, este dedicat procesului de elaborare și adaptare a licențelor specifice unor jurisdicții. Aceasta prevede traduceri corecte din punct de vedere juridic ale licențelor de către voluntari pentru a se potrivi cu legea dreptului de autor și sistemului juridic al unei anumite țări. Licențele National Creative Commons au fost adoptate până în prezent în 34 de țări de la Argentina până la Marea Britanie, și încă în 20 de țări în curs de dezvoltare.

Înainte de a decide atribuirea unei licențe Creative Commons pentru o lucrare, există o serie de factori ce trebuie să fie cunoscuți. Opera trebuie să fie inclusă într-o licență Creative Commons, iar emitentul licenței trebuie să dețină

drepturi, să înțeleagă cum licențele Creative Commons operează. Este important faptul că licențele Creative Commons sunt nonrevocabile. Bineînțeles, ei pot opri distribuirea operei, în orice moment pe care îl doresc, dar acest lucru nu va retrage din circulație nici un exemplar care deja există sub o licență CC. Mai mult ca atât, societățile de gestiune colectivă, care gestionează drepturile în numele creatorilor, în unele jurisdicții nu pot permite membrilor să licențieze CC, din cauza modului în care creatorul atribuie drepturile lor în cadrul societăților de gestiune colectivă.

Aspecte privind politica în domeniul bibliotecilor

Licențele Creative Commons permit două aspecte pentru biblioteci.

Primo, aspectul creatorului. În general, bibliotecile sunt, mai degrabă, utilizatori decât creatori ai conținuturilor protejate. Cu toate acestea, activitățile de rutină ale bibliotecilor pot genera conținut protejat de drepturile de autor, pe care biblioteca ar dori să îl împartășească cu ceilalți, de exemplu, prin prezență în cadrul conferințelor, fotografiile ale edificiilor bibliotecilor plasate pe site-ul web, blogul bibliotecii etc. Este important să ne amintim că biblioteca trebuie să posedă drepturile de autor ale lucrărilor pentru a deține licența. În acest context, pot fi verificate condițiile contractelor angajatorilor cu privire la dreptul de proprietate asupra lucrărilor produse.

Secondo, aspectul utilizatorului. Bibliotecile pot folosi milioane de conținuturi ale CC, atunci când produc propriile documente. De exemplu, găsirea unui nou logo al bibliotecii pentru un pliant, utilizând unele extrase dintr-un recent ghid ca informație locală pentru site-ul bibliotecii sau elaborarea unei recenzii la o carte pentru a o include în buletinul achizițiilor de bibliotecă.

În iunie 2006, s-a estimat că aproximativ 140 de milioane de pagini web au adoptat licența CC. Marca Creative Commons a devenit una dintre cele mai cunoscute licențe cu conținut deschis și primește în mod regulat o acoperire în presă, precum și studii în mediul academic și de cercetare. Ca profesioniști în domeniul informațional, bibliotecarii ar trebui să fie informați despre aceste evoluții și ar trebui să fie capabili să ofere consultanță în probleme cu privire la acces și utilizarea conținutului digital. În unele instituții, bibliotecarii au atins o expertiză juridică în probleme ce țin de mediul digital și pot juca un rol important în informarea colegilor despre evoluțiile în acest domeniu, care sunt din ce în ce mai complexe.

Referințe

Creative Commons. <http://creativecommons.org/>

Freedom fighter with a guilty conscience. Lawrence Lessig explains his mission to limit the cultural damage caused by copyright / Luptătorul pentru libertate cu conștiința vinovată. Lawrence Lessig explică misiunea sa de a limita prejudiciul cultural cauzat de dreptul de autor.

<http://technology.guardian.co.uk>

Unbounded Freedom. A guide to Creative Commons thinking for cultural organisations / Libertatea nelimitată. Un ghid despre Creative Commons pentru organizațiile culturale.

<http://www.counterpoint-on-line.org/cgi-bin/item.cgi?id=618>

ACCESUL DESCHIS LA COMUNICAREA ȘTIINȚIFICĂ

Ce este accesul deschis?

„Accesul deschis” (AD) semnifică oferirea gratis a literaturii științifice de specialitate pentru public pe internet, permițând oricărui utilizator să citească, să descarce, să reproducă, să distribuie, să imprime, să caute sau să facă referință la textele integrale ale articolelor (*Budapest Open Access Initiative*, 2002). Există două posibilități în care acest lucru poate fi realizat: prin intermediul *revistelor cu acces deschis*, precum și prin intermediul *arhivelor electronice instituționale specializate*.

O **revistă cu acces deschis** este o publicație care este disponibilă on-line în mod gratuit pentru oricine și care nu se bazează pe abonarea tradițională ce generează venituri. În schimb, noile modele de abonare includ taxe pentru procesarea articolelor, sponsorizări, publicitate sau sunt folosite o combinație de astfel de metode. Articolele științifice cu acces deschis au fost lansate la diverse discipline, inclusiv biologie, neglijând domeniul medicinei din cadrul Bibliotecii Publice Științifice (*Public Library of Science (PloS)*), în timp ce *BioMed Central* și *Bioline International* publică împreună peste 255 de titluri. În octombrie 2009, Directoriul Revistelor Deschise (*Directory of Open Access Journals, DOAJ*) includea peste 4358 de titluri. În plus, un număr de editori de publicații tipărite, inclusiv Oxford University Press, Springer și Elsevier oferă opțiunea de a introduce articolele lor din reviste în acces deschis, în schimbul unei taxe, cunoscută ca taxă de prelucrare a articolelor.

O **arhivă instituțională**, numită în literatura de specialitate și repozițoriu, este o arhivă accesibilă publicului în cazul când lucrările publicate de către autorii afiliați universității sau instituției sunt publicate on-line. Acestea pot fi manuscrise și/sau articolele finite. Un număr tot mai mare de editori de reviste cooperează cu revistele cu acces deschis. Utilizând programe interoperabile, precum Open Archives Initiative (OAI), lucrările depuse pot fi căutate. Exemple de OAI sunt DSpace, EPrints și Fedora. Directoriul cu repoziții deschise (*Directory of Open Access Repositories, OpenDOAR*) este un directoriu de căutare a unor repoziții academice și a conținuturilor lor.

Accesul deschis a schimbat comunicarea științifică în timp ce administrarea AD este încă discutată în rândul cadrelor universitare și al cercetătorilor, administratorilor universitari, bibliotecarilor, agențiilor de finanțare și comerciale și editorilor. Pionerii AD continuă să fie contestați pentru a dovedi că funcționează pe termen lung și pentru a arăta că informațiile de calitate din arhive sunt menținute, chiar îmbunătățite, prin această formă de comunicare științifică.

Prima **Săptămână a Accesului Deschis** la nivel mondial a avut loc în octombrie 2009.

Care este forța motrice a Accesului deschis?

Cercetătorii și autorii din mediul academic depun eforturi pentru a avea un impact deplin pentru activitatea de cercetare pentru care o desfășoară. Cu cât mai mult cercetările sunt citate și utilizate, cu atât mai bine este pentru cariera profesională și posibilitățile de finanțare viitoare pentru instituție, precum și, în general, pentru beneficiul global ale științei și societății. Stimulați de trecerea de la hârtie la mediul electronic, modalitatea de a activa, în care cercetătorii sunt implicați, a fost schimbată rapid. Noi instrumente de comunicare au influențat cercetătorii de a deveni din ce în ce mai conștienți de restricțiile și barierele în calea accesării produselor lor, precum și a activității colegilor, în cadrul sistemului tradițional de publicare tradițională. Această modalitate impune autorii de a transfera dreptul de autor al lor către editor, excluzând controlul asupra distribuției publicației, astfel, de exemplu, autorul nu poate ulterior să posteze propria cercetare pe site-ul personal sau s-o distribuie în clasă pentru studenți. Produsul final fiind astfel disponibil doar pentru acele instituții care sunt abonate la revista în cauză.

Studiul Comisiei Europene cu privire la evoluția economică și tehnologică pe piața publicațiilor științifice din Europa, 2006 (*Study on the Economic and Technical Evolution of the Scientific Publication Markets in Europe*) a confirmat că, între 1975 și 1995, prețul pentru revistele tipărite a crescut cu 300% mai mult decât costul inflației. Astfel de creșteri anuale ale inflației pentru prețurile la reviste urmate de scăderea bugetelor pentru bibliotecile a dus la o „criză a edițiilor periodice”, ulterior bibliotecile au anulat abonamentele nu doar pentru cele mai slab utilizate titluri, dar și pentru cele mai bune.

Agențiile de finanțare vor să se asigure că cercetările din fondurile acestora au cel mai mare impact de cercetare (măsurat în numărul de citări). Cu toate acestea, au constatat că, uneori, ei nu au putut accesa rezultatele cercetării pe care ei înșiși le-au finanțat, deoarece instituția lor nu este abonată la revista în care a fost publicată cercetarea. În special, au fost puse în discuție dreptul de acces public la cercetările finanțate din fonduri publice, care au inițiat politici noi pentru beneficiarii de granturi. De exemplu, în decembrie 2007, Statele Unite ale Americii a inclus în legislația națională o prevedere a Institutului Național de Sănătate ale SUA (US National Institutes of Health) de a oferi acces deschis on-line la rezultatele cercetărilor pe care le-a finanțat, în timp ce Welcome Trust, în *Declarația privind susținerea accesului deschis și nelimitat la publicațiile de cercetare* (Position Statement in Support of Open and Unrestricted Access to Published Research) a solicitat să se facă arhivarea cu propriile puteri în termen de șase luni.

Sistemul tradițional de publicare a fost unicul care a continuat să limiteze accesul la rezultatele cercetărilor, pe când bibliotecile nu pot furniza acces suficient la articolele din revistele tradiționale. Mișcarea globală de a introduce AD

și arhivele instituționale deschise pentru lucrări de cercetare și de date, care inițial a condiționat nemulțumiri, ulterior a căpătat sprijin din partea cadrelor didactice universitare, a instituțiilor de prestigiu de finanțare, legislatorilor și bibliotecilor.

Politici

Etapele politicii AD

2002. Inițiativa Accesului Deschis de la Budapesta (*Budapest Open Access Initiative (BOAI)*), susținută de Open Society Institute (OSI) a fost prima declarație internațională majoră de principiu și de angajament în sprijinul accesului deschis. Aceasta stabilește definiția AD, strategiile, precum și obiectivele pentru accesul la comunicările științifice.

2003. Institutul Medical Howard Hughes (Howard Hughes Medical Institute) a elaborat *Declarația de la Bethesda privind accesul deschis (Bethesda Statement on Open Access)*, iar Societatea Max Planck a inițiat *Declarația de la Berlin (Berlin Declaration)*. Ambele oferă definițiile AD și se concentrează asupra rolului finanțatorilor.

2004. Raportul Comitetului *Publicațiile Științifice. Deschise pentru toți?* din cadrul Camerei Comunelor din Marea Britanie și Irlanda de Nord pentru Știință și Tehnologie (**House of Commons Science and Technology Select Committee Scientific Publications. Free for All?**) a recomandat ca toate instituțiile de învățământ superior din Regatul Unit, finanțate de consiliile de cercetare de stat, să stabilească arhive instituționale on-line și să solicite sprijin pentru revistele cu AD.

2005. *Wellcome Trust* din Marea Britanie a devenit primul finanțator în domeniul cercetării care a mandatat AD pentru cercetările pe care le susțin.

2006. Comisia Europeană a susținut un studiu de **cercetare cu privire la piața publicațiilor științifice în Europa** și a recomandat ca publicațiile științifice susținute de către agențiile de finanțare europene să pună la dispoziție arhivele de AD. Șapte consilii de cercetare din Marea Britanie au adoptat AD în ceea ce privește cercetările pe care le finanțează.

2007. Parlamentul Ucrainean a mandatat AD pentru activități de cercetare finanțate din fonduri publice. În decembrie, Consiliul European pentru Cercetare a emis *Linii directe pentru AD*.

2008. Proiectul pilot *Știința în Societate* al **Comisiei Europene** a propus ca cel puțin 20% din rezultatele proiectelor din cadrul celui de-al 7-lea Program Cadru pentru Cercetare (PC7) să fie oferite în AD. Asociația Universităților Europene (**European University Association**) a recomandat AD pentru administrația universității, Facultatea de Arte și Științe din cadrul Universității Harvard a devenit prima facultate din Statele Unite ale Americii care a votat în unanimitate pentru un mandat de AD.

2009. O nouă lege lituaniană în domeniul științei solicită ca cercetările finanțate din fonduri publice să fie accesibile on-line în mod deschis. Un proiect de lege privind *Cercetările federale de Acces Public*, propus inițial în 2006, a fost reintrodus în Congresul american, care solicită ca cercetările susținute de cele mai mari 11 agenții de finanțare guvernamentale să adopte AD pentru toate activitățile de cercetare. Universitatea din Kansas a devenit prima universitate publică din Statele Unite ale Americii care a adoptat o politică de AD pentru rezultatele sale de cercetare.

Accesul deschis și țările în curs de dezvoltare și în tranziție

2005. *Declarația de la Salvador* privind accesul liber (*Salvador Declaration on Open Access*) a fost adoptată la un seminar internațional în Brazilia.

2006. Raportul privind abordarea strategică pentru publicațiile de cercetare în Africa de Sud editat de Academia de Științe a constatat că în ultimii 14 ani o treime din revistele Africii de Sud nu au avut nici un articol citat de către omologii lor internaționali; mai puțin de 10% din cele 255 reviste acreditate din Africa de Sud au fost citate frecvent prin intermediul celor mai importante baze de date internaționale, în ciuda faptului că Africa de Sud fiind editorul-lider de pe continentul african privind publicațiile științifice. Cercetările efectuate de *Chawki Hajjem* de la Universitatea din Québec au arătat că, prin mijloace electronice disponibile, articolele oferite prin AD au primit, în medie, cu 50% mai multe citări decât articolele publicate în revistele tipărite. Un atelier de lucru convocat de către Institutul Indian de Științe, Academia de Științe din India și Fundația de Cercetare MS Swaminathan a subliniat lipsa transparenței activității de cercetare a țărilor în curs de dezvoltare în cadrul mediului internațional pentru știință și a propus o *Politică Națională Model a Accesului Deschis* pentru țările în curs de dezvoltare (*National Open Access Policy for Developing Countries*).

O serie de ateliere de lucru naționale și regionale sponsorizate de Open Society Institute (OSI) și organizate de *Fundația Informația Electronică pentru Biblioteci* (eIFL.net) din 2002 au dus la stabilirea a peste 165 de arhive de AD, crearea grupurilor de lucru pentru AD, a angajamentelor de sprijin provenite de la fundații naționale de cercetare, precum și redactarea recomandărilor naționale, cum ar fi *Declarația de la Belgorod*, susținută de universitățile din Belarus, Federația Rusă și Ucraina. În plus, universitățile din Hong Kong au introdus o politică de AD pentru activități de cercetare finanțate din fonduri publice, precum și accesul deschis la informațiile de cercetare incluse în *Declarația de la Olvia* susținute de universitățile din Ucraina. Mandate cu privire la repozitoriile de AD au fost stabilite de către Universitatea din Pretoria din Africa de Sud; Universitatea Tehnică de Stat din Ucraina și multe instituții ale Academiei Ruse de Științe, de exemplu, Institutul de Economie și Matematică (Central Economics and Mathematics Institute).

Dreptul de autor și OA

Materiale protejate de dreptul de autor, cum ar fi cele științifice, fișierele de date, incluse într-o arhivă electronică, solicită permisiunea de la titularii de drepturi de autor. Instituțiile au nevoie de politici clare cu privire la drepturile de autor care ar stabili relația dintre autori și instituție. Regula este că autorii își păstrează dreptul de autor, și anume, instituția, ca angajator, nu va căuta să-și exercite dreptul său sau să dețină dreptul de autor pentru lucrările academice. Cu toate acestea, acest lucru trebuie precizat în mod clar în politicile instituționale sau în contractele de muncă. De asemenea, autorii pot solicita indicații privind negocierea contractelor de publicare cu reviste tradiționale, pentru a permite depunerea lucrărilor în arhiva electronică instituțională. Pagina web a Fundației este o sursă utilă de informații în acest sens.

Bibliotecile și OA

Bibliotecarii, ca părți interesate, fiind influențați de criza „edițiilor periodice” și angajați să asigure cel mai extins acces la informație pentru toată lumea, au fost printre cei mai activi avocați ai AD. Biblioteca este, de obicei, instituția majoră a AD în cadrul instituțiilor de învățământ superior și instituțiilor de cercetare, deci, în mod firesc, mențin arhivele electronice instituționale. Multe asociații profesionale ale bibliotecarilor au emis declarații de sprijin AD sau au semnat declarațiile cu privire la AD. Bibliotecile sunt încurajate să asigure utilizatorii lor cu documente științifice de înaltă calitate.

Ce pot face bibliotecarii pentru a promova accesul liber?

- lansarea unei arhive cu acces deschis pentru informație textuală și electronică;
- susținerea profesorilor de a arhiva articolele științifice ale acestora în arhiva instituțională;
- susținerea pentru a publica reviste cu acces deschis și a crea resurse educaționale deschise;
- susținerea privind distribuirea și menținerea informației;
- susținerea de a pleda pentru accesul deschis;
- prezentarea beneficiilor accesului deschis pentru alte comunități, decât cele academice din localitate, mai ales celor cu statut nonprofit, de exemplu, acele instituții care se angajează în proiecte de digitizare pentru grupuri locale, muzee, galerii, biblioteci etc.

*Extras din Ce puteți face pentru a promova accesul deschis de Peter Suber:
<http://www.earlham.edu/~Peters/FOS/do.htm>*

Bibliografie

Berlin Declaration on Open Access to knowledge in the sciences and humanities (2003) / Declarația de la Berlin privind accesul deschis la cunoștințe în domeniul științei și umanisticii, 2003.

<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>

Bethesda statement on Open Access publishing (2003) / Declarația de la Bethesda privind editarea accesului deschis, 2003.

<http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

Budapest Open Access Initiative (2002) / Inițiativa de la Budapesta privind accesul deschis, 2002.

<http://www.soros.org/openaccess/>

Enhancing the debate on Open Access: a joint statement by the International Federation of Library Associations and Institutions and the International Publishers Association, May 2009. / Consolidarea dezbaterii privind accesul deschis: o declarație comună a Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci și Asociația Internațională a Editorilor, mai 2009.

<http://www.ifla.org/en/news/joint-iflaipa-statement-enhancing-the-debate-on-open-access-0>

Hajjem, C., Harnad, S. and Gingras, Y. Ten-year cross-disciplinary comparison of the growth of Open Access and how it increases research citation impact. IEEE Data Engineering Bulletin, 28 (4), 2005, pp. 39-47. / Hajjem, C., Harnad, S. și Gingras, Y. Analiză comparativă a accesului deschis pe domenii pentru zece ani și modul în care contribuie la creșterea impactului privind cercetarea citărilor. Buletin IEEE în domeniul ingineriei, 28 (4), 2005, P. 39-47.

<http://eprints.ecs.soton.ac.uk/12906/>

IFLA statement on Open Access to scholarly literature and research documentation (2003) / Declarația IFLA cu privire la accesul deschis la literatura științifică și documentele de cercetare, 2003.

<http://www.ifla.org/V/cdoc/open-access04.html>

Joint IFLA/IPA statement: Enhancing the Debate on Open Access (2009) / Declarație Comună IFLA / AFI: Consolidarea Dezbaterilor privind Accesul Deschis, 2009.

http://www.ifla.org/files/ifla-ipa/documents/enhancing-the-debate-on-open-access_final-20090505.pdf

National Open Access policy for developing countries (2006) / Politică națională privind accesul deschis pentru țările în curs de dezvoltare, 2006.

<http://scigate.ncsi.iisc.ernet.in/OAworkshop2006/presentations.htm>

Open access to research outputs: final report to RCUK. SQW Consulting and Loughborough University Library and Information Statistics Unit, September 2008. / Accesul deschis la cercetări: raportul final RCUK. SQW și Biblioteca Universității din Loughborough, Departamentul de Informare Statistică, septembrie, 2008.

<http://www.rcuk.ac.uk/research/outputs/access/default.htm>

Publish on-line! South African journals told. SciDev.net, 9th May 2006 / Publică on-line! susțin revistele din Africa de Sud. SciDev.net, 9 mai 2006.

<http://www.scidev.net/en/news/publish-on-line-south-african-journals-told.html>

Salvador Declaration on Open Access: the developing world perspective (2005) / Declarația de la Salvador cu privire la accesul deschis: perspectiva țărilor în curs de dezvoltare, 2005.

<http://www.icml9.org/meetings/openaccess/public/documents/declaration.htm>

UK Research Councils' position statements on OA / Declarații de poziție a Consiliului pentru Cercetare al Marii Britanii.

<http://www.rcuk.ac.uk/research/outputs/access/default.htm> (derulați în jos)

Report on a strategic approach to research publishing in South Africa. Academy of Science of South Africa, March 2006. / Raport privind o abordare strategică a publicațiilor de cercetare în Africa de Sud. Academia de Științe din Africa de Sud, martie, 2006.

http://www.assaf.org.za/images/assaf_strategic_research_publishing.pdf

Scientific publications. Free for all? United Kingdom, House of Commons Science and Technology Committee, 2004. / Publicațiile științifice. Deschise pentru toți? Marea Britanie, Camera Comunelor Comitetului de Știință și Tehnologie, 2004.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmsstech/399/399.pdf>.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmsstech/399/39902.htm>

Van Orsdel, Lee C. and Born, Kathleen. Periodicals Price Survey 2005: choosing sides. Library Journal, 15 April 2005 / Van Orsdel, Lee C. și Born, Kathleen. Cercetarea privind prețurile pentru edițiile periodice în 2005: părțile implicate în selectare. Library Journal, 15 aprilie 2005.

<http://www.libraryjournal.com/article/CA516819.html>

What you can do to promote open access by Peter Suber / Ce puteți face pentru a promova accesul deschis de către Peter Suber.

<http://www.earlham.edu/~Peters/FOS/do.htm>

Resurse

Directory of Open Access Journals / Directoriul de Reviste cu acces deschis.

<http://www.doaj.org/>

Directory of Open Access Repositories / Directoriul arhivelor cu acces deschis.

<http://www.opendoar.org>

DRIVER - Digital Repository Infrastructure Vision for European Research / DRIVER – Infrastructura pentru Arhiva Electronică Digitală pentru Cercetările Europene.

<http://www.driver-repository.eu/>

eIFL.net Open Access Program / Programul eIFL.net pentru Accesul Deschis.
<http://www.eifl.net/cps/sections/services/eifl-oa>

European Research Council Scientific Council Guidelines for Open Access / Liniile directoare cu privire la accesul deschis ale consiliului științific cu privire la cercetările europene.

http://erc.europa.eu/pdf/ScC_Guidelines_Open_Access_revised_Dec07_FINAL.pdf

European Commission Science in Society Access to Scientific Information pages / Paginile web ale Comisiei Europene pentru Știință în Societate privind accesul la informația științifică.

<http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=1660>

JISC and SURF Copyright Toolbox. Designed to assist with a range of scholarly communications issues including author-publisher contracts / Unelte cu privire la dreptul de autor JISC și SURF. Concepute pentru a asista în vederea unor aspecte din domeniul comunicării științifice, inclusiv a contractelor dintre autori și editori.

<http://copyrighttoolbox.surf.nl/copyrighttoolbox/>

A guide to developing Open Access through your digital repository. Open Access to Knowledge Law Project, 2007 / Un ghid pentru elaborarea conceptului de AD prin intermediul unei arhive electronice deschise. Accesul deschis către proiectul de lege cu privire la cunoștințe, 2007.

<http://www.oaklaw.qut.edu.au/node/32>

Sherpa/RoMEO guide to publisher copyright policies & self-archiving / Ghidul Sherpa / ROMEO pentru politicile editorilor cu privire la dreptul de autor și de auto-arhivare.

<http://www.sherpa.ac.uk/romeo.php>

Open Access Directory / Directoriul accesului deschis.

<http://oad.simmons.edu>

Open Access scholarly information sourcebook / Directoriu cu informații științifice privind accesul deschis.

<http://www.openoasis.org>

Open Access Week / Săptămâna accesului deschis

www.openaccessweek.org

Open Society Institute, January 2008 / Istoria Institutului pentru o societate deschisă: Accesul deschis la cercetarea științifică – schimbul de informații, salvarea de vieți. Open Society Institute, ianuarie 2008.

http://www.soros.org/initiatives/information/focus/access/articles_publications/articles/openaccess_20070419

Registry of Open Access Repositories / Registrul arhivelor electronice cu acces deschis.

<http://roar.eprints.org/>

Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC) / Editura științifică și Coaliția Resurselor Academice (SPARC).

<http://www.arl.org/sparc/>

See also Author rights: using the SPARC Author Addendum to secure your rights as the author of a journal article / A se vedea, de asemenea, Drepturile de autor: utilizarea Addendum-ului SPARC pentru a asigura drepturile în calitate de autor al unei reviste.

<http://www.arl.org/articol.org/sparc/autor/addendum.shtml>

Science Commons Scholar's Copyright Project / Proiectul Science Commons Scholar's Copyright.

<http://sciencecommons.org/projects/publishing/>

SURF Foundation Copyright in Higher Education / Fundația SURF cu privire la dreptul de autor în domeniul învățământului.

<http://www.surffoundation.nl/auteursrechten/en/Pages/Default.aspx>

DREPTUL DE AUTOR ȘI ACORDURILE COMERCIALE

Ce sunt acordurile comerciale?

Acordurile comerciale, cunoscute ca acorduri de liber schimb, sunt acorduri contractuale între două sau mai multe state în care acestea oferă acces preferențial reciproc pe piață pentru bunuri și/sau servicii. În funcție de numărul de părți implicate sau de aria geografică acoperită, acestea pot fi multilaterale, regionale sau bilaterale. Un acord comercial, de obicei, se va aplica atât asupra schimburilor de mărfuri, cât și se va extinde asupra domeniilor, cum ar fi comerțul cu servicii, recunoașterea standardelor, cooperare vamală și de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv a dreptului de autor. Includerea acestuia din urmă în cadrul acordurilor de comerț le face relevante pentru bibliotecii. Țările semnatare ale unui acord de comerț trebuie să-și modifice legislația internă pentru a concretiza termenii acordului.

Practici

Acordurile comerciale multilaterale: OMC și TRIPS

Acordurile comerciale multilaterale sunt administrate de către Organizația Mondială a Comerțului (OMC), fondată în 1995. În centrul sistemului, cunoscut ca sistemul comercial multilateral, sunt acordurile semnate de 149 de state membre ale OMC și ratificate în cadrul parlamentelor naționale. Aceste acorduri reprezintă norme juridice fundamentale pentru comerțul internațional.

Poate părea surprinzător faptul că o organizație dedicată reducerii barierelor comerciale și încurajării concurenței susține activitățile cu privire la proprietatea intelectuală, care creează un monopol. Dar această inițiativă controversată a apărut odată cu aprobarea în 1995 a *Acordului privind aspectele comerciale ale dreptului de proprietate intelectuală al OMC*, cunoscut ca TRIPS. Pentru prima dată, normele cu privire la proprietatea intelectuală (PI), fiind introduse în sistemul comercial multilateral, au extins protecția și executarea PI asupra altor zone de comerț, cum ar fi agricultura și industria textilă. TRIPS s-a extins asupra tuturor drepturilor privind PI, de exemplu, ale celor ce țin de dreptul de autor, brevete, mărci comerciale etc., dar care nu abordează problema drepturilor de autor în mediul digital (acest lucru este reglementat de *Tratatul cu privire la dreptul de autor al OMPI*³⁷). TRIPS a avut mai multe implicații:

- a introdus principiul de standarde minime cu privire la PI, ceea ce înseamnă că orice acord ulterior cu privire la PI poate să creeze, să includă standarde superioare (cunoscute ca TRIPS-plus);
- a exclus o mare parte din reglementările naționale și a introdus, pentru prima dată, o componentă globală de aplicare (nerespectarea poate duce la sancțiuni comerciale);

.....
37 <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>

- a oferit un mecanism de soluționare a litigiilor, astfel încât orice membru al OMC poate aduce în cazul unui litigiu prezența unui comitet independent de experți. Un caz interesant a fost așa-numitul „test din trei etape” folosit pentru a evalua legitimitatea excepțiilor sau limitărilor cu privire la dreptul de autor. În 2000, OMC a solicitat de a pedepsi SUA pentru încălcarea obligațiilor sale internaționale, fiind într-un litigiu inițiat de către Uniunea Europeană (UE) în numele unei organizații irlandeze specializată în apărarea drepturilor actorilor³⁸. Fiind pe o poziție fermă privind dreptul de autor, SUA până în prezent nu a reușit să-și modifice legislația și continuă să plătească amenzi³⁹;
- a introdus posibilitatea sectoarelor comerciale de a „se revanșa”. În anul 1999, în cadrul unei dispute, OMC a pledat în favoarea Ecuadorului care era într-un litigiu cu UE privind exportul de banane. Ecuadorul a solicitat să se suspende punerea în aplicare a TRIPS, axându-se pe sectoare sensibile pentru UE, cum ar fi dreptul de autor și industria muzicii, indicațiile geografice pentru băuturile alcoolice⁴⁰.

Țările în curs de dezvoltare și TRIPS-ul

Peste trei sferturi de țări, membre ale OMC, sunt în curs de dezvoltare sau țări subdezvoltate. Dar s-a determinat că doar aproximativ 15 țări în curs de dezvoltare și doar o singură țară ca fiind cea mai săracă (Tanzania) au avut un rol activ în negocierea TRIPS⁴¹ și⁴². Țările în curs de dezvoltare inițial au propus ca PI să fie inclusă în sistemul comercial global al OMC. În cele din urmă, ele au reușit să includă două articole importante care au demonstrat că, prin introducerea protecției PI, țările ar trebui să formuleze reguli „într-o manieră care să ducă la bunăstarea socială și economică⁴³”. Cu alte cuvinte, PI nu este un scop ca atare. În *Declarația OMC de la Doha* cu privire la TRIPS și Sănătatea publică (2001)⁴⁴ se bazează direct pe aceste două articole.

Perioadele de tranziție pentru punerea în aplicare au fost acceptate astfel: țărilor în curs de dezvoltare și celor în tranziție li s-au fost oferit patru ani, de exemplu, până la 1 ianuarie 2000, iar țărilor mai puțin dezvoltate (în prezent 32) până la 1 ianuarie 2006, ulterior s-a extins până la 1 iulie 2013. Aceasta confirmă faptul că TRIPS pătrunde adânc în legislația internă a țărilor și impune costuri, care necesită introducerea unor standarde minime: controlul frontierelor, procedurile de executare internă și înființarea unor autorități respective.

În 1995, Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale, a semnat într-un acord de cooperare cu OMC pentru a oferi asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare privind implementarea TRIPS. Acesta include oferirea consultărilor legislative, automatizarea oficiilor naționale de PI și de instruire. În ultimii ani,

38 Toward Supranational Copyright Law? The WTO Panel Decision and the ‘Three-Step Test’ for Copyright Exceptions http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=253867

39 <http://www.bmr.org/page/article-3>

40 www-rcf.usc.edu/~enn/text/Ecuador%20revised%2005.doc

41 Gervais, D.J. Intellectual Property & Development: towards a strategy, draft of Feb. 1, 2006

42 Resource Book on TRIPS and Development p. 715

43 TRIPS Article 7 Objectives and Article 8 Principles

44 http://www.wto.org/English/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm

programul OMPI a fost criticat de către observatori pentru inițierea TRIPS-plus-ului și pentru că nu s-au oferit cele mai bune sfaturi pentru țările în curs de dezvoltare. Reformele OMPI privind programul de asistență tehnică este unul dintre elementele *Agendei privind dezvoltarea OMPI* propusă pentru cele 14 state membre în curs de dezvoltare (a se vedea *Dezvoltarea politicilor internaționale: elaborarea agendei pentru OMPI*).

Acorduri comerciale bilaterale

Unul din motivele pentru care țările în curs de dezvoltare au acceptat TRIPS-ul a fost faptul că au considerat cadrul multilateral pentru PI: a pus capăt presiunii bilaterale, cum ar fi procedura "Special 301" a Statelor Unite ale Americii (aceasta permite reprezentanților comerțului din SUA să sancționeze țările pe care le consideră că oferă protecție insuficientă persoanelor din SUA care se bazează pe drepturile PI). Cu toate acestea, recent, proliferarea acordurilor comerciale bilaterale și regionale, conduse în mod special de SUA și UE, au indicat faptul că deja reintrăm într-o fază bilaterală și că multe din aceste acorduri adoptă așa-numitele abordări maximaliste⁴⁵. Acest lucru este cunoscut sub numele de politica „ușii duble din spate”: cu cât mai multe țări adoptă standarde TRIPS-plus (standarde mai rigide), cu atât ele devin un lucru firesc și sunt mai susceptibile de a fi incluse în orice revizuire a TRIPS⁴⁶.

Două din cele mai mari blocuri comerciale au nume diferit pentru acordurile inițiate. Acordurile Statelor Unite ale Americii sunt denumite *Acorduri de liber schimb*, iar cele ale Uniunii Europene *Acorduri de parteneriat economic*. Ambele se referă la aceeași activitate: un capitol este consacrat PI și adoptat de către fiecare țară a „standardelor internaționale cu privire la protecția PI” (Tunisia, Iordania, Palestina) sau „... a unui nivel de protecție similar cu cel din Statele Unite ale Americii ...”.

ALS poate include următoarele dispoziții cu privire la PI:

- prelungirea duratei de protecție cu 20 de ani prevăzuți de TRIPS;
- stilul SUA cu privire la obligațiile de eludare împotriva măsurilor de protecție tehnologică;
- răspunderea juridică a furnizorilor de servicii de internet în cazul în care materialul protejat de dreptul de autor este distribuit în cadrul rețelelor de internet;
- interzicerea importurilor de lucrări protejate de dreptul de autor care au fost vândute în mod legal pe piețele străine;
- aplicarea obligațiilor dincolo de cerințele TRIPS. Critici față de țările în curs de dezvoltare, lipsa de resurse nu pot fi invocate ca motive pentru neexecutarea obligațiilor;
- aderarea la tratatele OMPI cu privire la internet (1996);
- cazurile cu privire la încălcarea drepturilor de autor, sarcina probei poate fi pusă pe partea ce demonstrează că activitatea nu a fost o încălcare.

45 Gervais, D.J. Intellectual Property & Development: towards a strategy, draft of Feb. 1, 2006

46 Gervais, D.J. Intellectual Property & Development: towards a strategy, draft of Feb. 1, 2006

Fiecare dintre aceste prevederi ar putea avea un impact negativ asupra bibliotecilor, care ilustrează importanța bibliotecii în cadrul negocierilor. În special, țările în curs de dezvoltare pot avea priorități concurențiale financiare, cum ar fi servicii de îngrijire medicală și educație primară, de la care resursele nu ar trebui să fie redirectionate. Astfel de preocupări au dus la dezbateri publice, și, uneori, la proteste în mai multe țări, în care acordurile comerciale bilaterale au fost negociate.

Aspecte privind politicile pentru biblioteci

Dispozițiile cu privire la dreptul de autor incluse în acordurile comerciale internaționale, transpuse ulterior în legislațiile naționale, pot avea un impact asupra funcționării bibliotecilor și serviciilor pe care le propun utilizatorilor lor. Prin impunerea noilor obligații și consolidarea executării acestora, acordurile bilaterale pot deranja echilibrul tradițional între drepturi și excepții, atât de importante pentru biblioteci, în acordurile internaționale și, de asemenea, în legislația națională. Aceasta înseamnă că bibliotecile sunt părți importante ce trebuie să fie consultate în orice negociere comercială. Obiectul dat nu este întotdeauna atât de ușor din mai multe motive.

Spre deosebire de alte arii politice, negocierile comerciale de multe ori au avut loc în spatele ușilor închise cu puțin sau fără public. De exemplu, Consiliul OMC cu privire la TRIPS, care monitorizează implementarea TRIPS, organizează întrunirile sale, în particular, fără observatori din partea societății civile. Este foarte dificil chiar de a găsi informațiile de bază, cum ar fi cele privind orarul negocierilor comerciale ale acordurilor bilaterale sau cele de a obține exemplare ale documentelor puse în discuție. Negocierile comerciale sunt efectuate de către funcționarii care au cunoștințe puține în domeniul drepturilor de autor sau de implicare în luarea deciziilor pentru biblioteci, educație și cultură. Negocierile pot fi finisate cu condiția de a urma dispozițiile TRIPS-plus ca fiind un compromis pentru un alt sector, cum ar fi agricultura.

Cu toate acestea, este de datoria bibliotecarilor și a asociațiilor bibliotecare de a informa despre acordurile comerciale negociate de către guvernul lor, pentru a stabili impactul pe care îl are dispozițiile acordurilor cu privire la dreptul de autor privind accesul la cunoaștere, educație și cercetare științifică și a înainta propuneri pentru a atenua orice efecte negative.

Ajutorul este disponibil. Există multe surse de informații, cum ar fi www.bilaterals.org care raportează despre „tot ce nu se întâmplă la OMC”. Membrii consorțiului *Informații Electronice pentru Biblioteci* (eIFL.net) dispun de un Program referitor la PI, pe care îl pot folosi în activitate. Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor bibliotecare a emis declarații și politici cu privire la OMC și TRIPS.

Piața stabilește cotele de acces, care se pot modifica periodic, pentru exportul de bunuri dintr-o țară în alta. Dacă o țară oferă protecție juridică, în schimbul accesului pe piață, atunci aceasta este acceptată pentru totdeauna. Iată de ce comunitatea bibliotecarilor trebuie să ia inițiativă.

Bibliografie

Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS), WTO 1995 / Acordul privind aspectele comerciale referitor la drepturile de proprietate intelectuală (TRIPS), OMC 1995.

http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm

How International Trade Agreements affect Libraries (EBLIDA Position Paper on International Trade Agreements), EBLIDA 2005 / Cum acordurile comerciale internaționale afectează bibliotecile (Pозиția EBLIDA privind Acordurile Comerciale Internaționale), EBLIDA, 2005.

http://www.eblida.org/position/InternationalTradeAgreements_Position_September05.htm

IFLA Position on The World Trade Organization, IFLA 2001 / Pозиția IFLA cu privire la Organizația Mondială a Comerțului, IFLA, 2001.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/wto-ifla.htm>

Multilateral agreements and a TRIPS-plus world: the World Intellectual Property Organization (WIPO), TRIPS Issues Papers 3 (2003) by Sisule Musungu and Graham Dutfield, QUNO / Acorduri multilaterale și TRIPS-plus: Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI), TRIPS Issues Papers 3 (2003) de către Sisule Musungu și Graham Dutfield, QUNO

Resource Book on TRIPS and Development. UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development (2005), Cambridge University Press / Resurse de carte cu privire la TRIPS și dezvoltare. Proiectul UNCTAD-ICTSD privind DPI și dezvoltarea durabilă, 2005, Cambridge University Press

Tips for TRIPS - A Guide for Libraries and Librarians to the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS), IFLA 2002 / Sfaturi pentru TRIPS - un ghid pentru biblioteci și bibliotecari referitor la Acordul privind aspectele comerciale referitor la drepturile de proprietate intelectuală (TRIPS), IFLA, 2002.

<http://www.ifla.org/III/clm/p1/tt-e.htm>

“Everything that’s not happening at the WTO” / “Despre tot ceea ce nu se întâmpla la OMC”

www.bilaterals.org

DEZVOLTAREA POLITICILOR INTERNAȚIONALE: ELABORAREA AGENDEI PENTRU OMPI

OMC și OMPI

Legile naționale cu privire la dreptul de autor se bazează de obicei pe tratațele internaționale cu privire la dreptul de autor. Astfel, fiind informați, despre evoluțiile și politicile internaționale, vom înțelege mai bine modul în care legile dreptului de autor sunt puse în aplicare la nivel național. Cele două organizații principale implicate în stabilirea agendei internaționale ale dreptului de autor au sediul la Geneva.

Organizația Mondială a Comerțului (OMC) administrează și impune aplicarea TRIPS-lui (*Acordul privind aspectele comerciale cu privire la dreptul de proprietate intelectuală*, 1995), un acord multilateral comercial care a extins aspectele privind dreptul de autor în sistemul comercial global. În prezent, există 153 membri ai OMC (și, în același timp, ai *Acordului TRIPS*). Țările slab dezvoltate au termenul de aderare la TRIPS până în iulie 2013 (a se vedea, de asemenea, capitolul *Dreptul de autor și acordurile comerciale*).

Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) administrează trei tratate-cheie cu privire la dreptul de autor.

- **Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice**, 1886 (modificată în 1971) - 164 de state membre, octombrie 2009;
- **Tratatul OMPI privind dreptul de autor**, 1996 - 70 de state membre, octombrie 2009;
- **Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele**, 1996 - 68 de state membre, octombrie 2009.

În 1974, OMPI a devenit o agenție specializată a Națiunilor Unite, cu un mandat pentru alte organizații ale ONU care se ocupă de inovare, dezvoltare și de proprietate intelectuală. Practica s-a dovedit a fi diferită, ilustrând obiectivul său strategic din programul pentru 2006-2007 "de a promova o cultură a proprietății intelectuale". Spre deosebire de alte agenții ONU, OMPI nu depinde de contribuțiile din partea statelor membre pentru finanțare, în schimb 90% din veniturile sale sunt din colectarea taxelor în cadrul sistemului de înregistrare a brevetelor pe care o aplică. Este, astfel, în mare parte, finanțată de către titularii de drepturi, care în mod natural au un interes în extinderea protecției proprietății intelectuale. Acest lucru se reflectă în implicarea întreprinderilor și a grupurilor industriei în cadrul OMPI. Unii au încheiat acorduri de parteneriat cu OMPI pentru a coorganiza împreună seminare de formare la nivel mondial și, până de curând, reprezentanții acestora au dominat organizațiile nonguvernamentale la reuniunile comisiilor.

Într-un acord de cooperare cu OMC, Secretariatul OMPI oferă asistență tehnică și consultanță legislativă pentru țările în curs de dezvoltare naționale privind punerea în aplicare a Acordului TRIPS. Programul a fost criticat, subliniind beneficiile proprietății intelectuale pentru titularii de drepturi, acordând costurilor o atenție mică, precum și pentru a încuraja țările în curs de dezvoltare pentru a pune în aplicare regimurile de proprietate intelectuală care sunt prea multe față de cerințele prevăzute de TRIPS, cunoscut sub numele de **TRIPS-plus**.

O agendă de dezvoltare pentru OMPI

De-a lungul anilor, unele state membre ale OMPI au ajuns la concluzia că OMPI nu ar satisface nevoile țărilor în curs de dezvoltare în ceea ce privește proprietatea intelectuală. În opinia lor, OMPI a fost în pas cu reflecțiile actuale ale altor organizații, cum ar fi cele ale Băncii Mondiale și OMC, care a efectuat evaluări să se asigure că acțiunile lor ating scopul. OMPI, care a cedat într-o perioadă scurtă mandatului său, ar trebui să integreze dimensiunea de dezvoltare în toate activitățile sale ghidate, în special, către Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului susținut de ONU.

La adunările generale ale OMPI din septembrie 2004, Brazilia și Argentina au făcut o propunere istorică de a stabili o „agendă de dezvoltare” în cadrul OMPI. Susținute de Bolivia, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, Egipt, Iran, Kenya, Peru, Sierra Leone, Africa de Sud, Tanzania și Venezuela, „grupul de prieteni ce au susținut agenda de dezvoltare” a instituit un mecanism care ar reflecta problemele în domeniul proprietății intelectuale, nu doar în cadrul OMPI, dar printre grupurile de interese ale societății civile din întreaga lume. Agenda de dezvoltare are drept scop de a reorienta OMPI către misiunea sa inițială de promovare a creativității intelectuale, mai degrabă decât a proprietății intelectuale. „Grupul de prieteni ce au susținut agenda de dezvoltare” a subliniat faptul că dimensiunea de dezvoltare merge dincolo de furnizarea de asistență tehnică și este o chestiune interdisciplinară pentru toate activitățile OMPI. Toate țările vor beneficia de această abordare mai echilibrată, nu numai în țările în curs de dezvoltare. Obiectivul general este de a promova dezvoltarea și accesul la cunoaștere pentru toți.

Elementele-cheie ale propunerii inițiale au fost:

- reforma structurii OMPI privind consolidarea rolului statelor membre în activitatea OMPI și stabilirea unui Centru independent de cercetare și evaluare;
- participarea mai largă a societății civile și a grupurilor de interes public în discuțiile OMPI și a activităților acesteia;
- aplicarea unei evaluări bazate pe dovezi de dezvoltare de impact și oferirea consultațiilor publice pentru tratatele propuse;
- adoptarea programelor de asistență tehnică, care sunt orientate spre dezvoltare, nediscriminare și răspund nevoilor părților interesate;
- propunerea de a adopta un tratat privind accesul la cunoștințe și tehnologie.

Recomandări pentru o agendă de dezvoltare

În următorii trei ani, statele membre au discutat 111 propuneri prezentate de fiecare țară în parte, în special, au convocat comisii: *Comisia interguvernamentală cu privire la elaborarea agendei de dezvoltare pentru OMPI* (aprilie, iunie, iulie 2005); *Comitetul Provizoriu pentru propuneri aferente la dezvoltare OMPI* (februarie, iunie 2006, februarie, iunie 2007). În urma negocierilor (care au fost uneori tensionate), 45 de recomandări au fost adoptate în cadrul Adunării Generale a OMPI din 2007 pentru un program de dezvoltare.

Recomandările sunt clasificate în șase grupuri:

- Cluster A: Asistență tehnică și de dezvoltare a capacității;
- Cluster B: Norme, flexibilitate, ordine publică și domenii publice;
- Cluster C: Transferul de tehnologii, tehnologiile informaționale și comunicațiile (TIC), precum și accesul la cunoaștere;
- Cluster D: Analiza, evaluarea și studiile de impact;
- Cluster E: Probleme instituționale, inclusiv mandatul și guvernarea;
- Cluster F: Alte probleme (promovarea inovației tehnologice, „în avantajul reciproc al producătorilor și utilizatorilor și obținerea unui echilibru între drepturi și obligații”).

Cele 19 propuneri au fost identificate de către Adunarea Generală pentru punerea în aplicare imediată. Această acțiune este supravegheată de un nou Comitet cu privire la Proprietatea Intelectuală și Dezvoltare, care se întrunește de două ori pe an la Geneva. Prima sesiune a avut loc în martie 2008, la ea au participat 99 de state membre, 7 organizații interguvernamentale și 31 organizații nonguvernamentale (inclusiv eIFL.net). În 2008, regulile de procedură au fost acceptate și un plan de acțiuni a fost discutat, care a luat în considerare 45 de propuneri de a transforma recomandările în acțiuni concrete. În 2009, secretariatul OMPI a propus o metodologie pentru punerea în aplicare a recomandărilor, precum și a unui set de proiecte tematice specifice.

Între timp, secretariatul a elaborat *Agenda de dezvoltare pentru Coordonare* pentru a menține o structură uniformă, care să ajute părțile interesate externe și să integreze recomandările Agendei de dezvoltare în cadrul OMPI.

Bibliotecile și Agenda de dezvoltare a OMPI

Comunitatea internațională a bibliotecilor, chiar de la început, a sprijinit membrii activi ai OMPI, statele care fac parte din „Grupul de prieteni ce au susținut agenda de dezvoltare”. eIFL.net și IFLA au semnat *Declarația de la Geneva privind viitorul OMPI* (2004), adoptată de către academicieni, câștigători ai premiului Nobel, oameni de știință și dezvoltatori de programe deschise. Aceasta a fost prima declarație publică de stabilire a preocupărilor și a obiectivelor care a stabilit moratoriul asupra elaborării unor tratate noi, ce extind și consolidează în

continuare monopolurile și restricționează accesul la cunoaștere; la fel a adresat către OMPI inițiative ce răspund preocupărilor de fond ale grupurilor societății civile, cum ar fi cele de protecție a drepturilor consumatorilor, acordând prioritate problemelor neglijate ce vizează persoanele cu deficiențe de vedere, bibliotecile și învățământul. Comunitatea internațională bibliotecară a aderat la mișcarea **Accesul la cunoaștere** (A2K).

Începând cu anul 2004, eIFL.net, IFLA, și, ulterior, Alianța americană cu privire la dreptul de autor au investit resurse considerabile pentru a asigura frecvența cu regularitate a celor 25 de comisii convocate ale OMPI și a reuniunilor adunării generale care a pus în discuție Agenda de dezvoltare, dreptul de autor și cunoștințe tradiționale, ce au inclus seminare și sesiuni de informare suplimentare. Bibliotecarii din țările în curs de dezvoltare și de tranziție au fost parte a delegațiilor din partea bibliotecilor, inclusiv, în 2005, primul bibliotecar din Africa a făcut o intervenție. Peste 30 de declarații oficiale și intervenții au fost lansate pentru a informa delegațiile statelor membre cu privire la rolul bibliotecilor în societatea informațională și economico-socială, rolul dreptului de autor în furnizarea serviciilor de bibliotecă, precum și despre faptul cum legile cu privire la dreptul de autor restrictive pot eroda principiul de acces la cunoștințe și împiedica dezvoltarea propriu-zisă a societății. La fel s-a discutat că actuala abordare cu privire la dreptul de autor, „o măsură unică se aplică pentru toți la fel”, este incorectă și inechitabilă. Un program de dezvoltare care ia în considerare nevoile și stadiul de dezvoltare a unei țări este crucial pentru biblioteci și utilizatorii lor, pentru că accesul la instruire și cunoaștere este un instrument vital pentru dezvoltarea economică, socială și intelectuală.

În timpul negocierilor, bibliotecile au subliniat faptul că asistența tehnică oferită de către factorii de decizie la nivel național și a capacităților ar trebui să fie orientată spre dezvoltare și să implice toate părțile interesate, inclusiv bibliotecile, ce ar trebui să promoveze utilizarea diferitor opțiuni și flexibilități. OMPI are un rol de îmbogățire a domeniului public, care este o parte a patrimoniului mondial cultural și intelectual. OMPI ar trebui să ia în considerare faptul că modelele alternative de sprijin a creativității și inovării, cum ar fi accesul deschis la materiale de cercetare, precum și un tratat privind accesul la cunoștințe, sunt necesare. Probleme deosebit de importante care au apărut între țările în curs de dezvoltare și cele industrializate, inclusiv țările bogate, au inclus: accesul la cunoștințe, excepții și limitări ale dreptului de autor și conservarea domeniului public – acestea sunt problemele care afectează bibliotecile.

Recomandările pentru un Program de dezvoltare, de interes special pentru biblioteci sunt:

- Cluster A: Asistență tehnică și capacitatea de construcții (recomandările 5, 8, 10)
- Cluster B: Norme, flexibilitate, ordine publică și domeniul public (recomandările 16, 19, 20, 21, 22, 23)
- Cluster C: Transferul de tehnologii, tehnologii informaționale și comunicații (TIC), precum și accesul la cunoaștere (recomandările 24, 25, 26)
- Cluster D: Analiza, evaluarea și studiile de impact (recomandările 33, 35)
- Cluster E: Probleme instituționale, inclusiv mandatul și guvernarea (recomandarea 42)
- Cluster F: Alte probleme (recomandarea 45).

Scopul *Agendei de dezvoltare* este de a schimba efectul, astfel încât adoptarea recomandărilor pentru aceasta să fie începutul unui proces. *Agenda de dezvoltare* trebuie să fie pusă în aplicare în toate comisiile și activitățile OMPI, ceea ce ar trebui să ducă la o mai bună înțelegere a importanței flexibilității, în special pentru țările în curs de dezvoltare și cele mai puțin dezvoltate, precum și la studierea proprietății intelectuale pentru a include excepțiile și limitările dreptului, problemele bibliotecilor cu privire la dreptul de autor, domeniul public, legile echitabile și regimurile pro-concurențiale de acordare a licențelor.

Rolul bibliotecii este de a monitoriza progresul pentru a asigura că recomandările sunt puse în aplicare într-un mod semnificativ și în spiritul destinat către statele membre. În timp ce abordarea tematică a proiectelor transformă recomandările specifice în acțiuni concrete, este important ca *Agenda de dezvoltare* să nu se disperseze într-o serie de proiecte discrete și ca obiectivul major inițial să reorienteze OMPI la activități importante.

Activitățile propuse ar trebui să reflecte cu adevărat o schimbare de direcție, mai degrabă decât un accent sporit pe obiectivele pe care OMPI le-a promovat în mod tradițional. Activități axate în principal pe protecția proprietății intelectuale, precum și cultura proprietății intelectuale, de exemplu, nu sunt neapărat orientate spre dezvoltare. De asemenea, există dovezi că utilizarea adjectivului “dezvoltat”, în descrierile de proiecte, va avea ca rezultat însăși schimbarea.

Schimbarea atmosferei generate de *Agenda de dezvoltare* a influențat activitatea comitetelor OMPI, inclusiv a Comitetului permanent pentru dreptul de autor și drepturile conexe (SCCR). SCCR are un element nou pe ordinea de zi “excepții și limitări” și care realizează activități de fond, inclusiv publicarea unor studii detaliate cu privire la excepții și limitări, și luarea în considerare a unor propuneri la un tratat OMPI pentru slab văzători și alte persoane cu dizabilități. Comunitatea bibliotecară va fi prezentă la SCCR și la alte reuniuni ale Comisiei pentru dezvoltare și proprietate intelectuală să monitorizeze progresele *Agendei de dezvoltare*, să sublinieze și să ofere sugestii constructive și idei pentru statele membre și Secretariatul OMPI. Noi credem că bibliotecile de pretutindeni vor

beneficia de un program de dezvoltare a OMPI, pentru că accesul la cunoaștere nu este doar o problemă pentru țările în curs de dezvoltare, dar și pentru țările dezvoltate, deoarece cunoașterea este un instrument universal și accesul egal este important pentru toți.

Declarații ale bibliotecilor

eIFL.net Issues and Campaigns / Probleme și campanii ale eIFL.net.

<http://www.eifl.net/cps/sections/services/eifl-ip/issues>

IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM) (See Statements or Publications for various statements made at WIPO) / Comitetul IFLA privind dreptul de autor și alte probleme juridice (CLM). (a se vedea declarațiile sau publicațiile pentru diferite declarații lansate în cadrul OMPI).

<http://www.ifla.org/en/clm>

Library Copyright Alliance (USA) / Biblioteca Copyright Alliance (SUA).

<http://www.librarycopyrightalliance.org/>

A development agenda for WIPO. Why libraries care / O agendă de dezvoltare pentru OMPI. De ce bibliotecile contează.

http://www.eifl.net/cps/sections/docs/ip_docs/pcda-4-development

The Public Domain Why WIPO should care / De ce ar trebui să îi pese OMPI de domeniul public.

<http://archive.ifla.org/III/clm/p1/CLM-pr08032007.htm>

Bibliografie

Access to Knowledge mailing list and public archive / Lista de discuții *Accesul la cunoștințe* și arhiva publică.

<http://lists.essential.org/mailman/listinfo/a2k>

Geneva Declaration on the future of the World Intellectual Property Organization, 2004 / Declarația de la Geneva cu privire la viitorul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, 2004.

<http://www.cptech.org/ip/wipo/genevadeclaration.html>

Negotiating a "Development Agenda" for the World Intellectual Property Organisation (WIPO) (2009) Edited by Martin Khor and Sangeeta Shashikant / Negocierea unei *Agende de dezvoltare* pentru Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale, 2009, editată de Martin Khor și Sangeeta Shashikant.

<http://www.twinside.org.sg/title2/books/negotiating.a.development.htm>

Third World Network. Humanising intellectual property: developing countries launch new initiative (All articles originally published in Third World Resurgence magazine, Issue No. 171-172 (Nov-Dec 2004)) / Rețeaua lumii a treia. Umanizarea proprietății intelectuale: țările în curs de dezvoltare lansează o nouă inițiativă (Toate articolele publicate inițial în revista *Renașterea lumii a treia*, nr. 171-172, noiembrie-decembrie, 2004).

<http://www.twinside.org.sg/focus.htm>

WIPO administered Treaties / Tratatul administrat de OMPI.

<http://www.wipo.int/treaties/en/>

- Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works / Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice. <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>;
- WIPO Copyright Treaty / Tratatul OMPI privind dreptul de autor. <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>;
- WIPO Performances and Phonograms Treaty / OMPI privind interpretările și fonogramele. <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/>.

WIPO Intellectual property for development / OMPI Proprietatea intelectuală pentru dezvoltare. <http://www.wipo.int/ip-development/en/>

- Proposal by Argentina and Brazil for the Establishment of a Development Agenda for WIPO. WO/GA/31/12 September 24, 2004 / Propunerea Argentinei și Braziliei pentru stabilirea unui program de dezvoltare pentru OMPI. WO/GA/31/12 24 septembrie 2004. http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=32266;
- Development Agenda for WIPO pages / Agenda de Dezvoltare pentru paginile web ale OMPI. <http://www.wipo.int/ip-development/en/agenda/>;
- 45 adopted recommendations of the WIPO Development Agenda / 45 de recomandări adoptate de OMPI ale Agendei de dezvoltare. <http://www.wipo.int/ip-development/en/agenda/recommendations.html>

DEZVOLTAREA POLITICILOR NAȚIONALE: INFLUENȚAREA LOR ASUPRA UNEI LEGI ECHITABILE CU PRIVIRE LA DREPTUL DE AUTOR

Cele mai multe legi naționale cu privire la dreptul de autor se bazează pe tratatele internaționale privind dreptul de autor. Aceasta înseamnă că în cazul în care un stat semnează un tratat internațional, acesta se angajează să respecte obligațiile internaționale, așa cum este prevăzut în textul tratatului. Majoritatea țărilor, inclusiv cele în curs de dezvoltare, sunt obligate să respecte următoarele două tratate:

- 162 de țări au aderat la *Convenția de la Berna*⁴⁷, care este considerată piatra de temelie a legislației internaționale cu privire la dreptul de autor. Unele țări, cum ar fi Norvegia, au aderat în 1896, iar alte țări, precum Statele Unite ale Americii, au aderat recent – în 1989;
- 149 de țări au aderat la Organizația Mondială a Comerțului (OMC), ceea ce înseamnă că ele sunt legate prin *Acordul privind aspectele comerciale cu privire la proprietatea intelectuală (1995)*, cunoscute sub numele de TRIPS⁴⁸. Trei sferturi din membrii OMC sunt țări în curs de dezvoltare sau țări subdezvoltate (termenul limită de punere în aplicare a Acordului până în luna iulie 2013).

Unele țări au acceptat responsabilități, în special, țările în curs de dezvoltare și cele în tranziție. Din cele 60 de state care au aderat la *Tratatul OMPI privind dreptul de autor* din 2002, 53 sunt în curs de dezvoltare sau țări în tranziție. Unor țări care semnează acorduri comerciale bilaterale li se poate, de asemenea, solicita aderarea la acest tratat, ca fiind parte din “rețea” (a se vedea *Dreptul de autor și acordurile comerciale*).

Orice tratat nou, de obicei, impune statul să-și modifice legea dreptului de autor. Aceasta înseamnă că multe țări, în special cele în curs de dezvoltare și în tranziție, sunt în proces de a modifica legislația privind dreptul de autor. Tratatul internațional, de obicei, conține un grad de flexibilitate în ceea ce privește modul în care trebuie să fie puse în aplicare, astfel încât sunt luate în considerare diferite tradiții naționale juridice. Bibliotecarii trebuie să se asigure că orice flexibilitate a dreptului de autor este utilizată în cazul când legea este pusă în aplicare la nivel național.

Bibliotecarii ca părți interesate

Legea cu privire la dreptul de autor reglementează deținerea, controlul și distribuția de informații și cunoștințe. Bibliotecile permit fiecărei persoane de a găsi, accesa și utiliza informații și cunoștințe. Dreptul de autor este, prin urmare, o preocupare majoră pentru biblioteci, pentru că acesta reglementează activitatea bibliotecară.

47 Berne Convention (1886) <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>

48 http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm

Legea dreptului de autor afectează în mod direct serviciile de bibliotecă care oferă acces la resursele informaționale științifice, de cercetare, formare profesională în fiecare țară. Bibliotecarii și organizațiile reprezentate de acestea sunt părțile interesate importante în orice dezbateri națională și trebuie să fie consultate în cazul în care legea privind dreptul de autor, drepturile conexe sunt înaintate spre discuție. Acesta înseamnă că reprezentanții bibliotecilor ar trebui să mențină contact regulat cu funcționarii guvernamentali în domeniul dreptului de autor și ar trebui să fie informați cu privire la orice evoluție națională. Bibliotecarii pot elabora declarații, participa la audieri și oferi sugestii de modificare a acestora.

În special, bibliotecarii ar trebui să se asigure că:

- excepțiile și limitările sunt suficiente pentru a răspunde nevoilor serviciilor moderne de informare și mediului de învățare;
- excepțiile și limitările sunt extinse asupra mediului digital și al noilor excepții introduse pentru a crea noi oportunități digitale;
- domeniul public este protejat de uzurpare;
- sunt păstrate noile drepturi asupra informației digitale;
- măsurile de protecție tehnologică nu împiedică bibliotecile de a utiliza legal excepțiile sau să asigure conservarea patrimoniului cultural global;
- termenele contractuale din licențe nu pot trece peste excepțiile statutare cu privire la dreptul de autor.

Bibliotecarii – consultanți

Bibliotecarii gestionează informația și răspund la cererile de informare a studenților, mediului academic și al membrilor comunității. Activitatea bibliotecarilor se află la hotarul utilizării informației și tehnologiei și a obținut o bună înțelegere a realităților și implicațiilor bazate pe cunoaștere. Consultările vizavi de dreptul de autor oferă posibilitatea de a oferi sfaturi practice pentru factorii de decizie, de exemplu, cu privire la problemele legate de accesul deschis, lucrări orfane și alte probleme care rezultă din schimbul de informații.

Bibliotecarii – aliați

Cooperarea bibliotecilor este o activitate firească. Formarea alianțelor strategice cu aceleași grupuri în scopul atingerii obiectivelor comune este utilă pentru obținerea succeselor. Exemple ale altor sectoare sunt mediul academic, grupuri care întrunesc persoane cu dizabilități, consumatori, susținători ai programelor deschise. Pot fi și altele, în funcție de probleme.

Sprijinul este oferit, de asemenea, din partea comunității internaționale de bibliotecari. Comitetul IFLA pentru drepturile de autor și alte probleme juridice întrunește membri din aproape 20 de țări. Membrii consorțiului eIFL.net pot să ofere susținere prin intermediul programului cu privire la dreptul de autor. Asociațiile naționale sau asociațiile din unele țări vecine sunt gata să ofere schimb de experiență.

Declarații ale bibliotecilor

IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM) / Comisia pentru Drept de autor și alte probleme juridice din cadrul IFLA.

<http://www.ifla.org/III/clm/copyr.htm>

Electronic Information for Libraries (eIFL.net). / Informația Electronică pentru Biblioteci, eIFL.net.

<http://www.eifl.net>

Bibliografie

WIPO member states: contact information for national copyright offices / Statele membre OMPI: informații de contact pentru birourile naționale de drept de autor.

<http://www.wipo.int/members/en/>

